کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

جمهوری اسلامی ایران

کتاب مجموعی: حاشیه تهذیب المنطق تحفة اللآلی و غیره

مؤلف ملا عبدالله یزدی، محمد جعفر قائنی و...

مترجم

شماره ثبت کتاب ۲۰۹۸۲

شمارهٔ قفسه ۱۸۶۵۷

خطی | کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی | ۱۸۶۵۷

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

جمهوری اسلامی ایران

کتاب مجموعی: حاشیه تهذیب المنطق تحفة اللآلی و غیره

مؤلف ملا عبدالله یزدی، محمد جعفر قائنی و...

مترجم

شماره ثبت کتاب ۲۰۹۸۲

شمارهٔ قفسه ۱۸۶۵۷

خطی | کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی | ۱۸۶۵۷

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

کتاب مجموعه: حاشیه تهذیب المنطق و تحفة اللآلی و غیره

مؤلف ملا عبدالله یزدی، محمد جعفر قائنی و ...

مترجم

شماره قفسه ۱۸۶۵۷

جمهوری اسلامی ایران

شماره ثبت کتاب

۲۰۹۸۲

خطی

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

۱۸۶۵۷

١٨٦٥
٢٠٩٨٢٢

سواء الطريق

ارسوی حيث لم تقرح في شئ من الآيتين بالمفعول الثاني
متى يتعين احد المعنيين بحيث عرما يناسب المقام فيه ...

الى المطلوب فقيل هي اراءة الطريق الموصل الى المطلوب والفرق بين المعنيين
ان الاول يستلزم الوصول الى المطلوب بخلاف الثاني ... لا لعدم
على ما يوصل الى المطلوب لا يلزم ان يكون موصلا ... كيف
يوصل الى المطلوب والاول منقوض بقوله تعـ واما ثمود فهديناهم
فاستحبوا العمى على الهدى اذ لا يتصور الضلال بعد الوصول الى الحق والثاني
منقوض بقوله تعـ انك لا تهدي من احببت فان النبي ع م كان شانه اراءة
الطريق والذي يفهم من كلام المص في حاشية الكشاف هو ان الهداية
لفظ مشترك بين هذين المعنيين وحتى يظهر ان قوع كلا النقيضين وغير النقيض
الف من البين ومحصول كلام المص في تلك الحاشية ان الهداية تتعدى
الى المفعول الثاني تارة بنفسه نحو قوله تعـ اهدنا الصراط المستقيم وتارة
باللام نحو والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم وتارة باللام نحو هدى الله
يهدي للتي هي اقوم فمعناها على الاستعمال الاول هو الايصال و
على الثانيين هو اراءة الطريق فسواء الطريق اي وسطه الذي
يفضي سالكه الى المطلوب البتة وهذا كناية عن الطريق المستوي و
الصراط المستقيم اذ هما متلازمان وهذا مراده من فسره بالطريق
المستوي والصراط المستقيم ثم الكلام فيه ما تقرر من عموما او خصوصا

الكلام على تسمية الفعل وتعريفه والغرض مما يتعلق به الانسان من العلوم التي تصنف في الزمن

في تحرير المنطق والكلام متن

يستلزم ذا لكي في بالتحقيق ظرف لغو متعلق بصعد واكام ومنقر

خبر مبتدأ محذوف اي عندكم متلبسا بالتحقق متحقق وبعيد

هو من الغايات وفيها غالات ثلث لانها اما ان يذكر معها المضاف اليه

الا وعلى الثاني فاما ان يكون بينا منويا او منويا فعلى الاولين

معربة على الثالثة مبنية على الضم بعد الفاء اما على لغة هم

اما او على تقدير ما في نظم الكلام وهذا اشارة الى المرتب الحاضر في

الذهن من المعاني المراد تعريفها بالالفاظ المخصوصة واذ لك الالفاظ

الدالة على المعاني المخصوصة سواء كان وضع الدلالة قبل التصنيف او

بعده اذ لا وجود للالفاظ المرتبة ولا للمعاني في الخارج فالكتابة اشارة

الى الالفاظ فالمراد بالكلام الكلام اللفظي وان كانت الاشارة الى المعاني فالمراد به

كلام المعنوي الذي يدل عليه كلام اللفظي فغاية ما تفيد به الكلام حمله على هذا

اما على المبالغة نحو زيد عدل او على تقدير هذا الكلام مدلولا بالكلام المتعلق به

فحذف الخبر واقيم المفعول المطلق مقامه واوجب باطراده على طريق مجاز الحذف

في تحرير المنطق والكلام ام يقال في بيانها لما في لفظ التحرير من الايضاح

الذي هذا البيان خال عن الحشو والزوائد والمنطق آلة قانونية تعصم

مراعاتها الذهن عن الخطاء في الفكر والكلام هو العلم الباحث عن

الفوق بين التحرير والبيان لان الاول لازالة الشبهة والثاني لاظهار المعنى وغيره

والتحرير اخص من مطلق البيان

اقول

وتقريب المرام من تقرير عقايد الاسلام

من ذوي الافهام مبتدأ لقوله الآتي فقوام

احوال المبتدأ والمعاد على نهج قانون الاسلام وتقريب المرام بالحث

عطف على التهذيب اي هذا غاية تقريب المقصد الحالي الطالبين والآتي

والمجاز على طريقة المثل والتعبير هنا بكلام مقرب غاية التقريب المرام

ف من تقرير عقايد الاسلام بيان للمرام والاحكام في عقايد

الاسلام جاية الكتاب الاسلام عبارة عن نفس الاعتقاد وبيانه عن

مجموع افراد البالغ والمعتد بوجوبهم العمل بالاركان فالاضافة في الاولى

بالاسان فالاضافة لامية ف معاملة نفرة اي معتقدا ومحل التعريف في

الاسناد وكذا قوله وتذكرة ف لذوي الافهام بالكسر اي لغيرهم الغير اياه

او لغيرهم للغير والاول للمتعلم والثاني للمعلم ف من ذوي الافهام بعض

الخمرة جمع فهم وهو في الاصل قوة في موضع الحال من فاعل يتذكر او معمول يتذكر

بتضمين معنى الاخذ في التعلم اي تذكرا خذا ومتعلما من ذوي الافهام

فيدل على ان محل الوجهين ف مبتدأ الذي بمعنى المثل يقال هما سيان

اي مثلان واصل بيتا لا بيتا حذف اللام في اللغة لكنه مراد هنا زيادة

او موصولة او موصوفة هذا اصله ثم استعمل بمعنى خصوصا وخبا بعده

تلك اشارة ف الى التشويق ف الحرية اللائق ف قوام في ما يقوم

جزاء محذوف اي التاييد اي التقوية من الايد بمعنى القوة قوله عقام

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله

وعلى الله التوكل وبه اعتصام القول في المنطق مقدمة ترتسم

اي اتخذه بمرأى من الله وعلى الله قدم الظرف وهنا لقصد الحصر في قوله به اعتصام لرعاية الصحيح ابقاء التوكل هو التمسك بالحق والانقطاع عن الخلق والاعتصام التمسك والقسم الاول المتعلم ضمنا في قوله تحريره المنطوق الكلام ان كتابة عليه فتين المحوج الى التصريح بهذا خوف تعريف قسيم الاول بلام العهد الكوني معهودا ضمنا وهذا الخلاف في المقدمة فانها لم يعلم وجودها سابقا فلم تكن معهودة فلذا [illegible] قال مقدمة في المنطق وقيل ليس المراد بالقسم الاول الا المسائل المتفقة فانه توجد كثيرة قلت يجوز ان يراد بالقسم الاول الالفاظ والعبارات وبالمنطوق المعاني فيكون المعنى هذه الالفاظ في بيان هذه المعاني وجوه اربعة والمتقول ان القسم الاول اعني الالفاظ المتعلقة بالمعاني والمنطوق عبارة عن مجموعها والمجموع المركب من الشيئين او الاشياء عبارة عن مجموعها نحو انا ملكنا الجيش محصل المسائل والقدر المعتد به للنفع محصل العصبة او الفضل السابق بقية الوقت المعتد به فحصل من ملاحقة للشيء مع استغراقه وثلثون اسما لا يقدر في بعض البيان في بعض التفصيل والخطوط صناع حذاء العقل السليم مناسبا مقدمة اي هذه مقدمة لايق ضمنا امور نلتزم ذكرها لتحقيق وبيان الحاجة اليه وموضوعه وما خوذة من المقدمة

العلم	الملكة	الظن	التصور	التصديق	الادراك
العلم	حصول	حصول	حصول	حصول	حصول
الظن	حصول	حصول	حصول	حصول	حصول
التصور	حصول	حصول	حصول	حصول	حصول
التصديق	حصول	حصول	حصول	حصول	حصول
الادراك	حصول	حصول	حصول	حصول	حصول

العلم بكان ما عناه للشيء متعلق

الا فتصور ١٢

مقدمة لجيش والمراد بالمقدمة هنا كان الكتاب جاء عن الالفاظ والعبارات طائفة من الكلام قدمت امام المقصود لارتباط المقصود بها وتقفيا فيه وكان عبارة عن المعاني فالمراد من المقدمة طائفة من المعاني يوجب اطلاع عليها البصيرة في الشروع وتحويلا صالحة الاخرى في الكتاب يستدعي جوازها في المقدمة الفن عن جزاء ولكن القوم لم يزيدوا على الالفاظ والمعاني في هذا الباب العلم هو الصورة الحاصلة من الشيء عند العقل والمعلم يتعرض لتعريفه اما الكيفية بوجه ما في مقام التفسير واما لان التعريف العلم منه يقتضيه واما لان العلم بديهي التصور على ما قيل امكان اذعانا اي اعتقادا للنسبة الخبرية اللبوتية كالانسان بان زيدا قائم او السلبية كالاعتقاد بانه ليس بقائم فقد اختار مذهب الكاتبي حيث جعل التصديق قسما برأسه فلا اذعان والحكم دون مجموع المركب منه هو من تصور الطرفين كما عند الامام الرازي اختار مذهب القدماء وحيث جعل متعلق الاذعان والحكم الذي هو جزء خبر القضية هو النسبة الخبرية اللبوتية او السلبية لا وقوع النسبة اللبوتية او لا وقوعها وليست الحملية كما ذهب اليه القضية في مباحث القضايا والا فتصور ما امكان اذعانا لا كلاهما لوجب ان يتصور

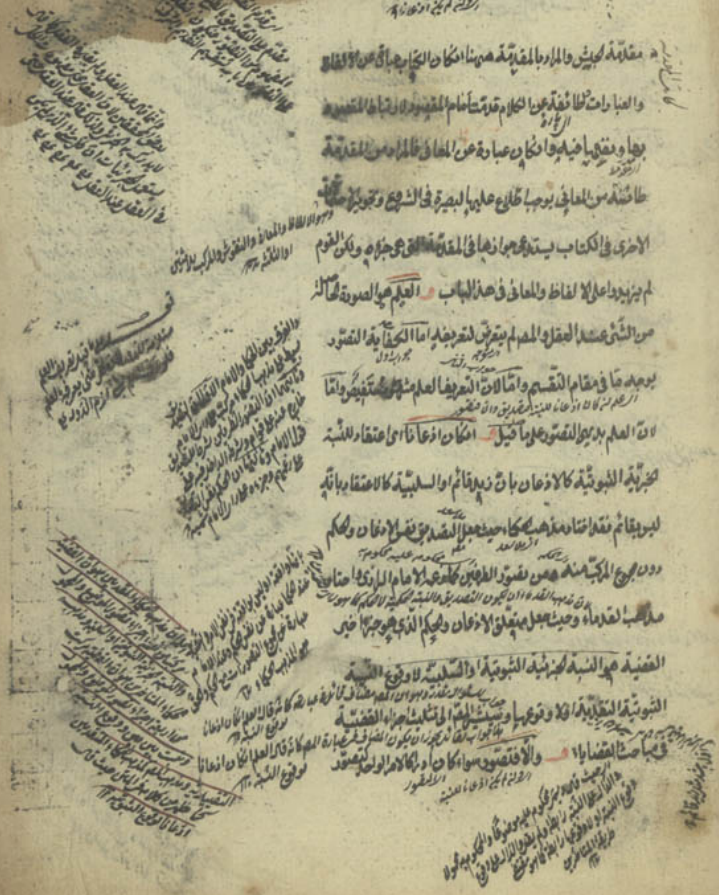

وهو المنطق ١٢

المسئلة في التعريف ومنها التنبيه على ان الفكر انما يجري في المعقولات
الامور الكلية المحاصلة في العقل دون الامور الجزئية فان الامور
الجزئية لا يكون كاسبا ولا مكتسبا ومنها ما به التبع فهو تعريف
فيه الخطاء بدليل ان الفكر قد ينتهي الى نتيجة كذب دون الاعلام ثم
فكر اخر منتهي الى نقيضها بالكذب العلم فاحد الفكرين خاطئ لا محالة
ولا لزم اجتماع النقيضين فلا مؤمن فاعدة كلية لو عصمت
خطأ في الفكر وهو المنطق فقد بثت احتياج الناس الى المنطق في العصمة
عن الخطاء في الفكر بتلك المقدمات الاولى ان العلم اما تصور و
اما تصديق الثاني ان كلا منهما اما ان يحصل بلا نظر او يحصل بالنظر
والثالث ان النظر قد يقع فيه خطاء فهذه المقدمات الثلث
احتياج الناس في الفرار عن الخطاء في الفكر الى قانون وذالك هو المنطق
وعلم من هذا ان المنطق انما يتم بامر قانون يعصم مراعاته الذهن
عن الخطاء في الفكر فهنا امران من الامور الثلثة التي وضعت
المقدمة لبيانها بقي الكلام في الامر الثالث وهو تحقيق ان موضوع علم
المنطق ما ذا فاشارة اليه بقوله وموضوعه فهو قانون فالقانون
لفظ يوناني ويوسر بالفارسي موضوع في الاصل المسطر الكتاب في الاصطلاح

لغة

ملاحظة المعقول التحصيلي المجهول ١٢

فبداية الامور المتعقلة بدون النسبة كتصور زيد وعمرو وبكر اوبعد نسبة قيامية
لا يقع السكوت عليها كتصور غلام زيد او قيامية اثنائية كتصور ضرب بقائمة
فيه ثلثة سعد وسعيد وسعيد الطير خان كالفي صوتة القتيل والملك والوجه وحقيقة
الاقسام بعض القسمة عليها في الاساس اي تقسيم التصور والتصديق كلا
من وصفي الذخيرة اي الحصول بلا نظر والاكتساب لتقدم ما منها على الاخر
فتصور مرة وتصديقا من الاكتساب فيه كسبيا وكذا حال الخاصة التصديقية فالمذكور
في هذه العبارة مجموعها نقام الفوقية والاكتساب وجعل اقسام كل من التصور والتصديق
الى الفردي والمكتسب ضمنا وكتابة وهذه ابلغ واصرح من التصريح بالفوقية
اشارة الى ان هذه القسمة بديهية لا يحتاج المتعلم لاستدلالها او تكلف القوم
وقالها فاذا رجعنا الى وجداننا وجدنا ان من التصورات ما هو حاصل لنا
بلا نظر كتصور الحلاوة والمرة ومنها ما هو حاصل لنا بالنظر الفكر كتصور حقيقة
الملك ونحوه وكذا لك من التصديقات ما نحن صدقنا بلا نظر كالتصديق بان
الشمس مشرقة والنار محرقة ومنها ما هو حاصل بالنظر كالتصديق بان
العالم حادث والصانع موجود وهو ملاحظة المعقول التحصيلي
المجهول اي النظر توجه النفس نحو الامر المعلوم لتحصيل غير المعلوم وفي
العدول عن لفظ المعلوم الى المعقول فوائد منها التحرز عن استعمال

لفظ

المفهوم او ما يمنع تصوره من صدقه على كثيرين فجزئي والا فكلي ان امتنع
فرضه او امكن ولم يوجد او وجد الواحد فقط مع امكان الغير
او امتناعه والكثير مع التناهي وعدمه فكلي

في المعنى الثاني الذي هو غير موضوع له بسبق مجازا ثم اعلم ان المنقول
الا بد له من ناقل عن المعنى الاول المنقول عنه الى المعنى الثاني المنقول
اليه فهذا الناقل اما اهل العرف او اهل اللغة العام او اهل العرف
او اصطلاح خاص كما ممر مثله في الاول يسبق منقولا شرعيا وعلى الثاني
يسبق عرفيا وعلى الثالث اصطلاحيا والمراد هنا اعم ويقول على الاقسام

و فصل المفهوم اي ما حصل في العقل من ما يستفاد من اللفظ او غيره
انه فهم منه يسبق مفهوما وفاعنادا وقصدا وعدة يسبق معنى وباعتباد
ان اللفظ دال عليه يسبق مدلولا وفرض صدقه المفروض فيهما معنى يجوز العقل
لا التقدير فانه لا يحصل تقدير صدق الجزئي على الكثيرين انما يمتنع
افراده كزيد الباري او امكنت اي لم يمتنع فرض افراده في الخارج
فيشمل الواجب والممكن الخاص كليهما ثم يوجد كالعنقا
قوله مع امكان الغير كالشمس او امتناعه
كالمفهوم الواجب الوجود مع التناهي كالكواكب
السبعة السيارة او عدمه كمعلومات الباري عز اسمه التي لا نهاية لها فقط
على مذهب الحكماء والكلي ان تقارنا كليا فمتباينان او كلا كليين
بينهما احد نسب الاربع وفي التباين الكلي والتساوي العموم من وجه وذكرها تمامات

والعلم عند الله

ان تقارنا كليا فمتباينان او جزئيا فكلا من الجامع
لا يصدق شيء منهما على شيء من افراد الآخر ويصدق كل واحد منهما
متباينان كالانسان والفرس على الثاني فاما ان لا يكون بينهما اصل
وهو كلي من جانب اصلا كالعنقاء وفعل الاول فبينهما اعم خص من وجه
جله كالحيوان والابيض وعلى الثاني فاما ان يكون صدق الكلي من
الجانبين او بجانب واحد وعلى الاول فمتساويان كالانسان والناطق
والا فاعم وعلى الثاني اعم واخص مطلقا كالحيوان والانسان
مرجع التناهي الى معجبتين كليتين نحو كل انسان ناطق وكل ناطق انسان
مرجع التباين الى سالبتين كليتين نحو لا شيء من الانسان بحجر ولا شيء من
الحجر بانسان ومرجع العموم والخصوص مطلقا الى موجبة كلية موضوعها
الاعم ومحمولها الاخص نحو كل انسان حيوان وبعض الحيوان ليس بانسان
ومرجع العموم من وجه الى موجبة جزئية وسالبتين جزئيتين
نحو بعض الحيوان ابيض وبعض الحيوان ليس بابيض وبعض الابيض ليس بحيوان
قوله وعقيضاها كذلك يعني ان نقيض كل قضية من القضايا الاربع
يانما كما يدل عليه احد النقيضين صدقة هذا النقيض الآخر ولصدق
احدهما على ما لا يصدق عليه مع عين الآخر صدقه ضرورة استحالة ارتفاع

كالمتباينين من

للانسان والابيض ايضا عموم من وجه وقد يكون بين نقيضيهما

متباين كالحيوان والانسان فان بينهما عموم من وجه وبين

نقيضيهما وهما الا حيوان والا انسان متباينة كليه فلهذا

قالوا ان بين نقيض الاعم والاخص تباين جزئي لا العموم من وجه

والا تباين الكلي فقط قوله كالمتباينين كما ان بين نقيضي الاعم والا

خص من وجه متباينة جزئية كذا الل بين نقيضي المتباينين متباين

جزئي فانه لما صدق كل من العينين مع نقيض الآخر صدق كل من

النقيضين مع عين الآخر فيصدق كل من النقيضين مع بعض الآخر

فالجملة وهو التباين الجزئي قد تحقق في ضمن تباين الكل

كالموجود والمعدوم فان بين نقيضيهما وهما اللا موجود واللا معدوم

ايضا متباين كلي وقد تحقق في ضمن العموم من وجه كالانسان

والابيض فان بين نقيضيهما اعني الا انسان والا ابيض متباينين من وجه

فلذا قالوا ان بين نقيضيهما متباينة جزئية حتى يصح في الكل

هذا واعلم ايضا ان المصاحف بكسر نقيض المتباينين لوجهين الاول

لعسر الاحتساب وبقياسه على نقيض الاعم والاخص من وجه الثاني

والكليات بخلاف الجزئي وهو مفهوم اذا لم يمنع نفس مفهومه

فان كان الحيوان عن الماهية ومن بعض الشائع فهو الجواب بها وعن

الكل فقريب كالحيوان والا فبعيد كالجسم النامي

بعلم ان الجزئي بهذا المعنى اعم من الجزئي في الحقيقي فعلم بيان النسبة بينهما

فهذا من فوائد بعض مشايخنا طاب الله ثراه قوله والكليات

اي الكليات التي لها افراد يجب نفس الامر في الذهن او

في الخارج مفهوم في ضمن انواع واما الكليات الذهنية التي

لا افراد لها اصلا او لا ذهنا ولا خارجا فليست بحث عنها في هذا الفن

ثم الحاجة الى اثبات الافراد في نفس الامر فاما ان يكون

عين حقيقة تلك الافراد وهو النوع او جزء حقيقتها فان كان تمام

المشترك بين شيء منها وبين بعض الاخر فهو الجنس والا فهو الفصل

وبقال لهذا الثلث ذاتيات اوجزء منها وبقال لها العرض

فاما ان يكون مختص بافراد حقيقة واحدة او اخص فالاول هو

الخاصة والثاني العرض العام فهذا دليل انحصار الكليات

في خمسة انواع و وهو المقول اي المحمول قوله في جواب

ما هو سئل عن تمام الحقيقة فان اقتضى السؤال على ذكر اجزاء

وان كان السؤال عن تمام الماهية المختصة به فيقع النوع في

الجواب ان كان المذكور اجزاء مشتركة والا التام ان كان المذكور

الثاني النوع وهو المقول على الكثرة المتفقة الحقيقة في جواب ما هو
فقولنا على الماهية المقول عليها وعلى غيرها الجنس في جواب ما هو
ويختص باسم متى

حقيقة كلية وان جمع في السؤال عن تمام الماهية المشتركة بين
تلك الامور ثم تلك الامور ان كانت متفقة الحقيقة في تلك الامور
فنوع ايضا في الجواب وان كانت مختلفة الحقيقة كان السؤال
عنه تمام الحقيقة المشتركة بين تلك الحقايق المختلفة وقد عرفت
ان تمام الذاتي المشترك بين تلك الحقايق المختلفة هو الجنس فنوع
الجنس في الجواب فالجنس ايضا يقع جوابا عن الماهية وعن
بعض الحقايق المختلفة بالماهية اذا كانت تلك الحقايق في ذلك الجنس فان كان
مع ذلك جوابا عن الماهية وعن كل واحد من الماهيات
المختلفة التي كانت لها في ذلك الجنس فهو كالحيوان حيث يقع
جوابا للسؤال عن الانسان وعن كل ما يشاركه في ذلك الماهية
الحيوانية وان لم يقع جوابا عن الماهية وعن كل ما يشاركها
في ذلك الجنس فبعيد كالجسم حيث يقع جوابا عن السؤال بالانسان
والحجر ولا يقع جوابا عن السؤال بالانسان والفرس مثلا

قوله وقد يقال على الماهية اي المقول في جواب ما هو فلا
يكون الا كليا لا جزئيا وانما يكون لما هو ذاتي للمختص والنفس

الاضافي كالابوة والبنوة فانهما مختصان من وجه لاشتمالهما على
الانسان ونفسهما في الحيوان والنقطة مع الاجناس فقد

تترتب متن

كالواحد في مثالنا فانه جار عنهما فالنوع الاضافي قد يكون انسانا
نوعا حقيقيا مندرجا تحت جنس كالانسان تحت الحيوان او
جنسا مندرجا تحت جنس آخر كالحيوان المندرج تحت الجسم النامي
ففي الاول يتصادق النوع الحقيقي والاضافي وفي الثاني يوجد
الاضافي بدون الحقيقي وقد يوجد بالعكس كما يتحقق الحقيقي بدون
الاضافي مما اذا كان النوع بسيطا لا جزء له حتى يكون جنسا
له وقد مثل بالنقطة وبه يتناقض وبالجسم فالنسبة بينهما
هي العموم من وجه قوله والنقطة النقطة طرف الخط
والخط طرف السطح والسطح طرف الجسم فالسطح قد ينقسم في
العمق والخط غير منقسم في العرض والعمق والنقطة غير
منقسم في الطول والعرض والعمق فهي عرض لا يقبل القسمة
اصلا واذا لم تقبل القسمة اصلا لم يكن لها اجزاء فلا يكون لها
جنس وفيه نظر فان هذا يدل على انه لا اجزاء لها في الخارج والجنس
ليس جزءا خارجيا بل هو من الاجزاء العقلية فجاز ان يكون للنقطة
جزء عقلي وهو جنس لها وان لم يكن لها اجزاء في الخارج قوله

في ذاته فان مبنى من الساذج كان في الجنس فقد ... في عند

متن

بها ما يميز الشيء عما يشاركه فيما اضيف اليه هذه الكلمة مثلا
اذا ابصرت شبحا من بعيد وشككت انه حيوان لكنه تردد
في انه مل هو انسان او فرس او غيرهما فقولك اي حيوان هذا انما
يخصر ويميزه عن مشاركاته في الحقيقة الحيوانية فظهر
هذا ان قولك الانسان اي شيء هو في ذاته كان المطلوب ذاتيا
من ذاتيات الانسان يميزه عما يشاركه في البنية فيعرفان بها وبانه حيوان ناطق
او ناطق فيلزم صحة وقوع اي في جواب اي شيء وايضا يلزم ان لا يكون
بعض الفصل ما خاصة على الحق وهذا عما استشكل الامام
الرازي في هذا المقام واجاب صاحب المحاكمات بانه يجوز ان
وان كان بحسب اللغة طلب المميز مطلقا لكن اذا قوبل المعقول المطلق
على انه يطلب مميزا لا يكون مفهوما في جواب ما هو وبهذا يخرج الجنس
والجنس ايضا والمحقق الطوسي ههنا سلك اخر مطلق وهو انا
لا نسلم ان الفصل الابعد اذا علم ان للشيء جنسا بناء على ان ما
لا جزء له فصله اذا علمنا ان الجنس فيطلب بها يميزه عن المشاركات
في ذلك الجنس فمقولنا الانسان اي حيوان هو في ذاته فمعين

[illegible] فمقوم والى ما يميزه عنه فمقسم والمقوم
للعالى مقوم للسافل متن

الجواب انه بالناطق لا غير فكلمة شيء في التعريف كناية عن الجنس
المعلوم الذي يطلب بميز الشيء عن مشاركاته في ذلك الجنس وح
يندفع الاشكال بحذافيره ق فقريب كالناطق بالنسبة
الى الانسان حيث يميزه عن المشاركات في جنسه القريب وهو
الحيوان ب فبعيد كالحساس بالنسبة الى الانسان حيث يميزه
عن المشاركات في جنس البعيد وهو الجسم النامي قوله واذا
نسب الى اخره اي الفصل له نسبة الى الماهية التي هو فصل مميز لها
ونسبة الى الجنس الذي يميز الماهية عنه من بين الافراد فهذا
بالاعتبار الاول يسمى مقوما لانه جزء الماهية ومحصل لها و
بالاعتبار الثاني يسمى مقسما لانه بانضمامه الى هذا الجنس وجودا
يحصل قسما وعدما يحصل قسما اخر كما نرى في تقسيم الحيوان الى حيوان
الناطق والحيوان الغير الناطق ق والمقوم للعالى اللام للاستغراق
اي كل فصل مقوم فهو فصل مقوم للسافل لان مقوم العالى جزء
للعالى والعالى جزء للسافل وجزء الجزء جزء فمقوم للعالى جزء للسافل
ثم انه يميز السافل عن كل ما يميز العالى عنه فيكون جزءا مميزا له وهو

ولا عكس والمقسم بالعكس الرابع الخاصة وهو الخارج
المقول على ما تحت حقيقة متن

معنى المقوم واعلم ان المراد بالعالى ههنا كل جنس او نوع
يكون فوقا اخر سواء كان فوقه اخر او لم يكن وكذا المراد بالسافل
كل جنس او نوع يكون تحته اخر سواء كان تحته اخر او لم يكن
حتى ان الجنس المتوسط عال بالنسبة الى ما تحته وسافل بالنسبة
الى ما فوقه قوله ولا عكس اي كليا بمعنى انه ليس كل مقوم
للسافل مقوما للعالى الذي هو الانسان وليس مقوما للعالى الذي
هو الحيوان قوله والمقسم بالعكس اي كل مقسم للسافل مقسم
للعالى ولا عكس اي كليا اما الاول فلان السافل قسم من العالى فكل
فصل حصل للسافل قسما فقد حصل للعالى قسما لان قسم القسم
قسم واما الثاني فلان الحساس مثلا مقسم للعالى الذي هو
الجسم النامي وليس مقسما للسافل الذي هو الحيوان ق وهو
الخارج اي الكلي الخارج فان المقسم معتبر في جميع مفهومات
الاقسام واعلم ان الخاصة ينقسم الى خاصة شاملة لجميع
افرادها هي خاصة له كالكاتب بالقوة للانسان والى غير
شاملة لجميع افرادها كالكاتب بالفعل للانسان ق حقيقة

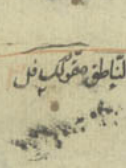

للعالى فان الناطق مقوم للسافل

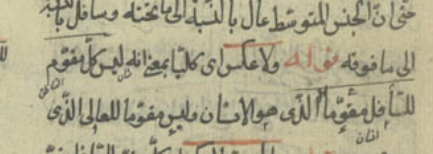

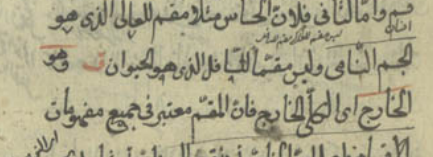

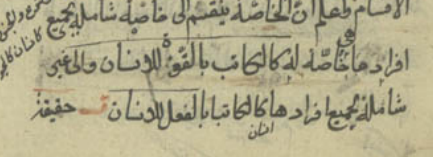

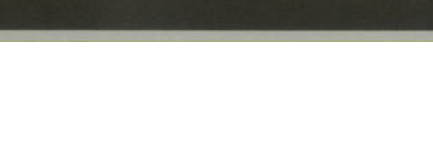

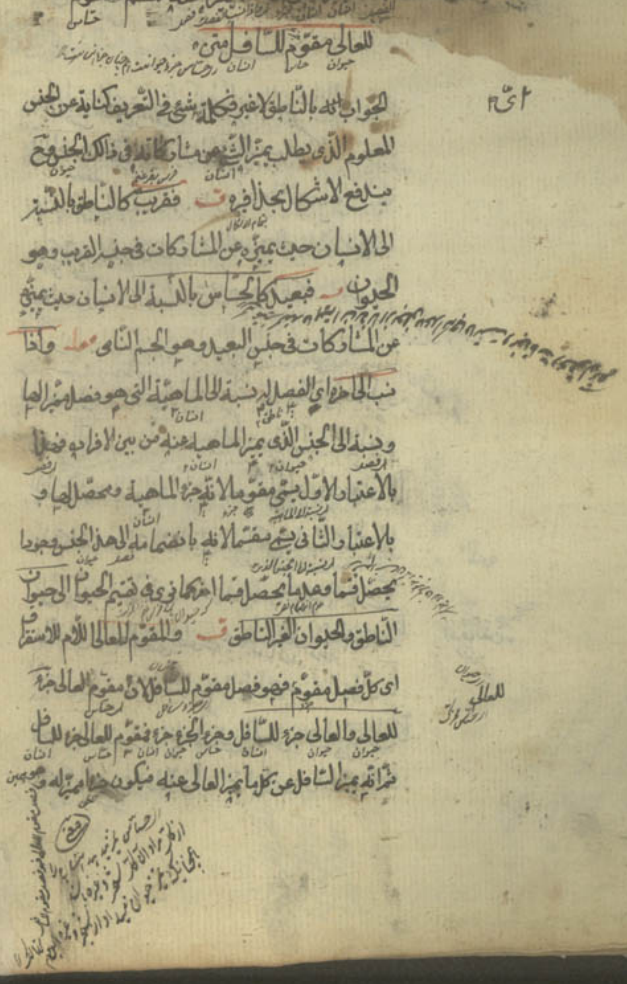

او الوجود — بيّن بلزوم تصوره من تصورهما او من تصور احدهما الجزم باللزوم
وغير بيّن بخلافه والا فعرض معارف بلزوم او بيّن ولا بعكسه مثل
ايضا واك فان اللازم اما بيّن او غير بيّن والبيّن له معنيان
احدهما اللازم الذى يلزم من تصوره تصور الملزوم
كما يلزم تصور البصر من تصور العمى وهذا يقال له البيّن
بالمعنى الاخص ومقابله غير البيّن هو اللازم الذى لا يلزم من تصوره
من تصور الملزوم كالكتابة بالقوة بالامكان والثانى
من معنى البيّن هو اللازم الذى يلزم من تصوره مع تصور
الملزوم والنسبة بينهما الجزم باللزوم كزوجية الاربع فان
العقل بعد تصور الاربعة والزوجية ونسبة الزوجية اليها
يحكم جزما بان الزوجية لازمة لها وذلك يقال له البيّن
بالمعنى الاعم ومقابله غير البيّن هو اللازم الذى لا يلزم من تصوره
مع تصور الملزوم والنسبة بينهما الجزم باللزوم كالحدوث
للعالم فصل التقسيم الثانى بالحقيقة ينقسم ان الى القسمين
الحاصلين على كل تقدير اما بيّن بالبيّن وغير البيّن قوله
يلزم كحركة الفلك فانها دائمة للفلك وان لم يمتنع انفكاكها
عنه بالنظر الى ذاته بدليل حركة المجذوم وصفرة الوجل ت او بطوء

ان امتنع انفكاكه عن الشئ فلازم بالنظر الى الماهية

واحدة نوعية او جنسية فالاول خاصة للنوع والثانى
خاصة للجنس فان الماشى خاصة للحيوان وعرض عام للانسان
فافهم قوله وعلى غيرها كالماشى يقال على جميع الانسان
وعلى غيرها من الحفار فى الحيوان ت وكل منهما اى كل
من الخاصة والعرض العام وبالجملة الكلى الذى هو عرض
لافراده اما لازم واما فارق اذ لا يخ اما ان لا يمكن انفكاكه
عن معروضه او لا فالاول هو الاول والثانى هو الثانى فينقسم
بقسمين احدهما انه ان امكن انفكاكه لم يلزم بالنظر الى نفس الماهية
مع قطع النظر عن خصوص وجوده فى الخارج او فى الذهن و
ذلك فان يكون هذا الشئ بحيث كلما تحقق فى الذهن او فى الخارج
كان هذا اللازم ثابتا له واما ان لم يلزم بالنظر الى وجوده الى
خصوص وجوده الخارجى او الذهنى فهذا القسم هو الحقيقة فيمان
فاما ان لا يلزم بهذا التقسيم ثلاثة لان اللازم للماهية كزوجية الاربعة
ولازم الوجود الخاص ج كالاحراق للنار ولازم الوجود الذهنى
كون حقيقة الانسان كلية وهذا القسم يسمى معقولا ثانيا

الثانى

فولد

والحق وجود الطبيع بمعنى ما يحصل به الغرض المطلوب من وجود الشيء

متن

ونعني بالجزئي ما لا يصح فرض صدقه على كثيرين والمجموع اعني نعني الجزئي بسبب

جزئيا عقليا قوله والحق وجود الطبيع بمعنى وجود

اشتي اصله لا ينبغي ان احد ينكر فان الكلي المنطبق عيني

موجود في الخارج فان الكلية انما يعرض للمفهوم بالقياس

في العقل فلا كان من المعقولات الثانية ولكن اقول ان

الكلي العقلي غير موجود فيه فانه انتفاء النوع يستلزم انتفاء

الكل لانه الفرد فان الكلي الطبيعي كالانسان من حيث

هو انسان الذي هو جزء الكلي العقلي هل هو موجود فيه

الا الافراد اقول مذهب الجمهور والحكماء والثاني مذهب

بعض المتأخرين ومنهم المص ولهذا قال الحق هو الثاني

وذلك لانه لو وجد الكلي في الخارج في ضمن افراده لزم

اتصاف الشيء الواحد بالصفات المتضادة وهو محال اذ

الواحد في الامكنة المتعددة وهو محال اذ معنى وجود الطبيع هو ان

افراده موجودة وفيه تأمل وتحقيق الحق في محله

قوله معرف الشيء بعد الفراغ عن بيان ما يتركب منه المعرف

في الخارج بوجود افراده او في الذهن بوجود

والتعريف بالفصل القريب ان كان مع الجنس القريب

تام والا فناقص ويعبر بالعرض العام وقد يجيء من

لد في الخفاء والظهور ق والتعريف بالفصل القريب بعد التعريف

لابد ان يشتمل على امر يختص المعرف وبه وبه بناء على ما سبق من

الاشتراط المذكور فصل الانسان كاتب فانه اما كان فصلا فهو ناطق

كان عرضيا كان خاصة لانه قد يعرض الانسان فقط وعلى الثاني فهو اما

فكل منهما ان اشتمل على الجنس القريب سمي حدا تاما وحدا

ناقصا وان لم يشتمل على الجنس القريب سواء اشتمل على الجنس البعيد

او كان هناك فصل قريب وعرض خاصة وحدها سمي حدا

ناقصا وسمانا ناقصا هذا محصل كلامهم وفيه انهما لا يتعيان

المقام قوله ولم يعبر بالعرض العام فالوجه ان التعريف

اما الاطلاع على كنه المعرف وامتيازه عن جميع ما عداه والعرض

العام لا يفيد شيئا منهما فلذا لم يعتبر في مقام التعريف فقط واما

التعريف بمجموع امور كل واحد منها عرض عام للمعرف لكن

المجموع مختصة كتعريف الانسان بما مر من مشترك العامة وتعريف الشيء

بالطارئ والولود فهو تعريف بخاصة مركبة معتد بها كما صرح

به بعض المتأخرين قوله وكل واحد منها اي من العرض العام

متن

شرع في البحث عنه وقد علم ان المقصود بالذات في هذا الفن هو البحث

عنه وهو الحجة ومعرفته بانه ما يحمل على الكثير اي على المعرف بحيث يقصد

هذا الكثير اما بكنه او بوجه يمتاز عن جميع ما عداه ولهذا لم يجب

ان يكون اعم لان خاصة لا يفيد شيئا منهما كالحيوان في تعريف الانسان

فان الحيوان ليس كنه الانسان لان حقيقة الانسان هو حيوان

مع الناطق وايضا لا يميز الانسان عن جميع ما عداه لان بعض الحيوان

هو الفرس وكذا الحال في الاعم من وجه واما الاخص فهو مطلقا

فهو وان جاز ان تفيد تصوره تصورا اعم باكنه او بوجه

يمتاز عن ما عداه كما اذا تصور الانسان بانه حيوان الناطق

فقد تصور في ضمنها الحيوان باحد الوجهين لكنه لما كان اخفى

اقل وجودا في العقل واخفى في نظره وشان المعرف ان يكون اعرف

للمعرف لم يجز ان يكون اخص ايضا فقد علم من تعريف المعرف بما يحمل

على الشيء انه لا يجوز ان يكون مباينا للمعرف فتعين ان يكون مساويا

ثم ينبغي ان يكون اعرف من المعرف في نظر العقل

لانه معلوم موصل الى تصور مجهول اعرف منه والاخفى لا يساويه بالذات

وقد اشعر لها هو والاربطة وهي معنى بعضهم الاول وقد اقال

متن

حرف غير مستقل والعلم ان الرابطة قد يذكر في القضية وقد يحذف و
القضية على الاول ذات ثلاثة والثاني ثنائية ق وقد اشعر
لها هو على ان الرابطة ينقسم الى زمانية بدل على اقتران النسبة
الحكمية باحد الازمنة الثلثة وغير زمانية بخلاف ذلك وفكر
الفارابي في حكمة الفلسفة لما نقلت من اللغة اليونانية الى
العربية وجد القوم ان الرابطة التي زمانية في اللغة العربية في الافعال
الناقصة لكون الحمل وما في تلك اللغة وما رابطة غير زمانية تقوم مقام
است في الفارسية واستين في اليونانية فاستعار والرابطة الغير
الزمانية لفظ هو وهي ومخرجها مع كونهما في الاصل اسماء
لاسماء الاذات فصلنا ما اشار اليه المص بقوله وقد استعار لها وقد يذكر
للرابطة الغير الزمانية اسماء مشتقة من الافعال الناقصة مخرجها كان و
موجود في قولنا زيد كان فاضلا اقول من موجود شاع قوله ولا
فتقبله اي وان لم يكن الحكم بثبوت شيء او نفيه عنه فالقضية حملية
سواء كان الحكم ثبوت نسبة على تقدير اخرى او نفي ذلك الثبوت
او بالمباينة في بعض النسبة وسلب تلك المباينة فالاولى متصلة

وما يفيد البيان سورا والا فمهملة وقد لا يذكر الجزئية ولا بد في الموجبة

متن

فسور الموجبة الكلية هو كل ولام الاستغراق وما يفيد معناها
من اي لغة كانت وسور الموجبة الجزئية هو بعض وواحد
وما يفيد مفادها وسور السالبة الكلية لا شيء ولا واحد
وفحواهما وسور السالبة الجزئية ليس بعض وبعض ليس و
ليس كل وما يضاهيها وبها قوله وقد لم الجزئية اعلم ان القضايا
المعتبرة في العلوم هي المحصورات الاربع لا غير وذلك لان المهملة
والجزئية متلازمان اذ كل ما صدق الحكم على افراد الموضوع
في الجملة صدق على بعض افراده وبالعكس فالمهملة منزلة
منزلة الجزئية والتخصيص لا يجب عنها بخصوصها فانه لا كمال في معرفة
الجزئية ليوفيها وعدم تناهيها بالذات يمنع في ضمن المحصورات التي
يحكم فيها على الاشخاص لعسرها والمطبعية لا يجب عنها فان العلوم اصناف
فان الطابع الكلية من حيث نفس مفهومها انما هو موضوع الطبيعة
لا من حيث تحققها في ضمن الاشخاص فهو مرجوحة في الخارج فلا
كمال في موفية احوالها فاكتفى المصنف بالمحصورات الاربع
قوله ولا بد في الموجبة اي في صدقها وهذا لان الحكم

من وجود الموضوع اما محققا فهي الخارجية او مقدرا فالحقيقية او ذهنا فالذهنية وقد يجعل حرف السلب جزءا

متن

في الموجبة بثبوت شيء لشيء وثبوت الشيء للشيء فرع ثبوت المثبت له اعني الموضوع فانما يصدق هذا الحكم اذا كان الموضوع محققا موجودا اما في الخارج ان كان الحكم بثبوت المحمول له هناك او في الذهن كذلك ثم القضايا الحملية المعتبرة باعتبار الوجود موضوعها تنقسم ثلثة اقسام لان الحكم فيها اما على الموضوع الموجود في الخارج محققا نحو كل انسان حيوان بمعنى ان كل انسان موجود في الخارج حيوان في الخارج واما على الموضوع الموجود في الخارج مقدرا نحو كل انسان حيوان بمعنى ان كل ما لو وجد في الخارج كان انسانا فهو على تقدير وجوده حيوان وهذا الوجود المقدر انما اعتبروه في الافراد الممكنة لا ممتنعة كالافراد لا شيء وشريك الباري نعم واما على الموضوع الموجود في الذهن كقولك شريك الباري ممتنع بمعنى ان كل ما يوجد في العقل ويفرض شريك الباري فهو موصوف في الذهن بالامتناع وهذا انما اعتبروه في الموضوعات التي ليست لها افراد ممكنة التحقق في الخارج

قوله وقد يجعل حرف السلب كلا وليس وغيرهما اما بتاء كيهما في معنى السلب

قوله من جزء اي من الموضوع فقط او من المحمول فقط او من كليهما

من جزء فيسمى معدولة والا محصلة وقد يصرح بكيفية النسبة فموجهة وما به البيان جهة فان كان الحكم فيها بضرورة النسبة بالعام

متن

فالقضية على الاول تسمى معدولة الموضوع وعلى الثاني معدولة المحمول وعلى الثالث معدولة الطرفين قوله معدولة لان حرف السلب موضوع لسلب النسبة فاذا استعمل لا في هذا المعنى كان معدولا عن معناه الاصلي فسميت القضية التي هذا الحرف جزء من جزئها معدولة تسمية الكل باسم الجزء والقضية التي لا يكون حرف السلب جزءا لشيء من طرفيها تسمى محصلة قوله بكيفية النسبة الخ اي نسبة المحمول الى الموضوع سواء كان ايجابية او سلبية تكون لا محالة متكيفة في نفس الامر والواقع بكيفية مثل الضرورة والدوام او الامكان او الامتناع او غير ذلك فتلك الكيفية الواقعة في نفس الامر مادة القضية ثم قد تصرح في القضية بان تلك النسبة في نفس الامر بكيفية كذا فالقضية حينئذ تسمى موجهة وقد لا تصرح بذلك فتسمى القضية مطلقة واللفظ الدال عليها في القضية الملفوظة والصورة الدالة العقلية الدالة عليها ثم ان طابقت الجهة المادة صدقت القضية كقولنا كل انسان حيوان بالضرورة والا كذبت كقولنا كل انسان حجر بالضرورة قوله فان كان الحكم فيها بضرورة النسبة اي فان كان الحكم في القضية الموجهة

ذات الموضوع موجودة فضرورية مطلقة او ما دام وصفه فمشروطة عامة او في وقت معين فوقتية مطلقة او غير معين فمنتشرة مطلقة او بدوامها ما دام الذات متن

باب النسبة الثبوتية او السلبية ضرورية اي ممتنعة الانفكاك عن الموضوع على ان يكون احد الاول عنها ضرورية ما دام ذات الموضوع موجودة نحو كل انسان حيوان بالضرورة ولا شيء من الحجر بالضرورة فتسمى القضية ح ضرورية مطلقة لاشتمالها على الضرورة وعدم تقييد الضرورة بالوصف او الوقت الثاني انها ضرورية ما دام الوصف العنواني ثابتا لذات الموضوع نحو كل كاتب متحرك الاصابع بالضرورة ما دام كاتبا ولا شيء منه بساكن الاصابع بالضرورة ما دام كاتبا فتسمى ح مشروطة عامة لاشتراط الضرورة بالوصف العنواني وكون هذه القضية اعم من المشروطة الخاصة كما سيجيء الثالث انها ضرورية في وقت معين نحو كل قمر منخسف بالضرورة وقت حيلولة الارض بينه وبين الشمس ولا شيء من القمر بمنخسف بالضرورة وقت التربيع فتسمى ح وقتية مطلقة لتقييد الضرورة بالوقت وعدم تقييد القضية باللادوام الرابع انها ضرورية في وقت من الاوقات كقولنا كل انسان متنفس بالضرورة وقتا ما ولا شيء منه بمتنفس بالضرورة وقتا ما فتسمى ح منتشرة مطلقة لكون وقت الضرورة فيها منتشرا اي غير معين وعدم تقييد القضية باللادوام

فدائمة مطلقة او ما دام الوصف فعرفية عامة او بفعليتها فمطلقة عامة

متن

قوله فدائمة مطلقة الفرق بين الضرورة والدوام ان الضرورة هي استحالة انفكاك شيء عن شيء والدوام عدم انفكاكه عنه وان لم يكن مستحيلا كدوام الحركة للفلك ثم الدوام اما ذاتي اي عدم انفكاك النسبة الايجابية او السلبية عن الموضوع او وصفي فان كان الحكم في الموجهة بالدوام الذاتي اي بعدم انفكاك النسبة عن الموضوع ما دام ذات الموضوع موجودة فسميت القضية دائمة لاشتمالها على الدوام ومطلقة لعدم تقييد الدوام بالوصف العنواني وان كان الحكم بالدوام الوصفي اي بعدم انفكاك النسبة عن ذات الموضوع ما دام الوصف العنواني ثابتا لذلك الذات سميت عرفية لان اهل العرف يفهمون هذا المعنى من القضية السالبة بل من الموجبة ايضا عند الاطلاق فاذا قيل كل كاتب متحرك الاصابع فهو ان ذلك الحكم ثابت ما دام كاتبا وعامة لكونها اعم من العرفية الخاصة التي سيجيء ذكرها قوله او بفعليتها اي بتحقق النسبة فمطلقة عامة وهي التي حكم فيها بكون النسبة متحققة بالفعل اي باحد الازمنة الثلثة

او بعدم ضرورة خلافها فممكنة عامة فهذا بسائط

وقد تقيد متن

وتسميتها بالمطلقة لان هذا الحكم هو المفهوم من القضية عند
اطلاقها وعدم تقييدها بالضرورة او الدوام او غير ذلك من
الموجهات وبالعامة لكونها اعم من الوجودية اللادائمة
واللاضرورية على ما سيجيء قوله او بعدم ضرورة الخ اذ الحكم في
القضية بان خلاف النسبة المذكورة فيها ليست ضروريا نحو
قولنا زيد كاتب بامكان العام يعني ان الكتابة غير مستحيل له بمعنى
ان سلبها عنه ليس ضروريا سميت القضية ح ممكنة لاشتمالها
على الامكان وهو سلب الضرورة وعامة لكونها اعم من الممكنة
الخاصة قوله فهذا بسائط اي القضايا الثمانية المذكورة من جملة
الموجهات بسائط اعلم ان القضية الموجهة اما بسيط وهي ما يكون
حقيقتها اما ايجابا فقط او سلبا فقط كما مر من الموجهات
الثمانية واما مركبة وهي التي يكون حقيقتها مركب من ايجاب والسلب
بشرط ان لا يكون الجزء الثاني فيها مذكورا بعبارة مستقلة سواء كان
في اللفظ تركيب كقولنا كل انسان ضاحك بالفعل لا دائما فقولنا
لا دائما اشارة الى حكم سلبي اي لا شيء من الانسان بضاحك بالفعل او لم

الضرورية المطلقة الموجبة السالبة
المشروطة العامة الموجبة السالبة
الوقتية المطلقة الموجبة السالبة
المنتشرة المطلقة الموجبة السالبة
الدائمة الموجبة المطلقة السالبة
العرفية الموجبة العامة سالبة
المطلقة العامة الموجبة السالبة
الممكنة العامة الموجبة سالبة

العامتان والوقتيتان باللادوام الذاتي فتسمى المشروطة الخاصة
والعرفية الخاصة متن

يكن في اللفظ تركيب كقولنا كل انسان كاتب بالامكان
الخاص فانه في المعنى قضيتان ممكنتان عامتان اي
كل انسان كاتب بالامكان العام لا شيء من الانسان بكاتب
بالامكان العام والعبرة في الايجاب والسلب بالجزء الاول
الذي هو اصل القضية المركبة انما تحصل بتقييد قضية
بسيطة بقيد مثل اللادوام او اللاضرورة ق العامتان
اي المشروطة العامة والعرفية العامة ق والوقتيتان اي الو
قتية المطلقة والمنتشرة المطلقة قوله باللادوام الذاتي ومعنى
اللادوام الذاتي هو ان هذه النسبة المذكورة في القضية ليست
دائمة ما دام ذات الموضوع موجودة فيكون نقيضها واقعة
البتة في زمان من الازمنة فيكون اشارة الى قضية مطلقة
عامة مخالفة للاصل في الكيف فافهم قوله المشروطة الخاصة
هي المشروطة العامة المقيدة باللادوام الذاتي نحو كل كاتب
متحرك الاصابع بالضرورة ما دام كاتبا لا دائما اي لا شيء من
الكاتب بمتحرك الاصابع بالفعل قوله والعرفية الخاصة

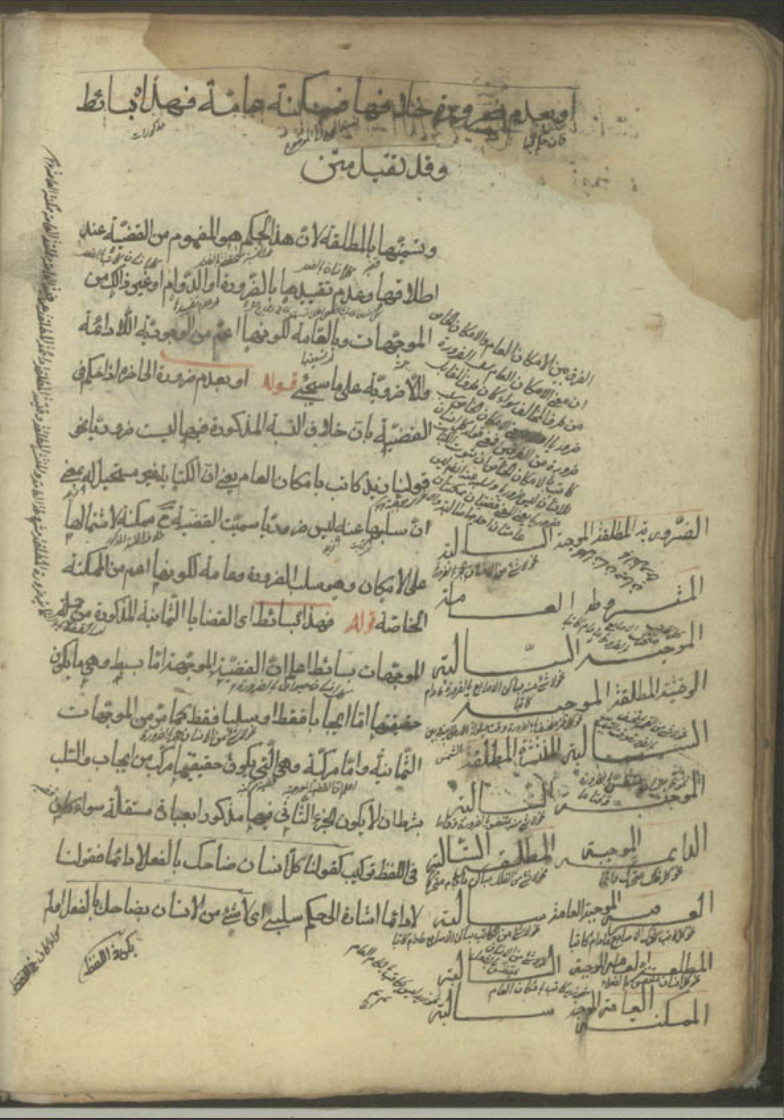

والوقتية والمنتشرة وقد يقيد المطلقة العامة باللاضرورية
الذاتية فتسمى الوجودية
متن

والعرفية العامة المقيدة باللادوام الذاتي كقولنا بالدوام
لا شيء من الكاتب بساكن الاصابع ما دام كاتبا لا دائما اي كل
كاتب ساكن الاصابع بالفعل قوله والوقتية والمنتشرة لما قيدت
الوقتية المطلقة والمنتشرة المطلقة باللادوام الذاتي
حذف من اسميها لفظ الاطلاق فسميت الاولى وقتية والثاني
منتشرة فالوقتية هي الوقتية المطلقة مقيدة باللادوام الذاتي
نحو كل قمر منخسف بالضرورة وقت الحيلولة لا دائما اي لا شيء من القمر با
لفعل والمنتشرة هي المنتشرة المطلقة المقيدة باللادوام الذاتي
نحو قولنا لا شيء من الانسان بمتنفس بالضرورة وقتا ما لا دائما
اي كل انسان متنفس بالفعل قوله باللاضرورية
الذاتية ومعنى اللاضرورة الذاتية ان هذه النسبة المذكورة
في القضية ليست ضرورية ما دام الموضوع موجودة فيكون
هذا حكما بامكان نقيضها لان الامكان هو سلب
ضرورة السلب الطرف المقابل كما مر فيكون مفاد اللاضرورة
الذاتية ممكنة عامة مخالفة للاصل في الكيف قوله الوجودية

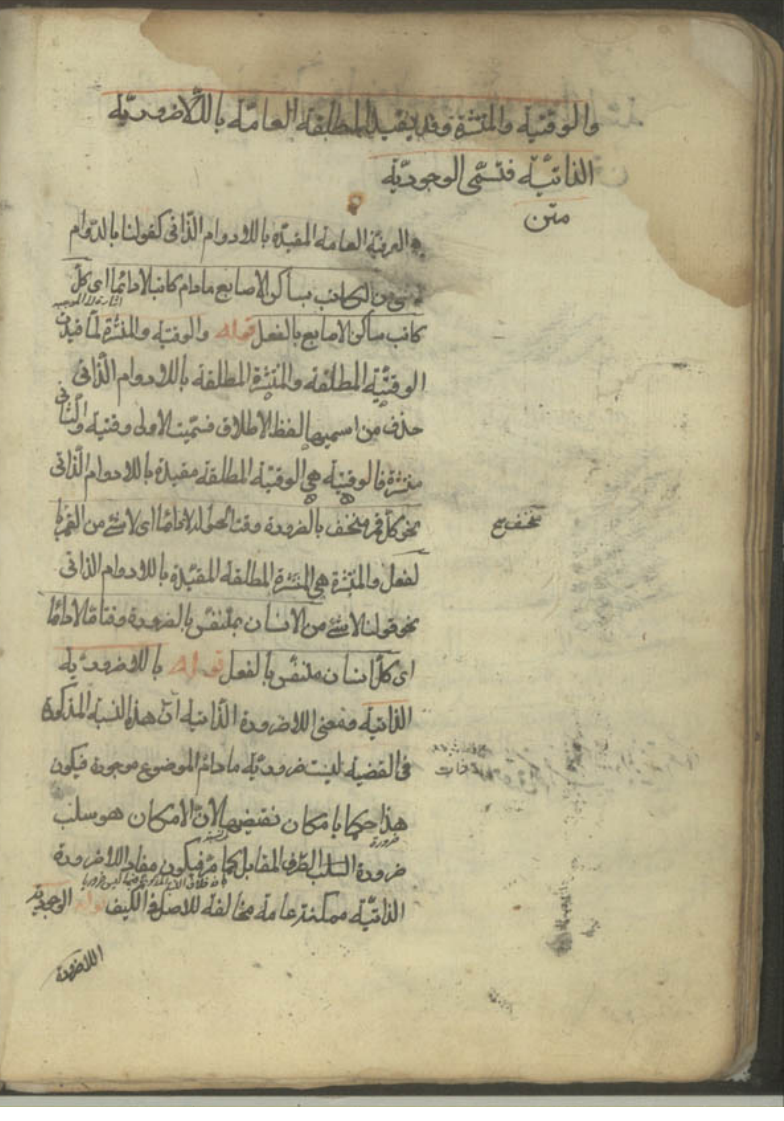

اللاضرورية

اللاضرورية او باللادوام الذاتي متن

اللاضرورية لان معنى المطلقة العامة هو فعلية النسبة
ووجودها في وقت من الاوقات ولاشتمالها على اللاضرورية
والوجودية اللاضرورية هي المطلقة العامة المقيدة باللاضرورة
الذاتية نحو كل انسان متنفس بالفعل لا بالضرورة اي لا شيء من
الانسان بمتنفس بالامكان العام فهي مركبة من مطلقة عام
وممكنة عامة احديهما موجبة والاخرى سالبة قوله
او باللادوام الذاتي انما قيد اللادوام بالذاتي لان تقييد العامتين
باللادوام الوصفي غير صحيح ضرورة تنافي اللادوام بحسب الوصف
مع اللادوام بحسب الوصف نعم يمكن تقييد الوقتيتين المطلقتين
باللادوام الوصفي ايضا لكن هذا التركيب غير معتبر عندهم و
اعلم انه كما يصح تقييد هذه القضايا الاربع باللادوام الذاتي
كذلك يصح تقييدها باللاضرورة الذاتية وكذلك يصح تقييد
ما سوى المشروطة العامة من تلك الجملة باللاضرورة الوصفي فالا
حتمالات الحاصلة من ملاحظة كل من تلك القضايا الاربع
مع كل من تلك القيود الاربعة ستة عشر ثلاثة منها غير صحيحة والاربعة

فصل في الموجودية اللاضرورية المنتشرة والممكنة العامة باللاضرورة

جانب الموافق ايضا من

منها صحيحة معتبرة والسبعة الباقية صحيحة غير معتبرة ولعلم ايضا انه كما يمكن بقيد المطلقة العامة باللادوام واللاضرورة الذاتيين كذلك يمكن بقيدهما باللادوام واللاضرورة الوصفيين وهلم ايضا من الاحوال الصحيحة غير المعتبرة وكما يصح بقيد الممكنة العامة باللاضرورة الذاتية يصح بقيدهما باللاضرورة الوصفية وكذا باللادوام الذاتي والوصفي لكن هذه الاحتمالات الثلثة ايضا غير معتد بها وينبغي ان يعلم ان التركيب الصحيح منها انما هو البرهاني لا الجدلي الى بعض اخر ويمكن تركيبا جدليا اخر ايضا غير ما ذكرناه لكن البرهاني بعيد التعليم لما ذكره بتلك في استخراج اي قلت بناء قوله الوجودية اللادائمة هي المطلقة العامة المقيدة باللادوام الذاتي محمولا شيء من الانسان بمنتش بالفعلا دائما اي كل انسان منتش بالفعل فهي مركبة من مطلقتين عامتين احداهما موجبة والاخرى سالبة قوله بالضرورة الجانب الموافق اي كما انه حكم في الممكنة العامة من بالضرورة الجانب المخالف يحكم بالضرورة الجانب الموافق ايضا في هذه القضية مركبة من ممكنتين عامتين ضرورة ان السالبة ضرورة من الجانب المخالف

فصل في بيان حكم المنفصلة الحقيقية من حيث الصدق والكذب

فصل في بيان حكم المنفصلة الحقيقية من حيث الصدق والكذب

المنفصلة الحقيقية ان حكم فيها بتنافي النسبتين او لا تنافيهما صدقا وكذبا فهي الحقيقية او صدقا فقط فهي مانعة الجمع او كذبا فقط فهي مانعة الخلو

النسبتان ثبوتيتان او سلبيتان او مختلفتين فعولنا كلما لم يكن جزءا لم يكن انسان منفصلة موجبة فالمنفصلة الموجبة ما حكم فيها بانفصال النسبتين والسالبة ما حكم فيها بسلب انفصالهما فحواليس البتة كلما كانت الشمس كان الليل موجودا وكذا للسالبة الموجبة ما حكم فيها بان الانفصال للعلاقة والسالبة منها بانه ليس هنا انفصال للعلاقة سواء لم يكن هناك انفصال كما كان لكن لا لعلاقة واما الاتفاقية فهي ما حكم فيها بعدم الانفصال لا فقط بل من غير ان يكون ذلك مستندا للعلاقة فحكلما كان الانسان ناطقا فالحمار ناهقا فليس كلما كان الانسان ناطقا كان الفرس ناهقا قوله لعلاقة وهي امر نسبية يدخل به للعلم التالي كعلية طلوع الشمس لوجود النهار في نحو كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود قوله بتنافي النسبتين سواء كانت النسبتان ثبوتيتين او سلبيتين او مختلفتين فان كان الحكم بتنافيهما فهي منفصلة مانعة جمع وان كان بسلب تنافيهما فهي منفصلة سالبة قوله فهي الحقيقية فالمنفصلة الحقيقية ما حكم فيها بتنافي النسبتين اي في الصدق والكذب كقولنا اما ان يكون هذا العدد زوجا او فردا

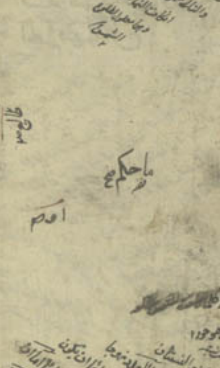

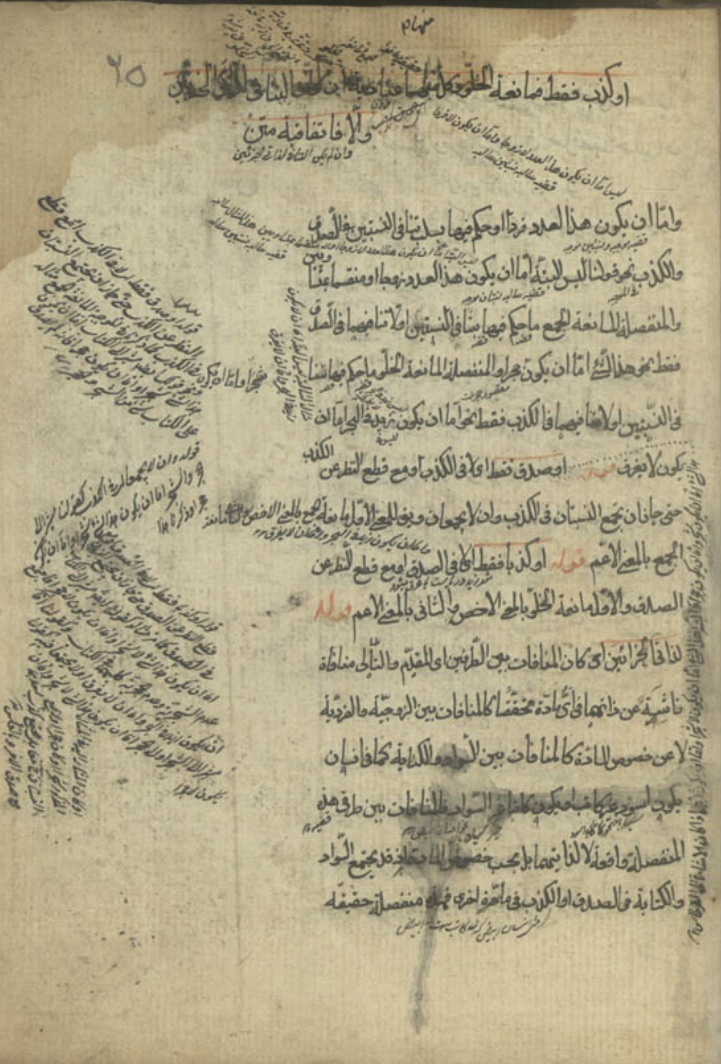

الحكم في الشرطية ان كان على جميع تقادير المقدم فكلية او بعضها مطلقا فجزئية او معينا فشخصية لانها متصلة وحملية فالشرطية في الاصل قضيتان حمليتان

متن

او منفصلتان او منفصلتان او مختلفتان بان يكون احد طرفي الانفصال

والانفصال عن التمام فصل التناقض خلاف القضيتين

قوله او منفصلتان كقولنا فكلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وكلما لم يكن النهار موجودا لم يكن الشمس طالعة فان طرفيها وهما قولنا كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وقولنا كلما لم يكن النهار موجودا لم يكن الشمس طالعة قضيتان منفصلتان قوله او منفصلتان كقولنا كلما كان دائما اما ان يكون العدد زوجا او فردا دائما اما ان يكون العدد منقسما بمتساويين او غير منقسم بهما قوله او مختلفتان بان يكون احد الطرفين حملية والاخرى منفصلة او احدهما متصلة والاخرى منفصلة كقولك ان كان الانسان حيوانا فاما ان يكون ناطقا او غير ناطق قوله عن الاتمام اي عن ان تكون طالعة عليها وعجملا ان الصدق والكذب مثلا قولنا الشمس طالعة مركب تام خبري يحتمل الصدق والكذب ولا نقض بالقضية الآتية اذا دخلت عليه اداة الاتصال مثلا وقلنا ان كانت الشمس طالعة لم يصح ان نشك عليه ولم يحتمل الصدق والكذب بالمعنى الذي تقدم له فالنهار موجود قوله اختلاف القضيتين قبله القضيتين اما لان التناقض لا يكون بين المتعاندات على ما قيل واما لان الكلام في نقض

والنقيض للضرورية الممكنة العامة وللدائمة المطلقة العامة وللوقتية المطلقة الحينية المطلقة

بكاتب بالامكان قوله والاتحاد فيما عداها اي يشترط في تناقض القضيتين فيما عدا الامور الثمانية المذكورة اعني الكم والكيف والجهة وقد ضبطوا هذا الاتحاد في نحو بيتين قائلين قال الناظم هذه ثمانية شروط وحدة شرط وان وحدة موضوع ومحمول امكان وحدة شرطوا فاحفظ لحرز كل قوة فعل است وحدة زمان والتناقض للضرورة اعلم ان النقيض كل شيء رفعه فنقيض القضية التي حكم فيها بسلب تلك الضرورة وسلب كل ضرورة هو عين الامكان الطرف المقابل فنقيض ضرورة الايجاب امكان السلب ونقيض ضرورة السلب امكان الايجاب ونقيض الدوام هو السلب الدوام وقد عرف انه يلزم من فعلية الطرف المقابل فرفع دوام الايجاب يلزمه فعلية السلب صدقا ودوام السلب يلزمه فعلية الايجاب فالممكنة العامة نقيض مرفع للضرورة المطلقة وملزم لكن نقيضها المرفع وهما اللادوام منهم محصل معتبر من القضاء المتعارفة فالوقتية اللادائمة هو المطلقة العامة ثم اعلم ان نسبة الحينية الممكنة الى مطلقة

بحيث يلزم لذاته من صدق كل واحد الكذب الاخرى وبالعكس ولا بد من الاختلاف في الكم والكيف والجهة والاتحاد فيما عداها من

القضايا قوله بحيث يلزم لذاته خرج بهذا القيد لا خلاف الواقع بين الموجبة والسالبة الجزئيتين فانهما قد تصدقان معا نحو بعض الحيوان انسان وبعضه ليس بانسان فلم يتحقق التناقض بين الجزئيتين قوله وبالعكس اي يلزم من كذب كل من القضيتين صدق الاخرى فرج بهذا القيد اختلاف الواقع بين الموجبة والسالبة الكليتين فانهما قد يكذبان معا نحو لا شيء من الحيوان بانسان وكل حيوان انسان فلا يتحقق التناقض بين الكليتين اذ قد يعلم ان القضيتين لو كانتا محصورتين يجب اختلافهما في الكم كما سيجيء في المتن قوله ولا بد من الاختلاف اي يشترط في التناقض بين القضيتين موجبة والاخرى سالبة ضرورة ان الموجبتين وكذا السالبتين قد يجتمعان في الكذب نحو ان كانت القضايا محصورتين يجب اختلافهما في الكم ايضا كما تقدم كما انها موجبتين يجب اختلافهما في الجهة فان الضرورية الموجبة قد يكذبان معا كقولنا كل انسان كاتب بالضرورة ولا شيء من الانسان بكاتب بالضرورة والممكنتين قد يصدقان معا كقولنا كل انسان كاتب بالامكان ولا شيء من الانسان بكاتب

والمركبة متن

العامة كنسبة الممكنة العامة الى الضرورية المطلقة فان الحينية
الممكنة هي التي حكم فيها بسلب الضرورة الوصفية او الضرورة ما دام
الوصف عن جانب المخالف فيكون نقيضا صريحا لما حكم فيه بضرورة الجانب
بحسب الوصف فقولنا بالضرورة كل كاتب متحرك الاصابع ما دام
كاتبا نقيضه ليس بعض الكاتب بمتحرك الاصابع حين هو كاتب
بالامكان ونسبة الحينية المطلقة وهي قضية حكم فيها بفعلية
النسبة حين اتصاف ذات الموضوع بالوصف العنواني الى العرفية العامة
كنسبة المطلقة العامة الى الدائمة وذلك لان الحكم في العرفية العامة
بدوام النسبة ما دام ذات الموضوع متصفا بالوصف العنواني فنقيضها
الصريح هو سلب ذلك الدوام ويلزمه وقوع طرف المقابل في اوقات
الوصف العنواني وهذا معنى الحينية المطلقة المخالفة لقضية العرفية
في الكيف ونقيض قولنا بالدوام كل كاتب متحرك الاصابع ما دام
كاتبا بالفعل والمص لم يتعرض لبيان نقيضي الوقتية والمنتشرة
المطلقتين من البسائط اذ لا يتعلق بذلك غرض فيما سياتي من
مباحث العكوس والاقيسة بخلاف باقي البسائط فتامل قوله والمركبة

المفهوم المردد بين نقيضي الجزئين لكن في الجزئية
متن

قد عرفت ان نقيض كل شيء رفعه فاعلم ان رفع المركب انما يكون
برفع احد جزئيه لا على التعيين على سبيل منع الخلو اذ يجوز ان
يكون برفع كلا جزئيه فنقيض القضية المركبة نقيض احد جزئيه
على سبيل منع الخلو فنقيض قولنا كل كاتب متحرك الاصابع
بالفعل ما دام كاتبا لا دائما اي لا شيء من الكاتب بمتحرك الاصابع
بالفعل قضية منفصلة مانعة الخلو وهي قولنا اما بعض الكاتب
ليس بمتحرك الاصابع دائما بالامكان حين هو كاتب واما بعض
الكاتب بمتحرك الاصابع دائما وانت بعد اطلاعك على الحقائق
المركبات ونقائض البسائط بتمكن عن استخراج التفاصيل قوله
لكن في الجزئية بالنسبة الى كل فرد فرد يعني لا يكفي في اخذ النقيض
القضية المركبة الجزئية الترديد بين نقيضي جزئيها وهما كليتان
اذ قد تكذب المركبة الجزئية كقولنا بعض الحيوان انسان بالفعل
لا دائما ويكذب كلا نقيضي جزئيها ايضا وهما قولنا لا شيء من
الحيوان بانسان دائما وقولنا كل حيوان انسان دائما وح فطريق
اخذ نقيض المركبة الجزئية ان يوضع افراد الموضوع كلها ضرورة ان

بالنسبة الى كل فرد فرد فصل العكس المستوي بتبديل طرفي القضية
مع بقاء الصدق والكيف فالموجبة انما تنعكس جزئية لجواز عموم
المحمول او التالي متن

نقيض الجزئية هي الكلية ثم يرد بين نقيض الجزئين بالنسبة الى كل
واحد من تلك الافراد ويقال في مثال المذكور كل حيوان اما انسان
دائما او ليس بانسان دائما وح فيصدق النقيض هو قضية حملية
مردد المحمول فقوله الى كل فرد اي افراد الموضوع قوله
طرفي القضية سواء كانت الطرفان هما الموضوع والمحمول والمقدم
والتالي واعلم ان العكس كما يطلق على المعنى المصدري المذكور كذلك
يطلق على القضية الحاصلة من التبديل وذلك الاطلاق مجازي من
قبيل الاطلاق اللفظ على الملفوظ والخلق على المخلوق مع بقاء الصدق
بمعنى ان الاصل لو فرض صدقه لزم من صدقه صدق العكس لانه يجب صدقهما
في الواقع قوله الكيف يعني ان كان الاصل موجبة كان العكس موجبة وان
كان سالبة كان سالبة قوله انما تنعكس جزئية يعني ان
الموجبة سواء كانت كلية نحو كل انسان حيوان او جزئية نحو بعض الانسان
حيوان انما تنعكس الى الموجبة الجزئية لا في الموجبة كلية اما صدق
الموجبة الجزئية فظاهر ضرورة انه اذا صدق المحمول على ما صدق عليه
الموضوع كلا او بعضا تصادق الموضوع والمحمول في هذه الفرد فيصدق

المحمول

والسالبة الكلي تنعكس سالبة كلية والا لزم سلب الشيء
عن نفسه والجزئية لا تنعكس اصلا لجواز
عموم الموضوع متن

المحمول على افراد الموضوع في الجملة واما عدم صدق الكلية
فلان المحمول في القضية الموجبة قد يكون اعم من الموضوع فلو
عكست القضية صار الموضوع اعم ويستحيل صدق الاخص
كليا على الاعم فالعكس اللازم الصدق في جميع المواد هو الموجبة
الجزئية هذا هو البيان في الحمليات وقس عليه الحال في
الشرطيات لجواز عموم الى اخره بيان للجزء السلبي من الحصر المذكور
واما ايجاب فبدهي جزئيها وهما كما مر قوله والا لزم
سلب الشيء عن نفسه تقريره ان يقال كلما صدق
قولنا لا شيء من الانسان بحجر صدق لا شيء من الحجر بانسان والا
لصدق نقيضه وهو بعض الحجر انسان فنضمه مع الاصل فنقول
بعض الحجر انسان ولا شيء من الانسان بحجر ينتج بعض الحجر ليس بحجر
وهو سلب الشيء عن نفسه فهذا محال منشاؤه هو نقيض
العكس لان الاصل صادق والهيئة منتجة فيكون نقيض
العكس باطلا فيكون العكس حقا وهو المط قوله لجواز عموم
الموضوع وح يصح سلب الاخص من بعض الاعم لكن لا يصح

بالنسبة الى كل فرد فرد فصل العكس المنوي بتبديل طرفي القضية

مع بقاء الصدق والكيف فالموجبة انما تنعكس جزئية لجواز عموم

المحمول والثالثي من

نقيض الجزئية هي الكلية ثم قد يبين نقيض الجزئيتين بالنسبة الاكل

واحد من تلك الافراد

دائما او ليس بانسان

مرددد المحمول فقوله

طرفي القضية سواء

والثاني واعلم ان العكس

بطلق على القضية الحاصل

فقله

قبيل الاطلاق اللفظ على

معجان الاصل لو فرض

في الواقع الكيف يعني ان كا

كان سالبة كان سال

الموجبة سواكان كلية

حيوان انما تنعكس الى

المحيية الجزئية فضاهر

الموضوع كلا او بعضا فصادق الموضوع في المحمول في هذه الفرد فصدق

والسالبة الكلي تنعكس سالبة كلية والا لازم سلب الشئ

عن نفسه والجزئية لا تنعكس اصلا لجواز

موضوع من

في البعد او يتم فيه او هنا ... اهنا لك انطق او هنا

ممحض الموصول

موصول الاسم الذي لا تنوني ... والتا اذا ما قفيت الانكب

يا ذا تذير او له العلامة ... والنون ان تشدد فانها

والنون من ذين وتين شبه انه ... ونعوذ بذا لفهمه

جمع الذكر الاولى الذين مع ... وبعضهم بالواو رفعا نطقا

بالالى والالاء الذي فجميعا ... والالاء كالذين زد واقطا

وهن

وان تكن اياه مني اليفي ... بها كفى الله حمى وكفى

والفرد الحاقا بذين وذين ... يفتق فرود وضمه مستكن

وابن ذه تلم حيث ما ... ما ليس متعنا به محصلا

واخبروا بالظرف او بحرف ... ناو من مع كائن او استقر

ولا يكون اسم زمان اخبرا ... عن جثة وان يفد خبرا

ولا يجوز الابتدا بالنكرة ... ما لم تفد كعند زيد نمرة

هل فتى فيكم فاخبر لنا ... ورجل من الكرام عندنا

ورغبة في الخير خير في العمل ... بترين ولقيض ما لا يقبل

وهن

العكس لان الاصل صادق والصيغة منتجة فيكون نقيض

العكس باطلا فيكون العكس حقا وهو المط قوله لجواز عموم

الموضوع وح يصح سلب الاخص من بعض الاعم لكن لا يصح

بالنسبة الى كل فرد فرد فصل العكس المنوي بتبديل طرفي القضية

مع بقاء الصدق والكيف فالموجبة انما تنعكس جزئية لجواز عموم

المحمول والثالثي من

نقيض الجزئية هي الكلية ثم قد يبين نقيض الجزئيتين بالنسبة الاكل

واحد من تلك الافراد

دائما او ليس بانسان

مرددد المحمول فقوله

طرفي القضية سواء

والثاني واعلم ان العكس

بطلق على القضية الحاصل

فقله

قبيل الاطلاق اللفظ على

معجان الاصل لو فرض

في الواقع الكيف يعني ان كا

كان سالبة كان سال

الموجبة سواكان كلية

حيوان انما تنعكس الى

المحيية الجزئية فضاهر

الموضوع كلا او بعضا فصادق الموضوع في المحمول في هذه الفرد فصدق

والسالبة الكلي تنعكس سالبة كلية والا لازم سلب الشئ

عن نفسه والجزئية لا تنعكس اصلا لجواز

المحمول على افراد الموضوع في الجملة واما علم صدق الكلية عموم الموضوع من

والاصل في الاخبار ان يرى ... جوز التقديم اذ لا ضررا

فامنعه حين تشوه الجزان ... عرفا وتكرار عاد منه بان

كذا اذا الفعل كان خبرا ... او قصد شبها مخصصا

او كان مسندا لذا لام ابتدا ... او لازم الصدر كذا لي منجدا

وتحو عندك درهم وله وطر ... ملتزم فيه تقدم الخبر

كذا اذا عاد عليه مضمر ... مما به شغله مبنا لخبر

كذا اذا يوجب التصدرا ... كاين من عالم نصرا

وهن

العكس باطلا فيكون العكس حقا وهو المط قوله لجواز عموم

الموضوع وح يصح سلب الاخص من بعض الاعم لكن لا يصح

او المقدم واما بحسب الجهة فمن الموجبات تنعكس الدائمتان والعامتان
حينية مطلقة متن

عن سلب الاعم بعض الاخص مثلا يصدق بعض الحيوان ليس
بانسان ولا يصدق بعض الانسان ليس بحيوان قوله
او المقدم مثلا يصدق قد لا يكون اذا كان الشيء حيوانا كان
انسان ولا يصدق قد لا يكون اذا كان الشيء انسان كان حيوانا
قوله اما بحسب الجهة يعني ان ما ذكرناه وهو بيان
انعكاس القضايا بحسب الكم والكيف واما بحسب الجهة
الى اخره قوله الدائمتان اي الضرورية والدائمة مثلا
كلما صدق قولنا بالضرورة او دائما كل انسان حيوان
صدق قولنا بعض الحيوان انسان بالفعل حين هو حيوان والا
فيصدق نقيضه وهو دائما ولا شيء من الحيوان بانسان ما دام
حيوان فهو مع الاصل ينتج لا شيء من الانسان بانسان او دائما
هذا خلف قوله والعامتان اي المشروطة العامة
والعرفية العامة مثلا اذا صدق بالضرورة او بالدوام كل كاتب
متحرك الاصابع ما دام كاتبا صدق بعض متحرك الاصابع كاتب
بالفعل حين هو متحرك الاصابع والا فيصدق نقيضه وهو
دائما

والخاصتان حينية مطلقة
لا دائما

دائما لا شيء من المتحرك الاصابع بكاتب ما دام كاتبا متحرك
الاصابع وهو مع الاصل ينتج قولنا بالضرورة او بالدوام
لا شيء من الكاتب بكاتب ما دام كاتبا قوله والخاصتان
اي المشروطة الخاصة والعرفية الخاصة ينعكسان الى حينية
مطلقة مقيدة باللادوام اما انعكاسهما الى الحينية
المطلقة فلانه كلما صدق الخاصتان صدقت العامتان
وقد مر ان كلما صدقت العامتان صدقت في عكسها الحينية
المطلقة واما اللادوام فبيان صدقه انه لو لم يصدق لصدق
نقيضه ويضم هذا نقيض الى الجزء الاول من الاصل فينتج نتيجة ويضم
الى الجزء الثاني من الاصل فينتج ما ينافي تلك النتيجة مثلا كلما صدق
بالضرورة او بالدوام كل كاتب متحرك الاصابع ما دام كاتبا
لا دائما صدق في العكس بعض متحرك الاصابع كاتب
بالفعل حين هو متحرك الاصابع لا دائما اما صدق الجزء الا
ول من العكس فقد ظهر مما صدق الجزء الثاني اي اللادوام و
معناه ليس بعض متحرك الاصابع كاتب بالفعل فلانه لو لم يصدق

والوقتيتان والوجوديتان والمطلقة العامة مطلقة عامة ولا
عكس للممكنتين متن

يصدق نقيضه وهو قولنا كل متحرك الاصابع كاتب دائما
فنضمه مع الجزء الاول من الاصل ونقول كل متحرك الاصابع كاتب دائما
وكل كاتب متحرك الاصابع ما دام كاتبا ينتج كل متحرك الاصابع
متحرك الاصابع دائما ثم نضمه الى الجزء الثاني من الاصل ونقول كل
متحرك الاصابع كاتب دائما ولا شيء من الكاتب بمتحرك الاصابع
بالفعل ينتج لا شيء من متحرك الاصابع بمتحرك الاصابع بالفعل
وهذا ينافي النتيجة السابقة فيلزم من صدق نقيض اللادوام العكس
اجتماع المتنافيين فيكون اللادوام حقا وهو المطلوب
قوله والمطلقة العامة اي هذه القضايا الخمس ينعكس
كل واحد منها الى مطلقة عامة فيقال لو صدق كل ج ب
باحدى الجهات الخمس لصدق ب ج بالفعل والا لصدق نقيضه
وهو لا شيء من ب ج دائما وهو مع الاصل ينتج لا شيء من ج
ج هذا خلف قوله ولا عكس للممكنتين اعلم ان صدق
وصف الموضوع على ذاته في قضايا المعتبرة في العلوم بالامكان
عند الفارابي وبالفعل عند الشيخ فمعنى كل ج ب بالامكان على راي

الفارابي

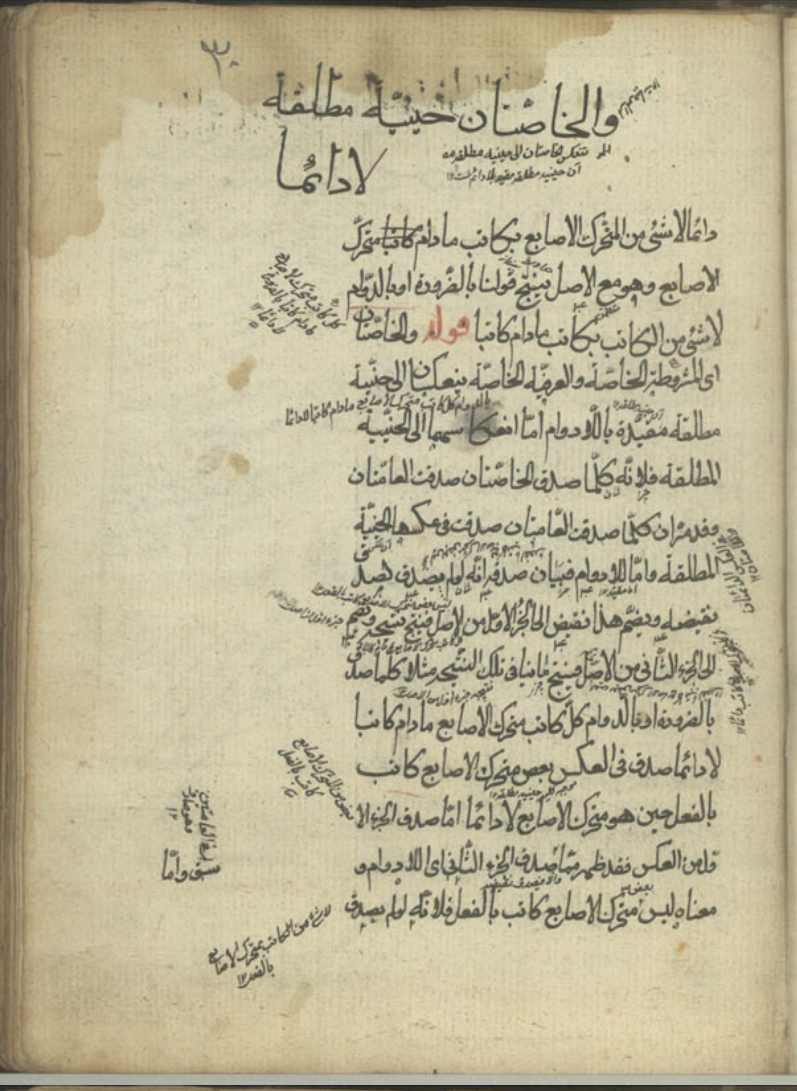

ومن السوالب تنعكس الدائمتان
دائمة مطلقة متن

الفارابي وهو ان كل ما صدق عليه ج بالامكان صدق
عليه ب بالامكان يلزمه العكس حينئذ هو ان بعض
ما صدق عليه ب بالامكان صدق عليه ج بالامكان
وعلى راي الشيخ معنى كل ج ب بالامكان وهو ان كلما
صدق عليه ج بالفعل صدق ب بالامكان ويكون عكسه
على اسلوب الشيخ هو ان بعض ما صدق عليه ب بالفعل صدق
عليه ج بالامكان ولا شك انه لا يلزم من صدق الاصل صدق
العكس مثلا اذا فرض ان مركوب زيد بالفعل منحصرا في الفرس
صدق كل حمار بالفعل مركوب زيد بالامكان ولم يصدق عليه
عكسه وهو ان بعض مركوب زيد بالفعل حمار بالامكان فالمص
لما اختار مذهب الشيخ اذ هو المتبادر في العرف واللغة حكم بانه
لا عكس للممكنتين قوله تنعكس الدائمتان دائمة اي الضرورية
المطلقة والدائمة المطلقة ينعكسان دائمة مطلقة مثلا اذا
صدقه قولنا لا شيء من الانسان بحجر بالضرورة او بالدوام صدق لا شيء
من الحجر بانسان دائما والا لصدق الحجر انسان بالفعل وهو مع الاصل

والعامتان عرفية عامة والخاصتان عرفية

منع بعض الجزاليس بجر دائما هف **قوله** والعامتان اى المشروطة العامة والعرفية العامة تنعكس عرفية عامة مثلا اذا صدق بالضرورة او بالدوام لا شيء من الكاتب بساكن الاصابع مادام كاتبا صدق بالدوام لا شيء من ساكن الاصابع بكاتب مادام ساكن الاصابع والا فيصدق نقيضه وهو قولنا بعض ساكن الاصابع كاتب حين هو ساكن الاصابع وهو مع الاصل ينتج بعض ساكن الاصابع ليس بساكن الاصابع حين هو ساكن الاصابع هف **قوله** والخاصتان عرفية اى المشروطة الخاصة والعرفية تنعكسان عرفية عامة سالبة كلية مقيدة باللادوام فى البعض وهو اشارة الى مطلقة عامة موجبة جزئية فنقول اذا صدق بالضرورة او بالدوام لا شيء من الكاتب بساكن الاصابع مادام كاتبا لا دائما صدق لا شيء من الساكن بكاتب مادام ساكنا لا دائما فى البعض اى بعض الساكن كاتب بالفعل اما الجزء الاول فقد مر بيانه وهو صادق واما الجزء الثانى فلانه لو لم يصدق لصدق نقيضه لا شيء من الساكن بكاتب دائما وهذا مع اللادوام الاصل وهو ان كل كاتب ساكن بالفعل ينتج لا شيء من الكاتب بكاتب دائما وانما لم يذكر اللادوام فى الكل لانه يكذب

بالفصل ٢

فى مثالنا

لا دائمة فى البعض والبيان فى الكل ان نقيض العكس مع الاصل ينتج المحال ولا عكس للبواقى بالنقض

فى مثالنا هذا لكل ساكن كاتب بالفعل لصدق قولنا بعض الساكن ليس بكاتب دائما كالارض قال المصنف فى ذلك ان اللادوام السالبة موجبة وهى لا ينعكس الا جزئية وفيه تامل اذ ليس انعكاس المجموع الى المجموع منوطا بانعكاس الاجزاء الى الاجزاء كما يشهد بذلك ملاحظة انعكاس موجهات الموجبة على ان الخاصتين الموجبتين تنعكسان الى الحينية اللادوام مع ان جزء الثانى منهما هو المطلقة العامة السالبة لا عكس لها فتدبر **قوله** منتج المحال اما ان يكون ناشيا من الاصل او من نقيض العكس او من هيئة تاليفها لكن الاول مفروض الصدق والثالث هو الشكل الاول المعلوم صحته وانتاجه فتعين الثانى وهو النقيض العكس فيكون العكس حقا **قوله** ولا عكس للبواقى اى السوالب الباقية وهى تسعة الوقتية والمنتشرة المطلقة والمطلقة العامة من البسائط والوقتيان والوجوديتان والممكنة الخاصة من المركبات **قوله** بالنقض اى بدليل التخلف فى مادة بمعنى انه يصدق الاصل فى مادة بدون العكس فيعلم بذلك ان العكس غير لازم لهذا الاصل وبيان

فهذا المحال

والممكنة العامة

فصل

مع بقاء الصدق والكيف وجعل النقيض الثانى اولا مع

التخلف فى تلك القضايا ان اخصها وهى الوقتية قد يصدق بدون العكس فانه يصدق لا شيء من القمر بمنخسف وقت التربيع لا دائما مع كذب بعض المنخسف ليس بقمر بالامكان العام فيصدق نقيضه وهو كل منخسف قمر بالضرورة هو نحو واذا تحقق التخلف وعدم الانعكاس فى الاخص تحقق فى الاعم اذ العكس لازم للقضية فلو انعكس الاعم كان العكس لازما للاعم والاعم لازم للاخص ولازم اللازم لازم فيكون العكس لازما للاخص ايضا وقد بينا عدم انعكاسه هف واما اخرنا فى العكس الجزئية لانها اعم من الكلية والممكنة العامة لانها اعم من سائر الموجهات واذا لم يصدق الاعم لم يصدق الاخص بطريق الاولى بخلاف العكس **قوله** تبديل الطرفين اى جعل نقيض الجزء الاول من الاصل جزءا ثانيا ونقيض جزء الثانى اولا مع بقاء الصدق اى ان كان الاصل صادقا كان العكس صادقا مع بقاء الكيف اى ان كان الاصل موجبا كان العكس موجبا

وان

مع مخالفة الكيف وحكم الموجبات هيهنا حكم السوالب فى المستوى

متن

وان كان سالبا كان العكس سالبا مثلا قولنا كل ج ب ينعكس بعكس النقيض الى قولنا كل ما ليس ب ليس ج وهذا طريق القدماء واما المتاخرين فقالوا عكس النقيض هو جعل النقيض الجزء الثانى اولا وعين الجزء الاول ثانيا مع مخالفة الكيف اى ان كان الاصل موجبا كان العكس سالبا وبالعكس وتغير بقاء الصدق كما مر فقولنا كل ج ب ينعكس الى قولنا لا شيء مما ليس ب ج والمصنف لم يصرح بقولهم عين الاول ثانيا للعلم به ضمنا ولا باعتبار بقاء الصدق فى التعريف الثانى لذكره سابقا فحيث لم يجعل الفرق فى هذا التعريف علم اعتباره هيهنا ايضا ثم انه بين احكام العكس النقيض على طريقة القدماء اذ فيه غنية لطالب الكمال وترك ما اورده المتاخرون اذ تفصيل القول فيه ومما فيه لا يسعه المجال **قوله** هيهنا اى فى عكس النقيض **قوله** فى المستوى يعنى كما ان السالبة الكلية ينعكس فى العكس المستوى كنفسها والجزئية لا تنعكس اصلا كذلك الموجبة الكلية فى عكس النقيض ينعكس كنفسها والجزئية لا ينعكس اصلا لصدق قولنا بعض الحيوان لا انسان وكذب قولنا بعض الانسان لا حيوان وكذلك القضع من الموجهات الى ... الوقتيتين المطلقتين مع الوقتيتين والوجوديتين

بالعكس والبيان البيان والنقض النقض وقد بين انعكاس الخاصتين من الموجبة الجزئية
هيهنا ومن السالبة ثمة الى العرفية الخاصة

والممكنتين والمطلقة العامة لا تنعكس والبواقي ينعكس على ما سبق تفصيله
في السوالب في العكس المستوي قوله بالعكس اي حكم السوالب هيهنا حكم
الموجبات في المستوي فكما ان الموجبة في المستوي لا ينعكس الا جزئية كذلك السالبة
هيهنا لا ينعكس الا جزئية لجواز ان يكون نقيض المحمول في السالبة اعم من الموضوع
ولا يجوز سلب نقيض الاخص عن عين الاعم كليا مثلا يصح لا شيء من الانسان
بلا حيوان ولا يصح لا شيء من الحيوان بلا انسان لصدق بعض الحيوان لا
انسان كالفرس وكذلك بحسب الجهة الدائمتان والعامتان ينعكس
جزئية المطلقة لا دائمة والوقتيتان والوجوديتان والمطلقة العامة مطلقة عامة
ولا عكس للممكنتين على قياس الموجهات في المستوي قوله والبيان
البيان يعني كما ان المطالب المذكورة في العكس المستوي كان يثبت
بالخلف فكذا هيهنا والنقض النقض اي مادة الخلف
هيهنا هي الخلف ثمة قوله قد بين انعكاس الخاصتين اما
بيان انعكاس الخاصتين من السالبة الجزئية في العكس المستوي الى العرفية
الخاصة فهو ان يقال متى صدق بعض ج ليس ب ما دام ج لا دائما
اي بعض ج ب بالفعل صدق بعض ب ليس ج ما دام ب

لا دائما

بدليل الافتراض

لا دائما اي بعض ب ج بالفعل وذلك بدليل الافتراض وهو ان يفرض
ذات الموضوع اعني بعض ج د فد ب بحكم اللادوام الاصل ود ج
بالفعل لصدق العنوان على الذات بالفعل على ما هو التحقيق فيصدق
بعض ب ج بالفعل وهو لادوام العكس ثم نقول د ليس ج ما دام
ب والا لكان د ج في بعض الاوقات كونه ب فيكون د ب في بعض
الاوقات كونه ج لان الوصفين اذا تقارنا في ذات ثبت كل واحد منهما
في زمان اخر في الجملة وقد كان حكم الاصل انه ليس ب ما دام ج هف
فيصدق ان بعض ب اعني د ليس ج ما دام ب وهو الجزء الاول من العكس
فثبت العكس بكلا جزئيه فافهم واما بيان انعكاس الخاصتين من الموجبة
الجزئية في عكس النقيض الى العرفية الخاصة فهو ان يقال اذا صدق بعض ج ب ما دام
ج لا دائما اي بعض ج ليس ب بالفعل لصدق بعض ما ليس ب ليس ج
ما دام ليس ب لا دائما اي ليس بعض ما ليس ب ليس ج بالفعل وذلك
بالافتراض وهو ان يفرض ذات الموضوع اعني بعض ج د فد ج على مذهب
الشيخ وهو التحقيق ود ليس ب بالفعل بحكم لادوام الاصل فصدق بعض
ما ليس ب ج بالفعل وهو ملزوم لادوام العكس لان الاثبات يلزمه

فصل

والقياس قول مؤلف من قضايا يلزم لذاته قول آخر

فقولنا مؤلف كالبسيط ومادام ليس بكاتب ولا شيء من الكاتب بحجر في بعض الاوقات كذا ليس بحجر في بعض الاوقات فكما مر فقد حكم الاصل

ايوب مادام حجرا هف فيصدق ان بعض الليس ب هو ايوب وهو بعينه ليس حجرا مادام ليس ب وهو باطل الاقل ان لعكس فقط العكس بكل اجزائه فتأمل

والقياس قول مؤلف اي مركب هو لهم من القول اذ قولا عنوف المؤلف

المناسبة بين اجزائه لانه ماخوذ من الالتحرج بذا الكلام اذا عنف المستوف

حاشية الكشاف وحج فلذكر المؤلف بعد القول من قبيل ذكر الخاص بعد العام

وهي متعارفة في الموقفات وقد اعتبار الناطقين كليا شائعا

الى اعتبار الجزء الصوري في الحجة فالقول يشمل المركبات الناقصة منها

كلها وبقولهم مؤلف من قضايا يخرج ما ليس كذلك كالمركبات

الغير الناقصة والمفصولة والبعيدة المستلزمة لعكسها او يعكس بعضها

واما البسيط فظاهر وما لم يكن ظاهر الفساد اطلاق القضايا

القضايا لم يخرج والحق الناقص من المركبة كليس كل انسان بحجر

القضايا ما يصدق او يفرض قضاء متعددة وبقوله يلزم خرج الاستقرائي والتمثيل

اذ لا يلزم منهما شيء غير مجعل الشيء وبقوله لذاته خرج ما يلزم منه

فان كان مذكورا فيه بمادته وهيئته فاستثنائي والا فاقتراني

قوله آخر بواسطة مقدمة خارجة كقياس المساوات نحو المساوي لمساويين ب وب

مساوي ج فاء يلزم من ذلك ان الف مساوي ج لكن الالف انما يلزم بواسطة

مقدمة اجنبية خارجة هي ان مساوي المساوي مساو وقياس المساوات

مع هذه المقدمة اجنبية الخارجة يرجع الى قياسين وبعد تمام البين من

اقسام الموصل بالذات فاعرف ذلك والقول الآخر للاحتراز من القياس

المسمى بالتجريد والمطلوب

قوله فان كان مذكورا اي القول الآخر

الذي هو النتيجة والمراد بمادته مادته المحكوم عليه والمراد بهيئته

الترتيب الواقع بين طرفيه بسواء تحقق في ضمن الايجاب والسلب فقد يكون

المذكورة في الاستثنائي نقيض النتيجة كقولك ان كان هذا انسانا فهو

حيوانا لكنه ليس بحيوان ينتج هذا ليس بانسان والمذكورة في القياس

هذا انسان وقد يكون المذكورة غير نقيض النتيجة كقولك المثال المذكور

انسان ينتج ان هذا حيوان قوله فاستثنائي الاشتمال على

كلمة الاستثناء اعني الكن قوله والا اي وان لم يكن القول الآخر مذكورا

في القياس بمادته وهيئته وذلك بان يكون بعض مقدماته لا بهيئته اذ

لا يعقل وجود الهيئة بلا مادة ولا يعقل قياس لا يشتمل على شيء

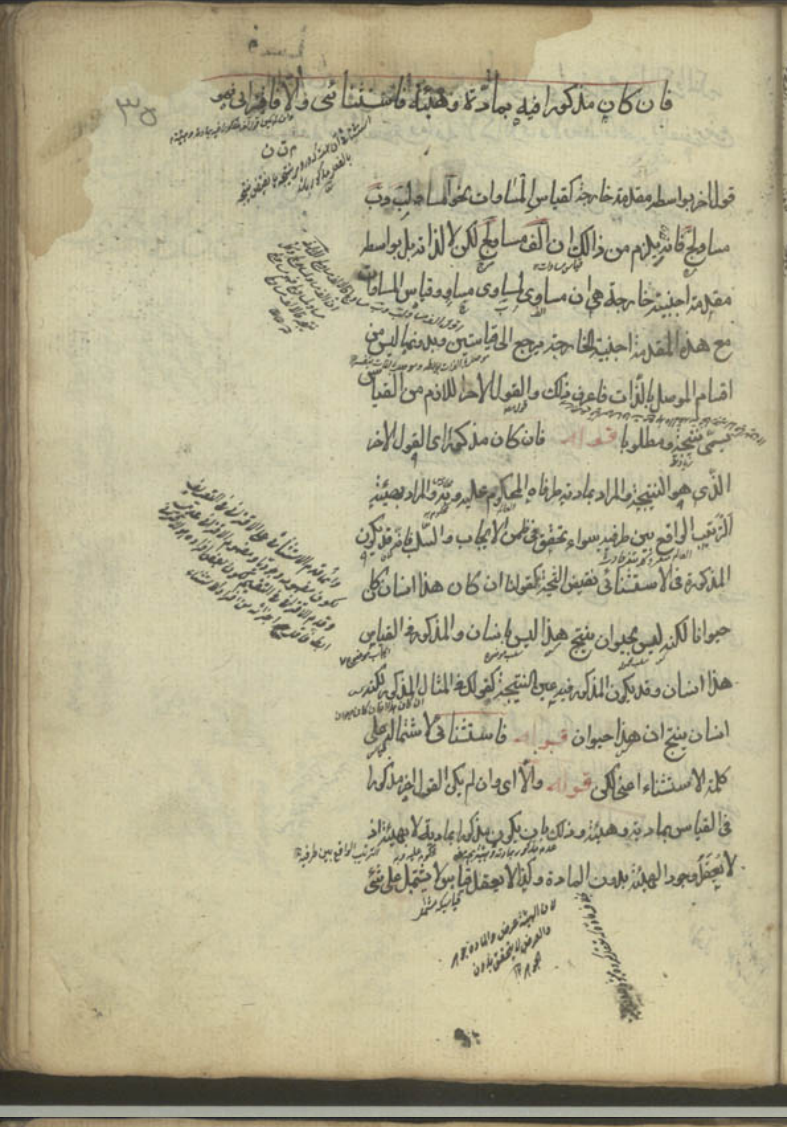

حملي وشرطي وموضع المطلوب من الحملي يسمى اصغر ومحموله اكبر والمكرر

اوسط وما فيه اصغر الصغرى وما فيه الاكبر الكبرى والاوسط اما محمول الصغرى وموضع

في الكبرى وقد

من الاجزاء التي تجيء المادية والصورية فمن هذا يعلم قوله

بمادته كان اولى قوله فاقتراني اقتران جديد المطلوب فيه

وهي الاصغر والاكبر والاوسط تنبيه قوله حملي اي القياس الاقتراني ينقسم الى

حملي وشرطي لان كان مركبا من حمليات الصغرى فيه حملي والا

متفرق وكل منفرد حادث فالعالم حادث والا فنقيضه سواء مركب من الشرطيات

الصرف نحو كلما كانت الشمس طالعة كان النهار موجودا وكلما كان النهار

موجودا فالعالم مضيء فكلما كانت الشمس طالعة فالعالم مضيء او

مركب من الحملية والشرطية نحو كلما كان هذا الشيء انسانا كان حيوانا

وكل حيوان جسم فكلما كان هذا الشيء انسان كان جسما المقدم

قدم البحث من الاقتراني عن الحملي لكونه ابسط من الشرطي قوله من الحملي

اي من الاقتراني في الحملي قوله اصغر لكون الموضع في الغالب اخص من

المحمول واقل افرادا منه فيكون المحمول اكبر لكونه اكثر افرادا قوله والمكرر اوسط

لتوسطه بين الطرفين قوله وما فيه اي المقدمة التي فيها الاصغر منه

تذكير الضمير نظرا الى لفظ الموصول قوله الصغرى استنباطا لها على الاصغر

قوله الكبرى اي وما فيه الاكبر الكبرى لاستنباطها على الاكبر قوله والشكل

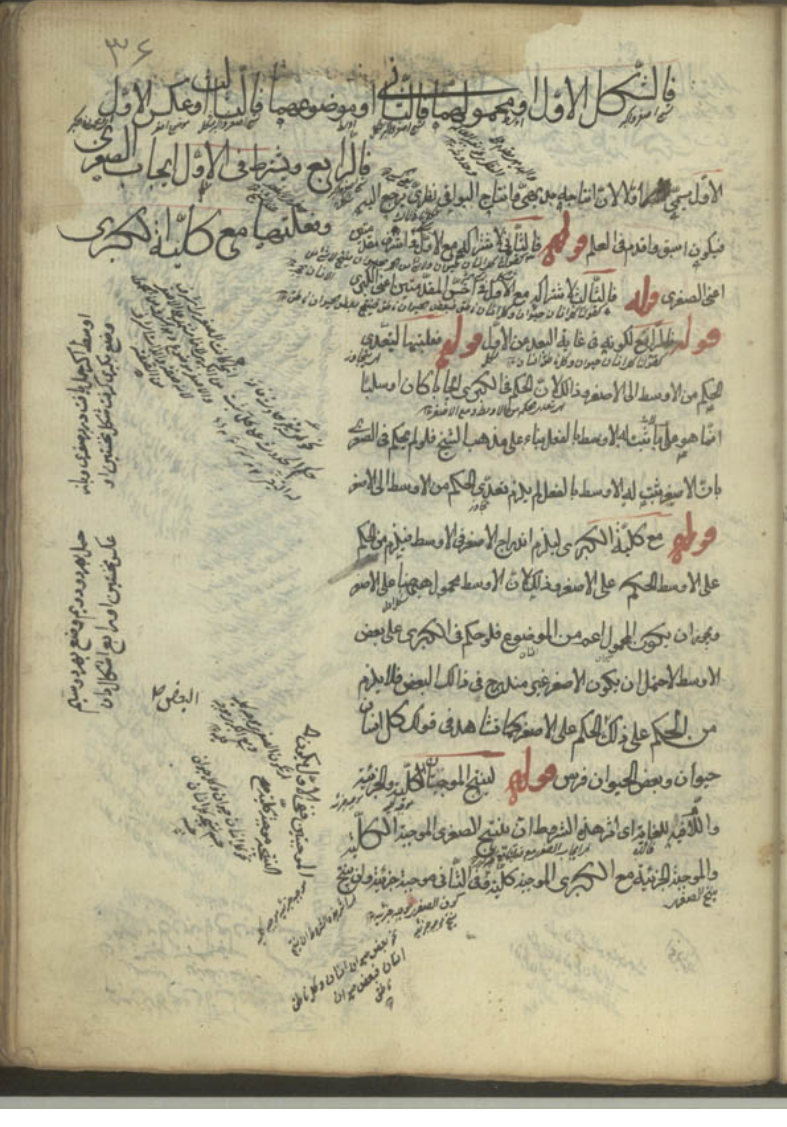

فالشكل الاول وهو محمولا صغراه وكبراه او موضوعهما فالثاني وهو محمولا

الاول اي سمي الاول اولا لان اتاحة بين هيئتي ما تنتج البواقي نظري يرجع اليه

فيكون اسبق واقدم في العلم قوله فالثاني اي الشكل الثاني وهو الذي

اخص الصغرى قوله فالثالث اي الشكل الثالث قوله فالرابع اي الشكل الرابع

قوله بالقوة في غاية البعد من الاول قوله بفعليتها القريبة

الحكم من الاوسط الى الاصغر في الكبرى فان كان اوسطا

اما هو على ما يثبت الاوسط للاصغر بناء على مذهب الشيخ فالحكم في الصغرى

بان الاوسط ثابت للاصغر بالفعل يلزم تعدي الحكم من الاوسط الى الاصغر

قوله مع كلية الكبرى ليلزم اندراج الاصغر في الاوسط فيلزم من الحكم

على الاوسط الحكم على الاصغر فذلك الاوسط محمولا هو على الاصغر

ويجب ان يكون المحمول اعم من الموضوع فلو حكم في الكبرى على بعض

الاوسط لاحتمال ان يكون الاصغر غير مندرج في ذلك البعض فلا يلزم

من الحكم على ذلك الحكم على الاصغر كما تقدم هاهنا في قولك كل انسان

حيوان وبعض الحيوان فرس قوله لينتج الموجبة الكلية الجزئية

واللام للغاية اي اذ هو الشرط ان ينتج الصغرى الموجبة الكلية

والموجبة الجزئية مع الكبرى الموجبة كلية فقط الثاني في موجبة جزئية وان ينتج

مع دوام الصغرى او بعكس سالبة الكبرى وكون الممكنة مع مزمنة
او كبرى مشروطة لنتج الكليات
اى بشرط فى الشكل الثانى بحسب الكم كلية الكبرى
سالبة كلية والمختلفات
اذ عند جزئيتها يحصل الاختلاف تقول كل انسان ناطق
فى الكم ايضا
وبعض الحيوان ليس بناطق والحق الايجاب لان بعض
الصاهل ليس بناطق كان الحق الايجاب قوله مع دوام
الصغرى اى بشرط فى هذا الشكل بحسب الجهة ايراد الاول
مع احد امرين اما ان يكون سلب الدوام على الصغرى اى
يكون دائمة او مزمنة واما ان يكون الكبرى من القضايا
الست التى ينعكس سالبتها الامن النوع الذى ينعكس موجبها
سوالبها والثانى فى هذا احد الامرين وهو ان يكون الممكنة لا تدخل
فى هذا الشكل الا مع الضرورية سواء كان الضرورة الصغرى او الكبرى او مع
كبرى مشروطة عامة او منتشرة خاصة وحاصله ان الممكنة ان
كانت الصغرى كانت الكبرى ضرورية او مشروطة عامة
خاصة وان كانت الممكنة الكبرى كانت الصغرى ضرورية
ودليل الشرطين انه لولاهما لزم الاختلاف والتفصيل الاتى حسب
هذا المختصر قوله لينتج الكليتان الضرب المنتجة فى هذا

فى الثالث ايجاب الصغرى وعقلتها مع كلية احديهما لينتج
وهذا جارية فى الضرب الاربع كلها والثانى عكس الاول لينتج
النتيجة المطلوبة وذا لانا اخذنا فى الضرب الاول ما الثالث لان كبراه سالبة
كلية منعكسة كنفسها واما الاخر فغير منتج لان موجبة كلية لا تنعكس
يصير الكبرى الشكل الاول وان صغرى ايضا سالبة يصير صغرى الشكل الاول
والثالث ينعكس صغراه كليا فاخذ مع عكس الترتيب يعنى يجعل عكس الصغرى
كبرى والكبرى صغرى فيه فيصير شكلا اول فينتج فتنعكس النتيجة المطلوبة وذا لانا اخذنا
منتج من الشكل الاول ما يكون عكس الصغرى كلية للصغرى الشكل الاول واما هى
الضرب الثانى فان صغراه سالبة كلية فتنعكس كنفسها والاول ان الصغرى
موجبة لا تنعكس الا جزئية واما الرابع صغرى سالبة جزئية تنعكس ولم توجد
فحاصله الا يكون الا الجزئية ايضا فتذكر قوله ايجاب الصغرى وعقلتها
لان الحكم فى كبراه سواء كان ايجابا او سلبا على بعض ما هو او بعض
فلو جعل الاصغر مع الاوسط بالفعل وان لم يجعل اصلا ويكون الصغرى سالبة
او يجعل الاكبر بالفعل ويكون الصغرى موجبة ممكنة لم ينتج الحكم من الاوسط
بالفعل الى الاصغر قوله مع كلية احديهما لانه لو كانت المقدمتان جزئيتين
لجاز ان يكون البعض من الاوسط المحكوم عليه بالاصغر غير البعض المحكوم عليه

الموجبتان الموجبة الكلية او بالعكس موجبة جزئية ومع السالبة الكلية
او الكلية ومع الجزئية السالبة الجزئية

بالاكبر فلا يلزم تعدية الحكم من الاكبر الى الاصغر قوله الموجبتان
الضروب المنتجة في هذا الشكل بحسب الشرائط المذكورة ستة حاصلة من
ضم الصغرى الموجبة الكلية الى الاكبريات الاربع كلها وضم الصغرى
الموجبة الجزئية الى الكبريين الكليتين الموجبة والسالبة وهذه الضروب
كلها مشتركة في انها لا ينتج الا جزئية لكن ثلاثة منها ينتج الايجاب و
ثلاثة ينتج السلب فاما المنتجة للايجاب فاولها المركب من موجبتين
كليتين نحو كل ج ب وكل ج ا وبعض ب ا وثانيهما المركب
من موجبة جزئية صغرى وموجبة كلية كبرى والى هذين اشارة المص بقوله لينتج
الموجبتان اي الصغرى مع الموجبة الكلية اي الكبرى الثالث عكس الثاني اعني
المركب من موجبة كلية صغرى وموجبة جزئية كبرى واليه اشار بقوله او بالعكس
فليس المراد بالعكس عكس الضربين المذكورين اذ ليس عكس الاول الا الاول فتامل
واما المنتجة للسلب فاولها المركب من موجبة كلية وسالبة كلية والثاني من
موجبة جزئية وسالبة كلية واليهما اشار بقوله ومع السالبة الكلية اي لينتج
الموجبتان مع السالبة الكلية الثالث من موجبة كلية صغرى وسالبة جزئية
كبرى كما قال او الكلية مع الجزئية اي الموجبة الكلية مع السالبة الجزئية

بالخلف او عكس الصغرى او الكبرى ثم الترتيب ثم النتيجة وفي الرابع ايجابهما مع
كلية الصغرى من

قوله بالخلف يعني بيان انتاج هذه الضروب لهذه النتائج اما بالخلف
وهو هنا ان يؤخذ نقيض النتيجة ويجعل الكلية كبرى وصغرى القياس
ايجابه صغرى لينتج من الشكل الاول ما ينافي الكبرى وهذا يجعل في الضروب
كلها واما بعكس الصغرى ليرجع الشكل الاول وذلك حيث يكون الكبرى
كلية كما في الاول والثاني والرابع والخامس واما بعكس الكبرى ليصير
شكلا رابعا ثم بعكس الترتيب ليرتد الى الشكل الاول وينتج نتيجة ثم
ينعكس هذه النتيجة فانه المطلوب وحيث يكون الكبرى موجبة ليصلح
عكسه صغرى الشكل الاول يكون الصغرى كلية ليصلح كبرى له كما في
الضرب الاول والثالث لا غير قوله وفي الرابع شرط انتاج الشكل
الرابع بحسب الكم والكيف احد الامرين اما ايجاب المقدمتين مع
كلية الصغرى واما اختلاف المقدمتين في الكيف مع كلية احدهما وذلك
لانه لولا احدهما لزم اما يكون المقدمتين سالبتين او موجبتين مع
كون الصغرى جزئية او جزئيتين مختلفتين في الكيف وعلى التقادير
الثلث يحصل الاختلاف وهو دليل العقم اما على الاول فلان
الحق في قولنا لا شيء من الحجر بانسان ولا شيء من الناطق بحجر وهو الايجاب

او اختلافهما مع كلية احديهما لينتج الموجبة متن

ولو قلنا ولا شيء من الفرس بحجر كان الحق السلب واما على الثاني
فلانا اذا قلنا بعض الحيوان انسان وكل ناطق الحق الايجاب ولو قلنا و
كل فرس حيوان كان الحق السلب واما على الثالث فلان الحق في قولنا
بعض الحيوان انسان وبعض الجسم ليس بحيوان هو الايجاب
ولو قلنا بعض الحجر ليس بحيوان كان الحق السلب ثم ان المص لم
يتعرض لبيان شرائط الرابع بحسب الجهة لقلة الاعتماد بهذا الشكل
لكمال بعده عن الطبع ولم يتعرض المص ايضا لنتائج الاختلاطات
الحاصلة من موجهات من الاشكال الاربع لطول الكلام فيها و
تفصيلها موكول الى المطولات هذا الفن قوله لينتج الضروب
المنتجة في هذا الشكل بحسب احد الشرطين السابقين ثمانية
حاصلة من ضم الصغرى الموجبة الكلية مع الكبريات الاربع و
الصغرى الموجبة الجزئية مع الكبرى السالبة الكلية وضم الصغرى
السالبتين والكلية والجزئية مع الكبرى الموجبة الكلية وضم
كليها اي الصغرى السالبة الكلية مع الكبرى الموجبة الجزئية
فالاولان من هذا الضرب وهما المؤلف من موجبتين كليتين والمؤلف

الكلية مع الاربع والجزئية مع السالبة الكلية والسالبتان مع الموجبة الكلية
وكليتها مع الموجبة الجزئية جزئية موجبة
ان لم تكن سلب والا فسالبة بالخلف م ت ن

من موجبة كلية صغرى وموجبة جزئية كبرى ينتجان موجبة جزئية
والبواقي المشتملة على السلب ينتج سالبة جزئية في جميعها الا في ضرب
واحد وهو المركب من صغرى سالبة كلية وكبرى موجبة كلية فانه ينتج
سالبة كلية وفي عبارة المص تسامح حيث يوهم ان ما سوى الاولين
من هذه الضروب ينتج السلب الجزئي وليس كذلك كما عرفت انفا ولو قدم
لفظة موجبة على جزئية لكان اولى والتفصيل هيهنا ان ضروب هذا
الشكل ثمانية الاول من موجبتين كليتين والثاني من موجبة كلية
صغرى وموجبة جزئية كبرى ينتجان موجبة جزئية والثالث من صغرى
سالبة كلية كبرى موجبة كلية ينتج سالبة كلية والرابع عكس ذلك
الخامس من صغرى موجبة جزئية وكبرى سالبة كلية السادس
من سالبة جزئية صغرى موجبة كلية كبرى السابع من موجبة
كلية صغرى وسالبة جزئية كبرى الثامن من سالبة كلية صغرى موجبة
جزئية كبرى وهذه الضروب الخمس الباقية ينتج سالبة جزئية
فاحفظ هذا التفصيل فانه نافع فيما سيجيء قوله بالخلف وهو
في هذا الشكل ان يؤخذ نقيض النتيجة ويضم الى احد المقدمتين

او عكس الثاني بنتج النتيجة او بعكس المقدمتين او بالرد الى الثاني بعكس الصغرى
او الثالث بعكس الكبرى

لينتج ما ينعكس الى ما ينا في المقدمة الاخرى وذلك انما يجري في الضرب
الاول والثاني والثالث والرابع والخامس دون الباقي فقال الماتن
يجوز ان في الخامس فيضاف جميع ما ذكر في الضرب الاول قوله او بعكس
اما يجري حيث يكون الكبرى موجبة والصغرى كلية والنتيجة
مع ذلك فانه لا ينعكس الخامس كما في الاول والثاني والثالث والثامن
ايضا ان انعكست السالبة الجزئية كما اذا كانت احد المقدمتين دون
الباقي قوله او بعكس المقدمتين فرجع الى الشكل الاول لا يجري
الا حيث يكون الصغرى موجبة والكبرى سالبة كلية لينعكس الى الكلية
كما في الرابع والخامس لا غير قوله او بالرد لا يجري الا حيث يكون
المقدمتان مختلفتين في الكيف والكبرى كلية والصغرى ظانية الا
فعكاس كما في الثالث الرابع والخامس والسادس فقط
ان انعكست السالبة الجزئية لا غير قوله بعكس الكبرى لا يجري
الا حيث يكون الصغرى موجبة والكبرى قابلة للانعكاس ويكون
الصغرى او عكس الكبرى كلية وهذا لا يتأتى الا في الاول والثاني فقط
الشكل فقد بقي ذلك كما في الاول والثاني فقط الثالث والرابع

الاخير ٢

والخامس

وما ضابطة شرائط الانتاج بقوله فلا بد اما من عموم موضوعيه الاوسط مع مخالفة الصغرى بالكيف
او حملها على الاكبر متن ١٢٢

والخامس والسادس والثامن اعلم ان بعكس السالب الجزئي دون
البواقي قوله وما ضابطة شرائط الانتاج اي الامر الذي اذا راعيته في
كل قياس اقتراني حملي كان منتجا ومشتملا على شرائط الانتاج
جدا قوله فلا بد اي لا بد في انتاج القياس من احد الامرين على سبيل
منع الخلو قوله اما من عموم موضوعيه الاوسط اي فضيه كلية يكون
الاوسط كالكبرى في الشكل الاول وكالمقدمتين في الثاني
وكالصغرى في القرب الاول والثاني والثالث والرابع
والثاني والثامن من الشكل الرابع قوله مع مخالفة ما
بان يحمل الاوسط ايجابا على الاصغر والفعل كما في صغرى الشكل الاول
واما بان يحمل الاصغر على الاوسط ايجابا والفعل كما في صغرى الشكل
الثالث وكما في صغرى القرب الاول والثاني والرابع والسابع من الشكل
الرابع ففي الكلام اشارة الى اشتراط مخالفة الصغرى في هذه القرب

استطرادية ٢٢٣
الرحمانية

ايضا قوله او حملها على الاكبر اي مع حمل الاوسط على الاكبر ايجابا فالثلاثة
الاول سلب الحمل اما الحمل هو الايجاب وذلك كما في كبرى
القرب الاول والثاني والثالث والسادس من الشكل الرابع فالثلاثة

مع مخالفات نتيجة وصف الاوسط الى وصف
الاكبر متن ٢

الثاني والرابع كما وكيفا وجبت شرائط الشكل الثاني وجب لهيئة ما خالفة
البيها بقوله مع مخالفاته اه مع مخالفاته بعوارض القياس
المنتج المشتمل على الامر الثالث في اعني عموم موضوعية الاكبر مع الاختلاف في الكيف
كان الاوسط منفيا ومحمولا في كلتا مقدمتيه كما في الشكل الثاني فحينئذ
لا بد في انتاجه من شرط ثالث وهو مخالفات نتيجة وصف الاوسط المحمول
الى صفة الاكبر الموضوع في الكبرى لكيفية وصف الاوسط المحمول الى ما
الموضوع في الصغرى بعد ان يكون النتيجة ان مكيفة
بكيفيتين بحيث تمنع اجتماع هاتين الكيفيتين في المسلك لما تقدم انها
فمثالها وهي المخالفات وقع وجودا ومعها مع ما مر من شرائط الشكل الثاني
بحسب الهيئة فتحقيقها يتحقق الانتاج وبانتفائها ينتفي اما انتفاء الشرط
مع الشرائط بين وجودا اي كل واحد من المخالفات المذكورة ان تحققت المخالفات
المذكورة فلانها اذا كانت الصغرى موجبة والكبرى قابلة للانعكاس
كانت من الموجهات احد الممكنتين فان حكمها على حالة سيجيء فلا شك
انتفي تكون نتيجة وصف الاوسط الى ذاتا الاصغر بعلم الاتي
مثالا ولا اقل ان يكون نتيجة وصف الاوسط الى وصف الاكبر بفعلية

واما من عموم موضوعية الاكبر مع الاختلاف في الكيف مع مخالفة

الاولان فلانه يجب كلا شيء الرد الى الثاني في موجبه على سبيل منع
الخلو كالاول وهيهنا مقدمات الاشارة الى شرائط انتاج جميع ضروب الشكل
الاول والثالث وستة ضروب من الشكل الرابع فاحفظه واعلم انه
لم يقل الاكبر اي مع ملاءمة الاكبر حتى يكون احترازا عن المخالفات
تشمل الوضع والحمل كما تقدم فيلزم كون القياس الذي على هيئة
الشكل الاول من كبرى معينة كلية مع الصغرى سالبة جزئية ويلزم
ايضا كون القياس الذي على هيئة الشكل الثالث من صغرى سالبة
وكبرى موجبة مع كلية احد مقدمتيه منتجا وقد اشتبه ذلك على بعض الفول
فاعرفه قوله واما من عموم موضوعية الاكبر هذا هو الثاني من الا
مرين الذين ذكرنا اولا انه لا بد في انتاج القياس من احدهما وما حاصله
كلية كبرى يكون الاكبر موضوعا فيها مع اختلاف المقدمتين في الكيف
وذلك كما في جميع ضروب الشكل الثاني وكما في ضرب الثالث والرابع
والخامس والسادس من الشكل الرابع فقد اشتمل الضرب الثالث و
الرابع منه على كلا الامرين ولهذا جعلنا الرد الاول على منع الخلو فقد شمل
الجميع شرائط الشكل الاول والثاني النتاجا وعقما وهي والمخالفة الشكل

الثاني

نسبة الحدات الاصغر فصل الشرطي من الاقتراني

متن

النسبة بين ذات المطلقة العامة اعم من تلك الكيات والمطلقة العامة تذ لما سلب الاوسط عن ذات الاصغر فاما ان كان سلبا عن ذات الاكبر بالفعل كان سلبا عن وصفه بالفعل قطعا ولا عناد في المنافات بين الدوام الايجاب وصدق الدوام اذا تحققت المنافات بين شيء وبين الاعم لم تحقق المنافات بينه وبين الاخص بالضرورة واذا كانت الكيفية متباينة كما اذا كانت الكبرى موجبة والصغرى سالبة قضيته كانت سوى الممكنة العام فرع بكون نسبة وصف الاوسط الى وصف الاكبر بضرورة الايجاب مثلا او بدوامه ولا خفاء في مناقاته مع نسبة وصف الاوسط الى ذات الاصغر بفعلية السلب او لخص منها واذا كانت الصغرى موجبة وممكنة والكبرى ضرورية اعني مطلقة مع بكون نسبة وصف الاوسط الى ذات الاصغر بامكان الايجاب ونسبة وصف الاوسط الى وصف الاكبر بضرورة السلب لان الكبرى مشروطة فظاهر لما ان الضرورة فلان الحكم بامكان ضرورة الذات ما دامت موجودة كان ضروريا بحسب العين لان الذات لا تنفك عن الوصف الا عند انعدام الذات ولا ذم اللازم لا ينفك عن الملزوم وكذا اذا كانت الكبرى ممكنة والصغرى ضرورية عنادها ظاهر واما انها لا تنتج مع الشرطيين عليها اي كلما يتفق لهما الشرطيين المذكورين لم يحقق المنافات المذكورة فلانه اذا لم يكن الصغرى متاحيث هي عليه الدوام

ولا الكبرى

اما ان يتركب من متصلتين او منفصلتين

متن

ولا الكبرى متا يمكن سالبة لم يكن في الصغريات اخص من الشرطية الثانية ولا في الكبريات اخص من الوقتية ولا مناقات بين ضرورة الايجاب وبين ضرورة السلب في وقت معين لا دائما اذ لعل ذاك الوقت بعينه دائما الوصف الخ واذا انتفت المناقات بين الاخصين لم تنتف بين ما هو اعم منهما ضرورة ولكذا اذا لم يكن الكبرى ضرورية ولا دائمة فظاهر لان كون الصغرى ممكنة كان اخص الكبريات الدائمة والوقتية ولا مناقات بين امكان الايجاب وبين دوام السلب بحسب الوصف دائما ولا بينه وبين ضرورة السلب في وقت معين لا دائما وكذا ولكذا اذا لم يكن الصغرى ضرورية بذاتها على تقدير كون الكبرى ممكنة كان اخص الصغريات الشرطية الثانية الدائمة ولا مناقات بين امكان الايجاب وبين ضرورة السلب بحسب الوصف لا دائما ولا بينه وبين الدوام السلب دوام الذات فظاهر تخفيف هذا البحث على هذا العبد متا وفقت بعون الله الجليل وبالله نستعين

تمت الى هنا السواد السيال وهو حسبي ونعم الوكيل

من متصلتين كقولنا

كلما كانت الشمس طالعة النهار موجودا وكلما كان النهار موجودا فالعالم

منقسم ينتج كلما كانت الشمس طالعة فالعالم منقسم

او منفصلتين

او حملية ومنفصلة او متصلة ومنفصلة ومنحل فيه الاشكال الاربعة وفي تفصيلها طول في فصل الاستثنائي وهي ١٢٢

كقولنا اما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا واما ان يكون الزوج فوجا او يكون زوج الفرد بفتح اما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا او يكون زوج الزوج او يكون زوج الفرد او اما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا او يكون زوج الزوج او يكون زوج الفرد بفتح اما ان يكون العدد زوجا او يكون فردا او يكون زوج الزوج او يكون زوج الفرد

او حملية ومنفصلة نحو هذا انسان وكلما كان الشيء انسانا فاما ان يكون حيوانا او لا يكون حيوانا

حيوانا او حملية ومتصلة نحو هذا عدد وكلما كان العدد زوجا فاما ان يكون العدد منقسما بمتساويين او لا يكون منقسما بمتساويين

بفتح هذا ان يكون زوجا او فردا او متصلة ومنفصلة نحو كلما كان هذا انسانا فاما ان يكون حيوانا او لا يكون حيوانا

ثلاثة فقط زوجا واما ان يكون العدد زوجا او فردا بفتح كلما كان هذا انسانا فاما ان يكون حيوانا او لا يكون حيوانا

او فردا او منحل بعضها الى بعض كذلك الاقسام من اشتراك المتصلتين او فيه او يكون عدد

الاوسط ظاهرا ان يكون محكوما عليه في كلتا المقدمتين او محكوما به فيهما او محكوما

به في الصغرى ومحكوما عليه في الكبرى او بالعكس فالاول هو الشكل الثالث والثاني

هو الثاني والثالث هو الاول والرابع هو الرابع وفي تفصيل الاشكال

الاربعة في تلك الاقسام تخفيف بحسب الشرائط والشروط والنتائج طويلا بالجملة المختصة

فالبطلان من معلومات المناظرين

الاستثنائي الفاسد من الاستثنائي

وهو الذي يكون النقيض مذكورة فيه وجها واحدا فيها ابدا بتركيب من مقدمة متصلة

شرطية ومقدمة حملية يستثنى فيها عين احد جزئي الشرطية او نقيضه لينتج في

الاخرى نقيضه فالاحتمالات المتصورة في النتاج كلا استثناء في هذه الجملة

فرع

فينتج من المتصلة وضع المقدم ورفع التالي والحقيقة وضع كل جزء لجميع الجمع

وضع كل واحد لكل المنع فيها في كل قسم منفي وتفصيله ما افاده العلم من

ان الشرطية ان كانت متصلة ينتج منها اثنان وضع المقدم ينتج وضع

التالي لاستلزام تحقق الملزوم تحقق اللازم ورفع التالي ينتج رفع المقدم

لاستلزام انتفاء اللازم انتفاء الملزوم اما وضع التالي فلا ينتج ورفع المقدم

ولا رفع المقدم ينتج رفع التالي لجواز كون اللازم اعم فلا يلزم من تحقق

تحقق الملزوم ولا من انتفاء الملزوم انتفاؤه فعلم من هذا ان المراد

بالمتصلة في هذا الباب اللازوم واعلم ايضا ان المراد بالمتصلة هيهنا العامة

وان كانت الشرطية منفصلة ضاع الجمع ينتج من وضع كل جزء ورفع الآخر

لامتناع اجتماعهما ولا ينتج رفع كل جزء ووضع الآخر لعدم امتناع الخلو

بينهما او مانعة الخلو بالعكس واما الحقيقة فلاشتمالها على منع الجمع

والخلو معا ينتج في الصور الاربع لنتاج الاربع فوائد وضع المقدم و

رفع التالي جوان كان هذا انسانا فاما ان كان حيوانا لكنه ليس بحيوان فهو

ليس بانسان فرع والحقيقة كقولنا اما ان يكون هذا العدد مع

او فردا لكنه زوج لكن ليس بفرد فهو فوج لكنه ليس بزوج فهو فرد

كما فضة الجمع محالا ان يكون هذا فوجا او فردا لكنه فوج فليس بفرد

الف ٢ ح ٢ كل ٣ الزوجية ٣ من ٣ لكنه ليس بزوج فليس بفرد

فصل
والتمثيل بيان مشاركة جزئي لأمه في علة الحكم يثبت فيه

وهو يرجع الى القياس المقسم كقولنا كل حيوان اما ناطق او غير ناطق وكل ناطق حساس وكل غير ناطق من الحيوان حساس ينتج كل حيوان حساس وهذا القسم يفيد اليقين واما ناقص يكتفي فيه بتتبع اكثر الجزئيات كقولنا كل حيوان يحرك فكه الاسفل عند المضغ لانه الانسان كذلك والفرس كذلك الى غير ذلك مما صادفناه من افراد الحيوان وهذا القسم لا يفيد الا الظن اذ من الجائز ان يكون من الحيوانات التي لم نصادفها ما يحرك فكه الاعلى عند المضغ كما شاهدنا من التمساح ولا يخفى عليك ان الحكم بان الشاهد لا يفيد الا الظن انما يتم اذا كان المطلوب الحكم بحكم الكلي واما اذا اكتفي بالجزئي فلا شك ان بعض الحيوان يفيد اليقين بديهة كما في الحيوان بعض الحيوان فرس وبعضه ليس بفرس وكل فرس يحرك فكه الاسفل عند المضغ وكل انسان فانه كذلك ينتج قطعا ان بعض الحيوان كذلك ومن هذا علم ان حمل هذا على المثل على التوصيف كما هو الواقع في اكثر من حيث الترتيب اذ ليس فيه توجيه وضبط

والتمثيل بيان مشاركة جزئي لأمه في علة الحكم يثبت فيه فذاك يثبت الحكم في الجزئي الاول وهو الشاهد لغيره جزئي آخر في معنى مشترك بينهما يثبت به الحكم الثابت في المشبه به المعلل بذلك المعنى كما قال الفقيه

والعمدة في طريقي الدوران
والطرد بدائر

والتمثيل بيان مشاركة جزئي لأمه في علة الحكم يثبت فيه فذاك يثبت الحكم في الجزئي الاول وهو الشاهد لغيره جزئي آخر في معنى مشترك بينهما يثبت به الحكم الثابت في المشبه به المعلل بذلك المعنى كما قال الفقيه

والعمدة في طريقي الدوران والطرد بدائر

فصل القياس اما برهاني
من

وهو المطرد من الممثل به المقدمة الاولى والثالث ظاهرة ان في كل مثيل اما الاشكال الثاني وبيانها يطلب في متعلقاتها فصولها في كتب اصول الفقه والمهم ذكر ما هو العمدة من بينها وهو طريقا الاول الدوران وهو ترتب الحكم على الوصف الذي له صلاحية العلية وجوده عدما كلما ترتب الحكم في المحل على الاشكال فانه ما دام ممكن الحصول عند اذا زال عنه الاشكال دل على ان الحكم قد زال والدوران علامة كون المدار اعني الوصف علة للدائر اعني الحكم الثاني اذ يدور بين العلية والتقييم ايضا وهو ان يتتبع اولا اوصاف الاصل ويعرف ان علة الحكم هل هذه الصفة او تلك ثم يبطل ان يكون علة كل حتى تنحصر على وصف واحد فيتعاد من ذلك كون هذا الوصف علة كما قال العلة هي منحصرة عند الاشكال في الاوصاف والمجامع اما اللون الخصوص او الاجتماع الخصوص واما الاشكال الاول الذي هو اصل بعلة الوجود فالدليل عليه دوران الحكم معه وكذا البواقي واما سوى الاشكال وبيان ما ذكر من ان الاشكال للعلية ف القياس من القياس كما ينقسم باعتبار المادة الى الاستثنائي والاقتراني باعتبار صورة فكذلك ينقسم باعتبار المادة الى الصناعات الخمس اعني البرهان والجدل والخطابة والمغالطة والشعر كما سيجيء الآن مفصلا

اما ان يفيد تصديقا او غيره اعني التخيل او الشعر

فصل القياس اما برهاني
من

وهو المطرد من الممثل به المقدمة الاولى والثالث ظاهرة ان في كل مثيل اما الاشكال الثاني وبيانها يطلب في متعلقاتها فصولها في كتب اصول الفقه والمهم ذكر ما هو العمدة من بينها وهو طريقا الاول الدوران وهو ترتب الحكم على الوصف الذي له صلاحية العلية وجوده عدما كلما ترتب الحكم في المحل على الاشكال فانه ما دام ممكن الحصول عند اذا زال عنه الاشكال دل على ان الحكم قد زال والدوران علامة كون المدار اعني الوصف علة للدائر اعني الحكم الثاني اذ يدور بين العلية والتقييم ايضا وهو ان يتتبع اولا اوصاف الاصل ويعرف ان علة الحكم هل هذه الصفة او تلك ثم يبطل ان يكون علة كل حتى تنحصر على وصف واحد فيتعاد من ذلك كون هذا الوصف علة كما قال العلة هي منحصرة عند الاشكال في الاوصاف والمجامع اما اللون الخصوص او الاجتماع الخصوص واما الاشكال الاول الذي هو اصل بعلة الوجود فالدليل عليه دوران الحكم معه وكذا البواقي واما سوى الاشكال وبيان ما ذكر من ان الاشكال للعلية ف القياس من القياس كما ينقسم باعتبار المادة الى الصناعات الخمس اعني البرهان والجدل والخطابة والمغالطة والشعر كما سيجيء الآن مفصلا

اما ان يفيد تصديقا او غيره اعني التخيل او الشعر

من اليقينيات الصرفة واصولها
من اليقينيات

النوع الاول اما ان يفيد تصديقا بعينه او بالجهات والاول اعني ما يفيد عموم الاعم او الاعم من العامة او الخاص من الخصم هو جدلي والا فالمفيد ظاهر

ان الطرفين اما ان استعمل في مقابلة حكم سبب سفسطة او لا

استعمل في مقابلة حكم سبب مشاغبة واعلم ايضا انه يقع في البرهان ان يكون مقدماته اما سرها يقينية مخالفة في هيئة من الاقسام مثلا يكون ضرب القياس مقابلا لضرب آخر مقدمته وهيئته وان كان الاخر هيئة نعم يجب ان يكون مقدماته الاولى والاوسط لغويات والا ملتبسا بالاوسط فالمؤلف من مقدمة منثورة واخرى مخيلة لا يسمى جدليا بل مغالطيا فاعرفه

من اليقينيات اليقين

هو التصديق الجازم المطابق الثابت فالجازم والتصديق يشمل الشك والوهم والتخيل وسائر التصورات وقيد الجزم لخرج الظن والمطابق لخرج الجهل المركب والثابت للتقليد والمقدمات اليقينية اما بديهيات او نظريات منتهية الى البديهيات سميت الاولى والثانية اليقينيات هي البديهيات والنظريات مشتركة فيها والبديهيات سميت اقساما بحكم الاشتراك ووجه انقطاع الغايات البديهيات اما ان يكون تصور طرفيها مع النسبة

الاوليات والمشاهدات والتجربيات والحدسيات والمتواترات
والفطريات متن

كما في الحكم والجزم اولا يكون فالاول الاوليات والثاني اما ان يتوقف على
واسطة غير الحس الظاهر او الباطن اولا الثاني المشاهدات وينقسم
المشاهدات بالحس الظاهر وهي حسيات والى مشاهدات بالحس
الباطن وهي وجدانيات ولانها اما ان يكون تلك الواسطة بحيث
لا تغيب عن الذهن عند ملاحظة اطراف هذا الحكم او لا يكون كذلك والاول
هي الفطريات وهي قضايا قياساتها معها والثاني اما ان يسمى ضم
تلك الواسطة الى الذهن من المبادي الى المطالب ولا يسمى فالاول الحدسيات
والثاني فان كان الحكم فيها صلاحيا جاء فيه بحيث عند العقل طوائعهم على
الكذب فهي المتواترات وان لم يكن كذلك بل هما صلاحي كنت التجاوب
فهي التجربيات وقد علم بذلك حد كل واحد منها قوله الاوليات كقولنا
الكل اعظم من الجزء والمشاهدات اما مشاهدات الظاهرة
فكقولنا الشمس مشرقة الان وهو قولنا الباطنة كقولنا ان لنا جوعا
عطشا والتجربيات كقولنا السقمونيا مسهل للصفراء قوله والحدسيات
كقولنا نور القمر مستفاد من الشمس قوله والمتواترات كقولنا مكة
موجودة قوله والفطريات كقولنا الاربعة زوج فان الحكم فيها بواسطة

ثم ان كان الاوسط مع ان علية المنبئ في الذهن علة لها في الخارج فلي ولا فاني واما جدلي
بناء الذهن من المشهورات
متن

لا يغيب عن ذهنك عند ملاحظة اطراف هذا الحكم وهو الانقسام بمنا وبين
قوله ثم ان كان الواسطة الخ الاوسط في البرهان بليغ كما قياس الايجابات
يكون علة لحصول العلم بالنسبة الايجابية والسلبية المطلوبة في النتيجة ولهذا
يقال الاوسط في الاثبات والواسطة في النصديق وقد يكون الاوسط
في الثبوت امتنا ان علة تلك النسبة الايجابية والسلبية في الواقع وفي نفس
الامر كتقدم الاخلاط في زكام هذا منفتق الاخلاط فكل منفتق الاخلاط محموم فهذا
محموما فيها وجه يسمى برهان الم لان الاوسط هو الحكم علة في الواقع
وان لم يكن واسطة في الثبوت فيه يخلم يكون علة لتلك النسبة في نفس الامر
فاذا وجه يسمى برهان الا ان حيث لم يدل الا على ان الحكم ينتفي في الخارج
دون علية في الواقع سواء كان الواسطة معلولا للحكم كالحمى في قولنا هذا محموم
وكل محموم منتفق الاخلاط قد يبين منتفق الاخلاط وقد يحمى هذا اسم الدليل
اعم بكون معلولا للحكم كما انه ليس علة له بل يكون معلولا بين لثالث وهذا لم
يحمى باسم كما قيل هذا الحمى تشتد غبا وكل حمى تشتد غبا فهذا حمى فان
الاشتداد غبا ليس معلولا للاتفاق ولا بالعكس بل كلاهما معلولان للصفراء
المنفقة خارج عن العرف قوله من المشهورات هي القضايا التي مطابق

والمسلمات واما خطابي يتالف من المقبولات والمظنونات واما شعري يتالف
من المخيلات واما سفسطي يتالف من الوهميات والمشبهات

فهذا ما اراه الحكيم الاحسن وفيه العدوان او داء ظاهر كفيح في الحيوانات عند اهل
هند قوله والمسلمات هي القضايا اسلمت من الخصم في المناظرة او بعد من عليها
في علم او حدت في مجلس على سبيل التسلم قوله من المقبولات هي القضايا يؤخذ من
بعض قدماء الاطباء والحكماء قوله والمظنونات هي القضاء الحكم بها العقل
حكما يجازم به جازم مع ظن بلزوم بالجمهور امن قبيل مظان العام والخاص
فالمراد بها ما سوى الخاص قوله من المخيلات هي القضايا لا بد من النفس
وكان بنا قد منها تخيلا وتهيبا او اذعانا قوي بها اسمح او وهن كما هو
المتعارف الان اراد الثاني قوله واما سفسطي منسوب الى السفسطة
هي مستنتج من سوفوسطا مموه من سوفوس اسطا للغة يونانية بمعنى الحكمة الموجهة المدسة
قوله من الوهميات هي القضاء التي يحكم بها الوهم فيه بما هو من جانا
على المحسوس بحيث زال كل موجود فهو مخيل قوله والمشبهات هي القضايا الخادعة
الشبيهة الصادقة الاولية او المشهورة لاشتباه لفظي او معنوي واعلم ان
ما ذكرناه المناطقون في الصناعات الخمس اقتصاد مجمل فلا يجلس مع كونه
من المهمات وطولوا في اقتران الشرطيات واحكام الشرطيات
مع قلة الجدوى وعليك مطالعة كتب القدماء فان فيها شفاء الغليل

فصل خاتمة لبناء العلوم الموضوعات وهي التي يبحث
في العلم عن اعراضها الذاتية

اعلاها

الثاني

ما للعلم

نجاه القليل اجزاء العلوم كل علم من العلوم المدونة لا بد فيه من امور ثلثة
قوله ما يجب فيه من خصائصه والا فالمطلوبة منه اي يوجد جميع مجاث
العلم اليها وهو الموضوع وتلك الآثار هي الاعراض الذاتية اي القضاء
التي يقع فيها هذا البحث وهي المسائل وهي بان يكون نظرية في الاغلب وقد يكون
بديهيا فيها هذا البحث اشارة الى التقسيم بحاجة جوابه الثاني وبطالب العلم بهم القبيلين
واما في بعض النوع من التخصيص بقوله بالبرهان فمن ذهاه الشارح
على انه يكون توجيهه راجعا بناء على الغالب او بان المراد بالبرهان ما يشتمل
بالقياس قوله ما بين عليه المسائل اي يفيد تصورات اطرافها والتصديق
بالقضاء الماخوذة في مسائلها فالتصور هي المبادي التصورية والتصديق
هي المبادي التصديقية قوله الموضوعات هنا اشكال مشهور وهو ان
من علم الموضوع من اجزاء العلوم اما ان يبرهن على وجود الموضوع او تعريفه او
التصديق بوجوده او التصديق بموضوعيته والاول مندرج في موضوعات
المسائل التي هي اجزاء للمسائل فلا يكون جزءا على حدة والثاني من المبادي
التصورية والثالث من المبادي التصديقية فلا يكون جزءا على حدة ايضا
والرابع من مقدمات الشروع فلا يكون جزءا ويمكن الجواب باختيار

والمبادي وهي جمع مبدأ

متن

كالتصوّر الاوّل اعمّ من الاوّل لفظا لان نفس الموضع وان اندرج في المسايل ممكن لشدّة الاعتناء به من حيث ان المقصود من العلم معرفة احوال البحث عنها عارضة على حدة او ظنا لان المسايل ليست هي مجموع الموضوعات والمحمولات والنسبة بل المحمولات المنسوبة الى الموضوعات قال المحقق الدواني في حاشية المطالع المسائل هي المحمولات المنسوبة بالدليل وغير خفيّ ان هذا ظاهر قول المص والمسائل ههنا هي القضايا الكلية وموضوعاتها الكلية ومحمولاتها الكلية ايضا فلا يكون المسائل نفس المحمولات المنسوبة ليجب عدّ سايرة موضوعات المسائل التي هي جزء موضوع العلم جزءا على حدة فتدبّر واما على الثاني فيظهر ان تعريف الموضوع وان كان مندرجا في المبادي التصوّرية لكن المعرفة جزء على حدة لزيادة اعتنائه كما سبق واما على الثالث فيظهر بمثل ما مرّ ويظهر ايضا ان عدّ التصديق بوجود الموضوع من المبادي التصديقية كما ينقل عن الشيخ رحمه الله شاذ فان المبادي التصديقية هي المقدّمات التي بنى عليها مسايل العلم كما حقق في ذلك العلامة في شرح التجريد وايّده كلام الشيخ ايضا وح فتقوّم المسايل بها ظاهر واما على الاوّل فيظهر ان التصديق بالموضوع غير داخل عليه الترجيح على ترجيح وكان لمن ذهب

واجزائها والعلم بها معرفة مبادي تلك المسايل اومقدّمات بيّنة عليها مباحث العلم والمسائل وهي قضايا يطلب في العلم وموضوعاتها اما موضوع العلم او نوع منه او عرض ذاتي له او مركب وهو لاء

مدخل في معرفة مباحث العلم وغيرها عمّا ليس منه عدّة جزء من العلم مسامحة وهذا بعد المحصّل قوله واخيرا بها اي حدود اخيرا بها اذا كانت الموضوعات مركبة ت واعراضها اي حدود العوارض المشهورة تلك الموضوعات قوله ومقدّمات هنا اي المبادي التصديقية امّا مقدّمات بيّنة بها اي بديهية او مقدّمات مأخوذة اي نظرية فالاوّل يسمّى علما متعارفا والثاني اذا عرف بها المتعلّم يسمّى الفن بالمعلم سببا اصوليا موضوعيا وان لم يعرف بها مع استكماله صار مصادرة من هو بها بعلم ان مقدّمة واحدة يجوز ان يكون اصلا موضوعيا بالنسبة الى شخص مصادرة بالقياس الى اخر ف موضوع العلم كقولهم في الطبيعي كل جسم فله شكل طبيعي قوله او عرض ذاتي كقولهم كل متحرك فاما مبدأ او مركب من الموضوع مع العرض الذاتي كقول المتكلمين كل مقدار فهو مؤلف من الجواهر الفرد او من نوعه مع العرض الذاتي كقوله كل خط قائم على خط فان زاد من جهة فاما غير قائمة او ساد بنات لها قوله ومحمولاتها اي محمولات المسائل امور خارجة عنها اي من موضوعات المسائل لاحقة لها اي عارضة لتلك الموضوعات

وقد يقال المبادي لما يبتدأ به قبل المقصود من كل علم ما يتوقف عليه الشروع بوجه ما في تلك العلم كتعريف العلم وبيان غايته وموضوعه وكان يذكرون ما سموه الرؤوس الثمانية الاوّل الغرض فلا يكون النظر في طلبه مبنا والمبتدي المنتفع اي ما يتوقف طبعا النيظ للطالب ويحمل

المدوّن والاستاذ قدس سرّه رجّح باعتبار الثاني فعدم اعتبار الاوّل حكم وههنا زيادة كلام لا يسع المقام قوله وقد يقال المبادي اشاره الى اصطلاح اخر في المبادي سوى ما تقدّم وسنعرب ان شاء الله تعالى عند الاصوليين حيث اطلق المبادي على ما يبدء به قبل الشروع في مقاصد العلم سواء كان داخلا في العلم فيكون في مبادي المسئلة الماهية كتصوّر الموضوع والاعراض الذاتية والتصديقات التي بنا لف منها قياسات العلم او خارجا عنه يتوقف عليه الشروع كمعرفة الحد والغاية وبيان الموضوع ولو على وجه اخفى وبيّن مقدّمات والفرق بين المقدّمات والمبادي بهذا المعنى ممّا لا يخفى من حيث ان المقدّمات خارجة عن العلم لا هكذا المبادي فيما سيذكر قوله يذكرون في صدر كتبهم على ما اختاره من المقدّمات او من المبادي بالمعنى الاعمّ قوله الغرض اعلم ان ما نتبعها على فعل ان كان باعثا للفاعل على صدوره لذلك الفعل منه سمّي غرضا وعلّة غائية والاّ سمّي غاية ومنفعة وغاية قوله فالواضع الله تعالى لا يعلل بالاغراض وان اشتملت على غايات ومنافع لا يحصى فكان مقصود المص القدماء

المتن

المراد هنا الحاجة فان العارض هو الخارج المحمول فاذا خارجة من قبل الخروج للتعريج بها عما يوهم الحمل او الكشف للمص بالكوفي الكوفي موجود في بعض النسخ قوله لزومها اي وجوب الظاهر لا ينطبق الا على العرض الاعم اذ الاخص ينبئ الا ما الذات اي بلا وسط او بوسط في العروض لا ينتقل العارض بواسطة الملازمة مع انه مرضي الذاتي فتأمل واما قول بعض الشارحين فلا استعداد مضمر فيها سواء كان لموقوفا اياها الذاتي او لا لم يساعدها فان اللاحق ينبئ بما هو هو تاما والاعراض الذاتية جميعا على ما قال المص في شرح الرسالة الشمسية ان هذا القيد يدل على ان المص اختار مذهب الشيخ في ان عدم كون محمولات المسايل اعراضا ذاتية لموضوعاتها والذي يقتضيه كلام الشارح المطالع لكن الاستاذ المحقق قدس سرّه اورد عليه انه كثيرا ما يكون محمول المسئلة النسبة الموضوعة من الاعراض العامة القريبة كقول الفقهاء كل مسكر خمر وقول النحاة فاعل مرفوع وقول الطبيعي كل فلك متحرك على الاستدارة نعم يجب ان لا يكون اعم من موضوع العلم وصرّح بذلك المحقق الطوسي ايضا في نقد المحصل واورد هذا الاعتبار ايضا نظر الى ان ادراج المحمولات العامة الخارجة المحمول في الموضوع لذاتي باعتبار الوجود المنتشر كما يرجع المحمولات الخاصة الذاتية بالموضوع

والثالث اسمه وهو عنوان العلم ليكون عنده اجمال ما فصله والرابع
المؤلف ليكن قلب المتعلم

كما نذكره في صدر كتبهم وكان سببا حاصلا على تدوين المدون الاول
لهذا العلم ثم يعقبون بها ينتفل عليه من منفعة ومصلحة حتى يميل اليها عموم
الطباع ان كانت لهذا العلم منفعة ومصلحة سوى الحث للباحث للرابع
الاول وقد عرفت في صدر الكتاب الغرض والعلة بقائدة من علم المنطق
هو العصمة فتذكر قوله الثالث التسمية السمية العلامة وكان المقصود هينا
اضافة الى معجم نسبة العلم كما قالوا فاسمي المنطق منطقا لان النطق يطلق
على الظاهري وهو التكلم وعلى الباطني وهو ادراك الكليات وهذا
العلم يقوي الاول ويمكن بالثاني في مسلك السداد فاشتق له اسم من النطق
اما مصدر بمعنى النطق واطلق على العلم المذكور مبالغة في جعله في نفسه النطق
النطق حتى كانه هو واما اسم مكان كان هذا العلم محل النطق
مفهم وفي ذكر وجه التسمية اشارة لجهالة الذي يحصل العلم من المقاصد
قوله الرابع المؤلف ليكن قلب المتعلم على ما هو الشان في مبادي
كل من معرفة حال الاقوال بالرجال واما المحققون فيعرفون الرجال
بالقول لا القول بالرجال وعلى ما قال وعلى فطلب الامام عليه السلام اقله المتعال
لا يظن الا من قال والنظر الى ما قال وهذا متفق عليه بين المنطقي والفيلسوف هو الحكيم

هذا العلم قد عالج من العلوم العربية كلا فتدفع من كون التداول بين اللغة
العربية الاول الفسحة اي فسحة العلم والكتاب الى ابوابها فالاول الخاتمي
ابواب المنطق تعز الثاني باب الباغوجي اي الكليات الخمس الثالث
اي التعريفات الرابع القضايا الخامس القياس واخواه السادس البرهان
البدل لحفظ بعد من المغالطة السدد بضمتين
وعد باب الالفاظ بابا واحدا فعاد ابواب المنطق عشرة كاملة والشاهد على
ان كتابنا هذا مرتب على فنين الفن الاول المنطق وهو مرتب على
مقدمة ومقصدين وخاتم المقدمة في بيان الهيئة والغاية والموضوع
المقصد الاول في مباحث التصورات ومقصد الثاني في مباحث التصديقات
والخاتمة في اجزاء العلوم الفن الثاني في علوم الكلام وهو مرتب
على كذا ابواب الاول كذا كما قال في التمهيد ومقدمة على مقدمة وفذلكة مقالة
وخاتمة وهذا الشارح كتبه فلاح عند كتاب جواد الاتحاد الفعلية اي
الطرف المذكورة في التعاليم بعموم نفع العلوم وقد اضطربت كلمة الشراح
هينا وما نذكره هو الموافق لتتبع كتب القوم والمأخوذ من شرح
المطالع قوله وهي التقسيم كان الاولى ما يبني بتركيب الصناعي وهو

ذلك

الاول
الثاني
الثالث
الرابع
الخامس
السادس
السابع
الثامن

العظيم اي سطوعه وفائدة تمام استكماله ولهذا لقب بالمعلم الاول وقيل المنطق
انما هو آلة ذي الذهن ثم بعد نقل متوجهين ذلك العلم الى لغة
يونانية الى العربية هذبها قربها واحكمها واضافها ثانيا للمعلم الثاني
الحكيم ابو نصر الفارابي وقد فصلها وحررها بعد اضاعة كتب ابو علي الشيخ
الرئيس ابو علي سينا شكر الله مساعيهم الجميلة قوله من اي علم هو اي
من اي جنس من اجناس العلوم العقلية او النقلية الوضعية او الاصلية
كما بحث عن احوال المنطق انه من جنس العلوم الحكمية ام لا فان قلت
الحكمة هي العلم باحوال الاعيان الموجودات على ما هي عليه في نفس الامر بقدر
الطاقة البشرية لم يكن منها اذ ليس بحثه الا عن المفهومات والموجودات
الذهنية الموصلة الحاكمة بالمطابقة والتصديق وان حذف الاعيان من التعريف
المذكور فهو من الحكمة ثم على تقدير التسليم فهو من قسم الحكمة النظرية البحتة
عما للبحث عن وجودها بقدر تمام واجتنابها ثم هل هو حق اصلا من اصول الحكمة
النظرية او من فروع الالهي والمقام لا يسع بسط ذلك الكلام قوله من اي
مرتبة هو كما قالوا ان مرتبة المنطق ان يتقدم بعد تهذيب الاختلاف وتقويم
الفكر بعض العلوم سيأتي وذكر استاذي في بعض رسائله ينبغي ان يتم فيه

وذلك بان يقال اذا ادرت تحصيل مطلب التصديق فعليك بطرق المنطق واطلب
جميع موضوعات كل واحد منهما سواء كان حمل الطرفين عليها او حمل احد
الطرفين بواسطة او بغير واسطة وكذلك طلب جميع ما سد عند احد الطرفين
او سلب هو عن احدهما ثم الى نسبة الطرفين الى الموضوعات والمحمولات فان
وجدت من المحمولات موضوع المطلوب ما هو موضوع لمحموله فقد حصلت المقدمة
الشكل الاول واما هو هو او محموله في الشاني او من موضوعات موضوع
ما هو موضوع لمحموله في الشالث او محموله في الرابع كذلك بعد اعتبار
الشرائط بحسب الكيفية والكمية كذا في شرح المطالع وعد المتم من هذا الفن
بقوله من الذكاء اي تذكر مقدمات احداهن فوق اي من النتيجة لانها
من المقصد الاقصى اي بالنسبة الى الدليل قوله والغاية في شرح
المطالع كتبوا ما جهد في العلوم فيا سات منتجة المطالب الا على الصبيان
المنطقية فما هو المراد اعتماد على الفطن العالم بالقواعد فان اريد
ان تعرضه لكل شكل من اشكال فغالبا بالقياس وهو ممكن التتبع
حصل المطلوب بكل جزئية بالنظر الى قياس المنتج له فان كان في مقدمته شيء
المطلوب فجايز بتبديله بقياس اقترانه ثم النظر الى طرفي المطلوب لتتم عنده الصغرى

عن الكبرى لان ذلك الجزء ان كان محكوما عليه بالمطابقة الصغرى او محكوما به
في الكبرى ثم ضم الامر الى الاجزاء من تلك المقدمة نتج الحكم في الجزء الاخر
الشبيه الاربع في الضم الجزئي المطلوب هو الحد الاوسط وغيرهم منتج المنتج ولن
لم يتأت كان القياس مركبا فان حد كل واحد منهما العمل المذكور او منع
الجزئي لاجزاء من المطلوبة الامر من المقدمة كما منعت طرفي الخط في التقسيم مثلا
ولا بد ان يكون لكل منهما نسبة الى شيء اما في القياس مبنى المطلوب وحدت
حدا مشتركا بينهما فقدم القياس فكذا حتى ينعقد مرة حد الحكم الى ان ينتهي
الى قياس يمنع بالذات المطلوب وبين تلك المقدمات والاشكال النتيجة
فقوله وهو عكس اى نكتة المقدمات الحكم بينهما تامة وجمعه قوله
التحديد اى فعل الحد يعني ان المراد بالتحديد بيان اخذ الحد وكان المراد
المعرفة مطلق الاشياء وذلك بان يقال اذا اردت تعريف شيء فلا بد ان
يقع ذلك الشيء ومقابل جميع ما هو اعم منه ومحتمل عليه بواسطة او بغير
واسطة وغيره ذاتيات من الخواص بان عقلوا ما هو بين السبوت له او ما
يلزم مجرد تصور الشيء المعين ذاتيا وليس كذلك عرضيا فيعين عند الجنس من الامور
العام والفصل من الخاصة ثم ذكر اى قسم شئ من اقسام المعرف جعلا

الشارح

الشرائط المذكورة في باب المعرف بعد اعتبار البرهان اى الطريق الى الوقوف
على الحق اى اليقين ان كان المطلوب علما فنظريا والى الوقوف عليه والعمل به وان كان
عملا صالحا فيفضل اذا اردت بالوصول الى اليقين فلا بد ان يستعمل في
الدليل بعد ما فظر شرائط صحة الصورة اذا الفرد بات اما تحصيل منها
بصورة صحيحة وهيئة منتجة وما لم في المعصوم عن ذلك حقيق بان يتنبه
بالمشهودات والمسلمات والمشبهات ولا بد من ان يتجرد حس الظن بالسبع
او بمن يتبع منه حق لا يقع في منبع الخطائية ولا يدنيه بمرة بعد التقابل
وهذا بالمقاصد اشبه اى الامر بمقاصد الفن من المقدمات والادلة المتأخرة
سلما لصاحب المطالع جودة ما سوى الخطابة مباحث الحجة ولما في القياس والبرهان
الضروب فانه ان يذكر مباحث المعرف وقيل هذا اشارة الى العلوم كذا اشبه بالمقصود
بل المقصود من العلم العمل جعلنا الله واياكم من الراسخين في العلم من ورد نفضله
وجود سعادت الدارين بمحمد نبيه وآله اجمعين والدعوة الطاهرة بانه
موفق ومعين وقد فرغ من اثبات الفقير الى عفوه ومحبته المدعو بعبد الله
ما بيناه وجعل الخير فيه خيرا من الدنيا فقد وقع الفراغ
من اتمام هذا الشرح في يوم شنبه ورابعه
بيع الاخر من شهور سنة ثمان وثلاثين
وتسعمائة من الهجرة النبوية
على صاحبها الصلوة والسلام
حرره الفقير الى الله الغني
محمد بن حسين الحسيني
غفر الله له ولوالديه
ولمشايخه ولجميع المؤمنين
والمؤمنات آمين

والحمد لله اولا وآخرا

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الذي لا يبعد وصف والصلوة على علم لا يجهل في نبوته عرف والله الذين لا يعتني بأمرهم وقف

چنين گويد محرر اين اوراق محمد جعفر القاينی غفر عفی عنه انيس والونس

اين رساله ايست مسمی بتحفة اللبيب از جهة بيان اشعار شرح قطر ابن هشام انصاری منظور نظر بر تحقيقات مهمه و زوايد لطيفه و نكات منظومه بتاريخ مبتدئين و متوسطين و غيرهم متعلم آنرا دريابند و ثواب بسيار آن عاصی عايد گردد

اذا قالت حذام فصدقوها فان القول ما قالت حذام ولولا المزعجات من الليالی لما ترك القطا طيب المنامی

كلمة با مصدرية ت بالجر الذی و عايد محذوف ك بمعنی قالته التصديق يا در داشتن و واقع شده در معنی البيت بدل فصدقوها فاضتوها در صحاح كذا ت الانفات السكوت و الاستماع و معنی ما في مقام ت الازعاج بزار منقوطه چيزانيدن و برخيزانيدن و مراد ايی هلاك گردانيدن ك الليالی جمع الیل و بمعنی ده شده برخلاف قياس مثل اراضی كه جمع ارض ك و المزعجات من الليالی متعلقه بر الترك موجوده من الليالی ت از جهة وجوب حذف خبر مبتدا بعد از لولا در اكثر اتی ت اترك داكذاشتن و از انجا كه ايما شعر كه ترك نكردن كذاشتن شعر كه الی آخره كذا في

التطفيل

التطابق الفاف مرغيت ك اورا بفارسی سنگ خواره ميگويند واحد قطاه جمع قطوات و قطيات و عرب وصف ميكنند قطا را بان كونه و كونه ثلثيت لا تكذب القول ان قالت قطا صدقت ان كل ذی لبنة لا بد منحل يعنی مكذب ميكنند قول قطا را كه هرچه ميگويد صادق است بدرستی كه هر صاحب لبنی بجارحه و سنی او جاريه شده و عرب وصف ميكنند او را به تيز رفتاری و تشبيه كنند ت رفتار را بقطا و كونه غريب ت كه الب مرغ قطاه و اين ثلثيت چنانكه ديدكه صدا ميكند قطا ثلثيت مبه بدند ك باسم خود و ميگويد قطا قطا الطيب بفتح تا خوب المنام خواب بفتح ميم كه خواب ديدن و از جهة انكه قول آن جزاست كه گفته ت حذام و اكر ثلثی بود مهملكات موجود در شهرها هر اثنه ترك نمی كرد قطا خواب خوش ك مشهور ت كه اين مرغ هميشه در ميان خار و خاشاك خانه ميكند و هر سال كه زر كه عبور شی بر و واقع ميشود از ترس ميكريزد و از خانه خود بدر ميرود و شاهد در حذام ت واقع شده ت مكسور در هر موضع باشد اگر فاعل نباشد

منع الثقاء ثقلب الشمس وطلوعها من حيث لا تمسی وطلوعها حمراء صافية وغروبها صفراء كالورس اليوم اعلم ما يجيء به وفضي بفضل قضائه امس البقا تا مانند بركرديدن الشمس آفتاب جمع شموس كوكرداننده انه از برای هر ناحيه شمس الطلوع ظاهر شدن الغروب بفرو رفتن الصفراء زرد الورس زعفران و زرد رنك و السبرك بمعنی زبر برد واقع شده در بعضی نسخ بعد از بيت دوم بجر ك بعد السماع ك و ك و ك التعلم داشتن كاجبر مرد الموت

فی الف و کیه اسماء ای وسط اسماء العلم و انست و ان اعتقادیت که
احتمال خلاف ان در می حاشش نباشد مثل اعتقاد و با یکه هر الف چهار ت
الامس دبر و زو مثل کنایه ت میکنند از وقت نزدیک بگوید لقمان نام
تعنی بالامس نخ بالوقت القریب یعنی منع میکند بقرار دادن اقتاب و طوع اقتاب
مکان ت که پنداشته شد م و طلوع آن سرخ ت و صاف و عروب آن زرد ت
مثل بخفران امروز دانیم باکه بیاید در این روز بعد از وقوع آن و کذ نشنه بکم
خدا که جد کننده جمیع چیزهات دیروز بنا بر مطلب شاعر بنا بر آنچه بنای ظهر میرسد آن ا
که دنیا محل تغیرت و ابتدار هر چیز یکه بیشه چیزها با از انتها آن ت و نیت
اعتبار از آن و اعتقاد بر آن و اندک آنک حسن و جمال بر عرف میشود که
اقتاب عالم تاب در ابتدا ان وقت سرخ ت و صاف قدر انتهار وقت
زرد و شم در مکانات و بیج در مکانوش هد در امس که طرق شد که
مکور با و بحق آنگه فاعل ت از برای مضی لقد رایت عجبا مذ امسی عجبا
مثل الیعاملی خسا یا کان فی مار حلتی خمسا لا ترک الله لهن
ضرسا شاهد در امس ت که مفتوح واقع شده ت با وجود انکه بعد از ظرف
جر واقع شده لام از برای تاکید ت و قد از برای تحقیق چرا که داخل شده ت
بر ماضی و رایت بمعنی ابصرت ت و عجبا مفعول ان ت و عجبا بر عطف بیان
عجبا ت و آن جمع عجوزه ت نیز ن پیر و سالخورده ج سعلاه ت و عجبا بمعنی تعجبا
بر مفعول مطلقیه یا فعل ت بر حذف مضاف یعنی اکل بمس الرحل بالفتح منزل

ولمکی الهمی

که از افعاد رات ۱۰ اول الف ت و بهم بمعنی همت آمده ت یونس کوارانه از برای
من آب و لهوم من بیشتر که نزدیک بود که کلوکر بنوم از آب فرات و شاید
در قبلات که قطع شد از لام اضافه و نیت نشده ت مضاف الیه آن او و منصوب واقع
شده لعمرک ما ادری و انی لاوجل علی ایانا تعدلمنیه اول
عمر بفتح اول و ضم آن با سکون ثانی از جهة تخفیف بسیار پر قسم در استعمال و اداد
بمعنی اعلم ت و ما نافیه ت و اوجل اسم تفضیل ت بمعنی وجل مثل اکبر بمعنی واوحد در قول
شاعر تمنی رجال ان اموت و ان امت فتلک سبیل لست فیها وحدی واحد ت
تصریح کرده اند بان شیخ طبرسی در مجمع البیان و احتمال دارد که اوجل فعل مضارع باشد و کلمه ای
استفهامیه ت مثل ایکم یا تینی بعرشها و موضع ایانا نصب ت بر مفعول آنیه لا ادری
و انی لا و جل اعتراض ت و تعدا از عدة و ات بمعنی رفتن و واقع شدن و از
عجایب ت آنچه بخبر جهل کوینده تعدیه بمعنی عمله بمعنی عود ت با عمکی ضبط ان بفتح یا
بمعنی ورود و دیگر شد و ن بد در اول ت که اضافه فرشده ت و حذف شده مضاف الیه
آنکه آن وقت ت و مثل آن نیز در آیه بکی ن تو قسم که نمیدانم بر کدام از ما
واقع خواهد مرگ او و بهتر است که مراد از آیه میترسم از جدائی اذا انا لم
ادمن علیک ولم یکن لفاؤکما لات الامنی و داء الایمان کردن
و مراد اینجا خواطر جمع داشتن ت و این لازم ایمان ت چرا که کسیکه ایمان میاورد
بشخص البته با و خاطر جمع دارد ۱۱ الفا دیدن الوف پس پوشیدن مثل اعداد و آن مهموز ت
نه ناقص و توهم کند جوهری بمعنی کثرت مرجع ندارم از قوت نه بحفظ ندیدن تو

آن ذی که

و مکن الهمی آواز آمیته الفرس دندان نیز من آنیه دیدم از زمان دیروز
عجب سوگ که آن زمانه بحوان مثل غولها بیخ و مخورند آنچه در بار انا بعد آهسته
مکند از خدا از برای ایشان و اگر بکوئی بنا بر کمان کسه که اسمی فعل
معنی جه جرت میکوئیم بنا بر آن اسمی بمعنی فعل ت و فاعل آن ضمیریت را
جه بما مجرور شده ت اینجا از سه جهتی که در قول خدای تعالی سبحان الذی
اسری بعبده لیلا از جهة خلاء از نکره بیز از وقتی که داخل شده شم فهم
ومن قبل نادی کلا ولی قرابة فاعطفت مثواهد منبی علی الفهم
امو علیه العواطف الله ابکه النون و ضم ان و بعد و قصر در نسخه خوانده
که را بسوی تحفه و در اصطلاح خواندن کسی ۲ بحروف مخصوص هر الموا معانی بسیار دارد
و مراد اینجا پیشتر عسم ت العطف عطف کردن الواو عطفه بمعنی کنه کان و مواثا فی بدل ت
از ضمیر علیه و مقدم شده از جهة ضرورة ت و واقع شده در بعض نسخ علی بدل
مولی یا بین تصریح شده در شواهد عینی بیش از قیام حرب میخوانده اند بسیار
عم خوش ناخ محمد بن ابن مهلهل نکردند بران بسه عم مهلهل نکنه کان شاهد
در مخ قبل ت که حذف شده ت مضاف الیه آن و در نیت ثابت ت لفظا و
اعراب داده شده فساغ لی الشراب وکنت قبلا اکاد اغص بالماء
الفرات الیوم زوادکوار اشدن الشراب آب و آن مرفوع ار بر جا علیت از برای
ساغ الغصص بر فتحتین بگلو در ماندن چیزی و سخت شدن جان از مرد
و مراد اینجا معزال ت و واقع شده در بعض نسخ بدل فرات جیم نمر آب حار و باردو چرا

نکرد رس برده چه حاصل وث شاهد در وراء ت حذف شده مضاف
الیه و معین شده ت بر ضم وراء و دو بم تاکید اول ت و الله مالیلی نام
صاحبه ولا محالطة اللیان خانیة الخی لطة مخلوط و داخل
یکدیگر شدن اللیان بتخفیف عین بزم شدن ای نب مرد عزیز و گناو طرف
و آنچه در قرآن آمده که ما کنت جانب الغربی مراد اینجا مرد بجانب عزبی طرف ت
از کنی طور بجانب مغرب ۲ مقام میقات ت هو عنی بنا و بعد ت نیز نخفه
که نیت ت من شبی که خواب بنکه من صاحب آن و داخل شده ت من کنار و
طرف او را مطب آنست که همه شب در از بعد ت وث شاهد در نا نام ت
که فعل ت و داخل شده بر آن حرف جر در لفظ لکن در تقدیر بر اسم داخل
شده که لعل بمعنی لعلی ان تسمل الهموم تعالی ۲ مراعیت ۲ اول آن در کتاب
واقع شده و اول آن این ت ایا جارتا ما انصف الدهر بیننا الا تقاف
عدالت کردن تعالی آمدن و بمعنی شدن و جار اضافه شده بضمیر متکلم و واقع
شده در بعض نسخ مصحفه جارتا بتاء فوقانیه و بنا بر این جارتا در اصل جاریتا بوده بدل
شده تا نیفه و قلب شده یا بالف و احتمال که اصل ان جار بصیغه نهی که حذف شده همزه
یا عوض آن و رد همزه از آن تا و الف سوا با جماع مثل باشاه و بنا بر نا نه تذکیر شاه بر
اگر در اکثر صنف ت باعتبار شخص همزه از جهة مفرد و نا نا تاکید ت نیز ن ۲ بیت
عدالت نکرده ت و انصاف نداده ت روزگار بچون میان تو و ما چرا که تو همیشه

ماجتماع عرک

خوشحالی و ماخوذ ان اگر پیاده نست میکنیم غمها را شاهد در نحالت که بعض رسیل
غلط کرده و اده از لام آن سهو و صواب کسره و ادرفع لام ت ومهما تکن ج
امر من خلیقة وان خالها تخفی علی الناس تعلم المز بحرکات ثلث
مرد الخلیقة طبیعتی که خلق شده بر آن آدم و خال بمعنی ظن ت متعدی بد و مفعول
و فاعل آن ضمیری ص مستتر راجع بمرد و مفعول اول ان مقدر بان ت و مفعول
ثانی جملهٔ تخفی علی الناس ص و تعلم بناء فوقانیه بر صیغهٔ مجهول ص و ثابت فاعل مستتر
راجع بخلیقه یعنی اگر یکی بمنزلهٔ مرد طبیعت و خصلت هر چند که گمان کند آن مرد
آن خلیقه را بوشیده بر مردمان دانسته می شود ان طبیعه بامیدانند مردمان
آن طبیعت را ش شاهد در مهما ص استعمال شده اسم زحرف چنانکه توهم
کرده سیبویه و ابن یعیش یستر المرء ما ذهب اللیالی و کان ذهابی
فیهن ذهابی الس و رخوشحال کردن و آن عبارت ص از ندیکه هم رسد
در هم از جهت نفع و بعضی گفته اند که عبارت ص از اعتقاد وصول منفعت بتوسط
خوشی که در مستقبل اندها ب بفتح زال رفتن شب و حال انگه رفتن شبها از برای
ان مرد رفتن شاهد در کلمات که واقع شده مصدریه نه موصول یعنی نکه تو هم
ت اخفش و ابن سراج لقد وجبت الارضون اذ قام من بنی هذا
اذ خطیب فوق اعواد منبر ی الرح جنبانیدن و برانیدن و خطیب بر
فوع ت بفاعلیه قام الا عواد جمع عود بمعنی چوب المنبر منبر بمیم جنبی مخیط بمعنی سوزن آهنی

عظیم و عینه اذ قدر از اللیس بکسر اللام مصدر لبس الثوب ت از باب علم
و بفتح لام مصدر لبت عین الامر ای خلطت از باب ضرب العبادة و العبادة
نوعی از کلیم القرة و القوده روشن شدن چشم از ت و از باب علم از افعی و از ضرب
برلغة الشنوف بضم شین جمع شنف بنکو و خوب بینی را آنچه بوشیدن یکی و خوبی حال
بعضی از جهت دانسته ترک بسوی مخاز جهار بالغه احب که اسم تفضیل ت
بنا نند از برای مفعول و مجهول نباید برنده و زشاهد در تقرات که نصب داده شده
بان مقدره بعد از واو که مقدم شده ت بر ان اسم خالص لبس ص لا
ستسهلن الصعب و ادرک المنی فما انقادت الامال الا
لصابری الاستسهال اسهل شمردن و حذف همزه در لاستسهلن از جهت
ضروره ت الصعب دشوار الدرک و الادراک دریافتن و رسیدن و درک
محتمل ت المنی آرزو و الانقاد کشیده شدن و رام شدن و فروتنی نمودن ت الامال
جمع امل بمعنی امید و استثناء الا الصابر مفرغ ت بمعنی منی منه محذوف شده و واقع
شده مستثنی در موضع مستثنی منه چرا که تقدیر و ما انقادت الامال لاحد الا لصابر
بمعنی آنست که آرزوها میشمارم جمیع دشواریها را از جهت انکه رسیدن جمیع آرزوها را
پس حاصل نیست آرزوها برای کسی مگر برای صابر شاهد در ادرک
که منصوب ت بان مقدره بعد از اذ که بمعنی ان ت اقول لهم بالشعب اذ
یسیر نبغی لا مرتا سوا لی ابن فارس ذهدم الحط الشعیب
بفتح شین معجمه اسم قبیله ت بدرک و مکسر شین معجمه اسم نهر ت

ما که ضبط شود و فتر یکی بتاء و فاء تنها بر انگر خطاب بنا نه باشد و الا کوفه که تذکیر
مفرد غایبه است پس جواب تذکیر چیست که گوئیم اصل تذکیر تانیث بودست
شده بجهت تضجر و بدل شده کسره ما قبلش و یا بدل شده بالف از جهت مناسب
فتحه شاهد در فتحه یکی است که ضب داده شده است بان مقدره بعد از
که مسبوق است بطلب بفعل و سیرا است رب وفقنی فلا اعدل
عن سنن الساعین فی خیر سنن اصل رب سیاری بوده حذف
شده یاء متکلم و با تا مانده کسره از جهت دلیل بر حذف با پس حذف شده
حرف ندا چنانکه در قول خدای تعالی یوسف اعرض عن هذا ای یوسف
التوفیق رو آوردن الی سبیل یکی بنا مطلوب خوب و السنن بفتح سین
و نون طریقه زر موصفی مثل فرس و سنن بروزن صرد و سنت
سه لغت است بمعنی طریقه و کار حق توفیق ده ما را از جهت آنکه بر یکدوم راه
طریقه کسانی که سبق کرده اند از بهترین طریقت ها و در فلا اعدل است که منصوب
است بان مقدره بعد از فاء مسبوق بطلب و دعا هل تعرفوا
لیاتانی فارجوان لعسیفی قل بعض الرفم للحسد الیمانات
جمع لیانه بضم حاجة الا ارتداد برگشتن از مسلمانی و غیران الروح زنده کند
و مرکب فران و عسیر شتر نیرومند و جبرئیل و میکائیل از ملک الجلیل و کشته اند که
فرشته الیت نهایت عظیم که مقدار چند بین صف از ملائکه باشد و لهذا گفته
ان لجهنم عشرة الملائکة و الملائکة عشرة الروح الجد و ستر و خمس و شاهد در راجو

که ضب داده شده در جواب استفهام و ان منصوب است بمفعولیة ارجوا
و بر نده معطوف است بر یقیضن و بعض الروح فاعل یزید است بعیر آید الله حاجتهای
مرا پس امید وارم که برآورده شود حوائج من و بر نکند بعض روح من مضاف
که طلب حوائج از جمله بحبه بابی الکرام الاتدنوا فتصرما قد حدثوا
فاراء کن سمعا شبیه در فقرات هر منصوب است بان مقدره بعد از فاء خبر مسبوق
باد ندا که عرض آله تو نیز دیده شدن التحدیث خبر کردن و حدیث کشف
کلمه ما موصول است و عایدان ضمیر مجرور محذوف است ای به و راء اسم فاعل است
مثل رام بمعنی بسیار کرام ایا نزدیک نمی شوی پس انجز لا که جزاد انه نیکو
پس نیست بنده مثل کریم بنده بمعنی نگوئی انجز لا الوعد جاز که و یکون تم
و بینکم المودة و الاخاء الود و الود الحب و المودة هر دو بمعنی دوستی
الاخاء بکسر برادری کردن فتی بمعنی آقا و جوانمرد تمت ما تا بمعنی میان
حزن و خوار ستوه بر وزن کوه درماندگی و شاهد در بکون است که
است بان مقدره بعد از واو و بمعنی مع که مسبوق است بطلب بفعل المراء لا
تنه عن خلق و تاتی مثله عار علیك اذا فعلت عظیم النهی منع کردن
و عار مرفوع است از جهت آنکه خبر است از برای مبتداء محذوف و ذلک باشد
و عظیم صفت آن است و اذا فعلت جمله مرکبه است تصریح شده باین در شواهد
عینی و احتمال دارد که عار مبتداء باشد و کظیم با فته باشد بعلیک و عظیم خبر

و اذا فعلت ظرف خبر است چنانکه باین سیبه محمد در شواهد ابن هشام آورده
منع کنی از طبیعی تا نیکه آیان کنی تو مثل ان طبیعت است از جهت آنکه آن عار است
بزرگ بر تو در وقتی که بکنی چنین شاهد در تا نیث است که منصوب است بان
مقدره بعد از واو و تا جار و نیست بر ظاهر خود چرا که لازم میشود عطف
اسم تا نه باشد بر فعل بلکه عطف مفرد بر جمله که نیست مگر از برای آنکه جار است
بر جناب معنی خود تاویل می شود لائقه بگیرد در آن اسم صالح باشد برای
اگر عطف شود بر آن تا نیس لایکی مثک نهی و اتیانک یاء فانبك من
ذکری حبیب و منزل بسقط اللوی بین الدخول فحومل الدخول
بقصد بیرون آمدن اشک از چشم بدون بلند کردن آواز و بعد بیرون آمدن
اشک از چشم با بلند کردن آواز تصریح کند باین جوهری در صحاح و نقل کند
نحاس در کافیه خود از خلیل که بکا بقصد اند و هیت قریب بکربه و بعد بعض گریه
است و قفا مفرد می طلب است از فعل امر اصل آن قفن بوده بدل شده نون خفیفه
بالف از جهت ما قبل ساکن است امر با غیر مثنیه سقط اللوی بکسر سین و بعضی گویند
بتثلیث آن بعد اخر رمله ریگ و اسم موضعی و با در آن غیر نیت
و آن در محل وصف است از برای منزل یا از برای حبیب یا متعلق است ببکا و
نیت منصوب بر حالیه از آنکه دخول بفتح دال موضعیست همچنین است حومل نیز
بالیت گریه کنم از جهت یاد آوردن محبت و منزل او حومل واقع
در سقط اللوی اخر رمله نگاه دار که میان دخول و حومل تو ما

در حومل بمنزل و است از برای مجرد شارکه و باین استشهاد آورده و در آن
آیات ظلم و عجزه و واقع شده بدل فاو او شاهد در نیک است که مجزوم
شده چرا که واقع شده بعد از طلب که فعلت و قصد شده جزا اعزك منی
ان احبك قالة وانك مهما تامری القلب یفعلی الغرارة بفتح غین
منقوط غافل شدن از ضرب القلب هر وکاه کنایه میشود بقلب از عقل خلق
کفته در قول خدای تعالی لمن کان له قلب ای عقل واعزك فعل تعجب است و
حذف شده ما از جهت ضرورت و ان حبك در موضع جزم است از برای مبتداء
محذوف که هو باشد و احتمال دارد که اعز فعل ماضی باشد و ضمیر متصل مفعول
باشد از برای آن تغییر یافته معروف و تقع اگر بتا ضبط شده اصل آن تقعلین بوده
اگر پس الف اشباعیست و فاعل آن ضمیری است مستتر راجع بقلب یعنی آیا غافل کنی
تو را از دم انکه هر ستوکننده محزون است و انکه هر جزع میفرماید را میکند
شاهد در مجهات که مجزوم کردانیده تا مر را و تقع و ان ابن جلا و
طلاع الثنایا متی اضع العمامة تعرفونی جلا بضمین احتمال
دارد که علم باشد از برای شخص و حذف شدن نون بضرورت از برای ان است
که نقل شده از جمله بعض فعل یا غیر از فعل به شهادت این سه که غیر منصرف است از جهت
علمیت و وزن الفعل همچنین که توهم کرده اند بعض نحویین و احتمال دارد که صفت
بیشتر از برای موصوف محذوف باشد ای انا ابن رجل جلا اراد شتر و ظهر مرفرفته
علی الناس و انکشف امره و طلاع مبالغه طالعه است یعنی ظاهر و نده و ثنایا جمع ثنیه است

بزنشه و مراد اینجا مراتب رفیعه است چنانکه عبز گفته و مَتن بفتح میم کلاه و گبز
که بچه بمنه در سر قریح که بلندتر و خاموش و عبز آن پس شده بدغلط است
بفتح میم پسر جلا باسپردن که مشهور است و بارونده و بلند بهاء اگر یکبذام
عی مراز سه میشناسیه مراد از جهته انگذ و گر که بیم در حارنیه شاهد در قرات
که مجرد کر دانیده اضع و تعوذ زاد النجعة الادماء بات بفقرة فایلا
ما تعدل بر الیح تنزل النجوماده میش و کاو و شتر الادماء پر خم الفقرة زمین
که خاکش له از آب و گیاه و ایان بفتح همزه بنابر مشهور و کسر بر لغة تسلیم حکایة
که این را فراد شرل جایز است فتح و ضم تا و فاعل آن ضمیر است راجع بنجوم بنابر
اول و بریح برثدن و مفعول محذوف است بنابر اخیر یعنی کانجوم پر جمن شب بروز
آور در زمین که خالی شده از آب و گیاه و لیل مرهوضع که بوزد در آن
در آن موضع باد فرو میاریه نجوم از لاغر شدن اشعار شده در ایان است جزم داده
تعدل و نزل اشعار حیث ما تستقم یقدر لك الله نجاحا فی غابر الاذ
مان ما در لفظ جلاله باید خوانده شود با نحی حاء موزون شود شعر النجاح
والنجاة رستگاری الغابر گذشته و آینده من اله ضد او حیث ظرف مکان
است و واقع شدن شعر برای زمان بنابر مذهب اخفش و مصنف در معنی اللبیب استدلال
جسته باین شعر بر صحة مذهب اخفش نجز در مکانیان که در استعارة شده باشد
نقد میکند از برای توخذ ان تلاقی کار بار بستگار و رنزل نهاد آینده مراد شم در رکبت
است شاهد در جنحات که مجزوم کر دانیده نستقم و تعدد نستو و انا ذ ماتات

علانز

ما اتت امر به تلف می یاباه تامر انبا الا مر فرمودن الا لفا یافتن شده
در اوه است که مجزوم کهه که فعل را کانات و یکری تلف و تات از اتیان است
و همچنین است اتیا بخیر بدرستی که فرا رسیدن باران می شود انگس که فرمانبرد
اگر نیز باو مطلب آنست که بکا نیخ میکند مردم را اگر خط نیخ کرده
مردم نیز قبول میکنند و اگر خط قبول نکرده مردم نیز قبول نمیکنند فاصبحت
انی نا هاتستجر بها تجد حطبا جزلا و نارا بوجها الاستجار
پناه بردن الحطب همیزم الجزل بسیار و محکم و بزرگ و سخن روان
و فصیح و همیه خشک بزرگ را هم گویند التاج برافروخته شدن آتش توجج
بر صیغه مجهول است و نایب فاعل در مستقبل راجع بنا بلا ر مذکور است
بعز سج میکنی در دنیا ایتان میکنی مجده بر او پناه بردن و میاباه همه خشک را
و آتش برافروخته شده را احتمال دار د که کنایه ازان باشی که هر گاه ایتان
باو کارهای تو همه سر خته شود و احتمال دار د که نا باشد بر معنی خاطر شد در ایتی
که جزم گفته شده تستجر و تجد سلا فان الماء ماء ابی وجدی وبئری ذو حفر
و ذو طویت الحفر زمین کندن و لا غر شده و فاسد شدن الطوی رنج دیدن
و بنا کردن چاه بسنگ فار فان از برای تعلیل است و بئر مبتدا است و ذو
حفرة خبران بنابر آنکه کنه در شواهد عینی و مناسب بمعلوم اول آن است که بئری
خبر باشد از برای مبتدا محذوف ای البئر بئری شاهد در کلمه حفرت که واقع شده موصول
بنابر لغة طی و اطلاق شده بر مؤنث که آن بئر است و عاید ان محذوف است ای حفرتها

بخیر بسر از جهته انگذ آب بدرفت و آب جدید من است و چاهی است و
آنچنان چاهی که کنده آنرا و بنا کرده آن بسنگ و قصیدة تا فی للوك
عزیة قد قلتها لبقال من ذا قالها و اور قصیده و او عزیت است
و قصیدة مجرور بآن است که واو حالیه و اور سینا فریشته و قصیدة مرفوع بنیابت فاعل
عزیت و او رقتها را جعت بملوك با بقصیدة و تا نیث ضمیر باعتبار معنی عز
است بعز قصیدة را تیان میکنی نزد ملوك تا نزد و رحالیکه عزیت کرده شده
گفته ام من آنها را بهنگامیکه نبودی کسی که گفته قصاید را با نگه گفتم آن قصاید را ظاهر
آن است که مراد آن باشد که قصاید گفتن از برای معلوک و بزرگان است و
با نگه بسیار گفتم ایشان را کنایه از تعظیم ملوک است اما اشعار آخر ظاهر است شاهد
در ذات که واقع شده موصول از جهته انگذ بعد از حرف استفهام میه واقع شده
عدس ما لعباد علیك عارة بخوت و هذا تحلبین تلیق عدس جنبی
فرس صوتیت که منع کند مبتدا بآن است و کاو نامیده میشود آن است زیرا همچنان که در این
شعر است و جمله بخوت کاشفه است از جلاب بلقه و در روایت شده بدل بخوت
امنت یعنی است زنبلی از برای عبادر پسر زیاد پسر ابو سفیان پناه بنیاد بر تو او را مرتبه
و تسلط ابن هبیره بر او صاحب توشه شده است از جمی در حالتیکه سوار
شده بر تو شاهد در ذات که استعمال شده موصول بدون تقدم ما و من
ستبدی لك الایام ما کنت جاهلا و یاتیك بالاخبار ما لم تزود
الابتداء ظاهر کردن الایام جمع یوم و اصل آن ایوام بهم بدل شده

و او با واو ادغام شده یا در یا یام شده ای جهل نادان و ناخردمندی فی فکنه زمان
و اینی من اول مناسب است از زود نوشته بر کرفتن نیز زود بانه که ظاهر شده
از برای تو روزگار چیزها که بود تو جاهل بر آنها و باید تو را بچیزها که نوشته آنها
بر نگرفته باشی یعنی بخاطر خطور نکرده باشد شاهد در جاهل است که اصل
جاهله بود و ضمیر مجرور حذف شده که عاید باه موصول است و گفته اند بود که
ضمیر منصوب بیشتر بر مفعولیة جاهلا جز اگر بعض مستقبل و حال نیت اگرچه در
اخر محل کلام است یصلی الذی صلت قریش و یخبل و ابجد
العموم المصلة نماز کردن و بر مصطفی ﷺ درود فرستادن العبادة تعظیم
کردن الجحد انکار کردن و کم جزئیه است این صلق میکنم مرکسی را که ﷺ صلوة و سلام
نمیکند قریش اورا و عبادة میکنم او را اگرچه منکر شده اند آنرا
کفا احتمال که مراد بصلاة نماز نباشد و احتمال دار د که دعا باشد شاهد در
عاید موصول مجرور بحرف است که حذف شده نیز که لیس من الله بمستنکر
ان یجمع العالم فی واحد الاستنکار نباشد خدای را که جمع کند عالم را در یک کس
غیر خدا و ان یجمع العالم فی واحد بناء و بل جمع العالم مرفوعت بر اسمیت لیس
و یستنکر منصوب است بر جزئیة مقدم بر اسم ان و ما بعد آن مستثنی مرتبه مستثنی
و دوران نفی در دلت بر نفی که منع کند که آنرا تقدیم جزئیت لیس بر اسمش نیز نیت
از حذف ناخوش داشته شده اینکه جمع کند جمیع عالم را در یک جا کار

نیست بلکه ظاهر آن است که ان یجمع العالم فی واحد بتقدیر ان یجمع الله جمیع اوصاف فی انسان واحد یا شخص یعنی نیست جمع خندهٔ مردم عالم در انسان واحد نا خوش و گریهٔ همه شنیدن از خندهٔ اپس در این شعر واقع شده اضافهٔ قبیل الذکر لفظ شاهد در العالم که الف و لام در آن از برای استغراق صفات افراد است ذاک خلیلی وذو یا صلنی بی محی ورائی یا مسهم یا مسلمی الخلیل حرث و در دوش و محتاج السهم یرا السلم واحد سلم سنگ و ذاک مبتدا است و خلیلی خبر او است و ذو بمعنی الذی عطف بران ح و یا مسلمی اصلی ان ت و در هر حال ما که ت از مضمون جواب اک خلیلی و ورائی ظرف است از برای مر یا خبر ما نیست از ذاک و یا سهم متعلق بان ت یعنی مر انداز در عقب مر و فی میکند از مر را بسهم خلیلی و سنگ و او لازم دهاد آن ت که بر مر ورائی تقدیر کند یعنی مر ورای اعدائی بگذر ف مضاف و گردانیده شود کلمهٔ یا در یا مسهم زایده یعنی ان حرف ت مر و ایکان که ت ح مواصلی تمیکند مرا و مر انداز د و عقب دشمن مر تیر و سنگ شاهد در یا سهم و اسلمه ح بدل آورده میم از الف لام چرا که اصل ان با السهم و السلم بود ت خلیلی ما واف بعهدی انا ان لم تکونا علی من اقاطع خلیلی مبتدا است و حذف شده از ان حرف ندا یعنی ای ح ت مر نیستید و اگر نه بعهد من شاهد ما باشید از جهت نفع مر بسبب آنکه جزم کنم باشم از اکلم مر موصول ت و عایدان محذوف ت اقاطع و ا مستعلق ت بعامل مقدر ای مجمد ابن ح یوصد و کنده باشید

یا متعلق بتکونا و لام از برای انتفاع ت شاهد در واف ت که مبتدا ح و واف نزده بعد از نفر و اکتفا کنم بفاعل یعنی انتما از جزا فاطعوا قوم سلمی ام نوفاظعنا ان یظعنوا یجب عیش من قطنا انقطن ایستادن و ظاهر نزد ما آن ت که حذف شده با شد بتوین از قطن از جهت ضروره اگر چه در غیر ضرور ه نیز ثابت شده حذف بتوین الظعن کوچ کردن و ام نوا و عطف بر اقاطع ح لا اقاطعنا علی خوف بمنزله فعل ت و عیش مبتدا ت و یجب خبر مقدم یعنی لام ایستاده قوم سلمی یا قصد کنند که اندکوچ کردن را اگر کوچ پس عیب کند زندگانی هر که بایستد از انده و گریه بسبب عمل نشستن چیست شاهد در قاطن ت که واقع شده مبتدا چرا که واقع شده بعد از استفهام و اکتفا کنم بمرفوع او از خبر صاح شمر ولا تزل ذاکر الموت فنسیانه ضلال مبین صاح منادای مرخم ح ت ای یا صاحب و ترخیم آن از جهت کثرهٔ استعمال ح ت اگر منادای علم ترخیم نمیشود الشر دامن بر کمر زدن و دها کردن ذاکر اسم فاعل از ذکر ت الضلال گمراه شدن یعنی ای صاحب من دامن بر میان زن و مهیا باش و فراموش یاد آوردن مر کرا از جهت انکه فراموش کردن موت کمراهی ت شاهد در لا تزل ت چرا که نصب داده ذاکر را از جهت انکه خبر ت الا یا اسلمی یا دار می علی البلا ولا زال منهلا بجرعائک القطر ی اللامه حرر یعنی از غیوب البلا بکسر با کهنه شدن الا منهلا جریان یافتن بجرعاء ریگستان بکسر عین و یکسان آن کیاه نرویده القطر باران و آن اسم زال ت و یا در اسلمی بمنزله دار می سالم باش

از غیوب با محیط اند راس و کهنگ زایل نشود باران که ریخته شود در زمین تو شاهد در لا زال ت ح حمل کنم از جهت دعا ت سلمی ان جملت الناس عنا و عنهم فلیس سواء عالم و جهول کخت اوان سامرت از سمر و الناس مفعول آن ت و عنا متعلق ت بجملت سمر سؤال کنی مردمان را اگر جدا باز ما و از زنان پس نیست مساوی عالم و جاهل شاهد در ان در خبر لیس که ح سواء بکسه مقدم شده بر اسم ان که عالم بکسه لا طیب للعیش ما دام منغصة لذاذة با دکار الموت الهم للعیش جزلات و احتمال دارد ح صفت بمنزله از برای اسم لا و جز محذوف باشد و آنچه کوفه صاحب خزانه بدید که جز محذوف ت و للعیش متعلق بآنست یعنی ح مذهب کسر که میکرداند متعلق ظرف لا جز بلفظ و با در با کار از برای سیبویه ت و هر هم عطف ح ت بر موت و از کلام صاحب خزانه ظاهر میشود انکه عطف ح بر اذکار و شاید نظر او بر این بنی که چنین دیده که نفس از بسیار اسباب تنغص عیش ح ت انتقص و انتغص عیش کردانیدن عیش اللذات جمع لذت بمنزله راک و نیل یعنی رسیدن و بر خوردن بچیزی که از برای آنه در تزود مدرک کمال و خیر باشد و ان حیثیت که جزلات الهم بتعیین بر زک بس شاهد در ان ت ح جز ما دام منغصة ح ت مقدم شده بر اسم ان که لذات ت و این جا نه نداشته این معطی تمنیت خوشی از برای زنده ما دام که مکدرت له تهاز آن یاد آوردن مرگ و بری امستخلاه و امسواها هلها احتملوا اجنی علیها الذی اخلانی علی لبد الاحتمال برداشتن و با به نهادن الاضاء

فرش کهنه و فساد آوردن و هلاک کردن البد بضم لام و فتح با و دال مهمله حال یعنی با جزع حذف موصوف و آن جمع لبده ت و کوفه این را فرا آورده و لازم حاج نقل شده که مفرد ت و احتمال دارد که مخفف لبیه باشد بدین جمع لابد و اشتقاق آن از لبد الشر ح ت هر گاه ترکیب کند بعضی با بعضی و روایت شده لبد بلد بمعنی کرد یدن آن مخالط و کردیدن اهل آن منازل آنجا را خراب و آورد یرمال بسیار یا بر سبیل کنایه از هلاک ایشان ح ت شاهد در امت ح که ممن مسارت مستعمل شده و همچنین امس اضحی عمر ق الوالی و بیضر بلیخ ابعد شبی یلتقی عندی الا با التمزق دریدن و پراکنده کردن الا دب نگاه داشتن حد هر چیز و از اینجا ت که نام نهاده اند علم کورا باد ب چرا که ادب رعایت امور مستحسنه ت و احتراز از مستهجن در کلام و بیان احتراز میشود از امور مستقبحه و بعلم عایده حاصل میشود از امور مستقبحه در کلام بمنزله پرهیز کنندهٔ جاهل من و زننده جز آنچه از سفیه شنود مومن طلب میکند نزد من ادب ت شاهد در اقاطع ت که بمعنی صار استعمال شده و بات و بات له لیلة کلیلة ذی العایی الا مد العابر هر که و هر چیز الا مد در چشم شاهد در بات اول ت که استعمال شده تا مد بمنزله اقاطع ت و در ت و نازل شده در ان اعم از انکه خواب کند بمنزله بات و بات شاه نما قصه ت و ظرف بمنزله خبر کان یا نامات و ظرف حال از آن ت و این جمله در محل حال ت از فاعل بات بتقدیر قد و کلیلة یا حال ت یا مصدر بمنزله

بیدار کجا و شب شنه از براو مثل شب سر کرد حشیش در دکند کنایه از آن حرکه
بیدار بود و همه شب ناله و افغان داشته ایاخواصته اما انت فانفر
فان قومی لم یاکلهم الضبع ایا خراشته بضم منادی است که حذف شده
حرف ندا از و بمعنی یا ایا خراشته بفتحتین بمعنی عز از مردان از شعرای نامی
بنا بر مشهور و صاحب کشف فکمنه که النفر من العشرة الی الثلثة جماعة از مردان
الضبع بفتح ضاد و ضم باء کشاد روکنایه شده الضبع ب ال فحط چرا که در سال قحط
ضعیف میشوند و میخورد ایشان سباع کفتار یعنی ایا جراشه اگر تو صاحب نفیر
پس بدرستی که مردمان مرا نخورد سباع قحط شده دران است که کمان حذف
شده بعد ازان عوض آورده شده ازان و مادر درة الصفة و ابن عقیل
در شرح الفیه ذکر کرده که شرط تعویض در کمان این است که بعد نیامده کمان
با ضمیر مخاطب و جایز نیست یا متکلم و نه با ظاهر مثل انا منطلقة و انا زید
ذاهب لا تضربن الدهر ال معرف ان ظلما ابدا و لا مظلوما
الدهر کنایه از روز و شب الا بدلا نه وقتی که از انها نهایت بنا شه الظلم و للظلم
بیداد کردن و کنایه از شتی چیزی در عز موضعش یعنی که نزدیک نکنی در روزگار
ال معرف ظالم هرگز که بعد بهش ال معرف ظالم و کار مظلوم نیز جاعه سببیه انه
نزدیک باین ان خوب نیست شاهد در ایات که حذف شده کمان یا بسمش بعد ازان
و تقدیر شی ان کنت ظالما و ان کنت مظلوما بنا بر آنچه گفته مکی و ان کان ال
معرف بنا بر آنچه گفته میکوئیم ما لا یا من الدهر ذو بغی و لو ملکا جنوده

ضاق عنها الجمل و الجبل الدهر منصوب است بنزع خافض و مفعول لا یا من
محذوف است یا بر مفعولیه و معنی بر اول لا یامن الدهر او العواقب است یا بنزع
و بر ثانی لا یامن الدهر المجهود جمع جهد الطیق تنگ شدن السهل زمین هموار الجبل کوه و شته
یعنی این همه در روزگار صاحب طیلسان و جبه چنانچه بعد بیان میکند شاعر و تنگ
شد بانه از انها بیابان و کوه و شته اند و در ایات است که حذف شده و باقی شعر بعد از
لو بغی علیا شرما ان انتم ذهب و لا صریف و لکن انتم خزف بنزع خافض
بضم عین منادی است و حذف شده از ان حرف ندا ای یا عقیان الذهب طلا
و نقره جلا ما خوذ است از ذهاب چیزی که نمیماند و از دست میرود الصریف نقره
الخزف خزفهای و سفال این را بنزع خافض نیز خوانده اند طلا و نقره لکن شما خزفهای و سفالید
شاهد در ان است که حذف شده ان بعد از ما و عمل نکرده ما لتعمر فلا شی علی
الارض باقیا و لا ون مما قضی الله باقیا فقر امر از تقرر
صبر کردن و ثبات کردن اشتر موجود بنا بر مشهور العوز بفتحتین ملجا و پناه
و کوه و ممر اول مناسب است ابنی الوفاء به نگاه داشتن نیز مصرع کون جرا که نیست
چیزی بر زمین باقی لا و بناهی و تدبر ان از آنچه حکم کرده خدای شاهد در کلمه ما
که عمل این کرده و کنه سلوکه نیست شاهد در اول جرا که احتمال دارد که بعد باشد
علی الارض خبر و باقیا حال و در بعضی است آن را ذکر کرده و در حاشیه اش بر آن ناظم
افالجود لم یرزق خلاصا من الاذی فلا الحمد مکسوبا و
لا المال باقیا الجود بار ان بسیار و کنایه بیشتر از ان سخی و ت الاذی بفتح

الف آزار و آنچه از ان آزار یابنده الحمد در لغة وصفیت بر جمیل اختیاری بر جهة
تعظیم و در اصطلاح فعلیست که دال باشد بر تعظیم منعم از ان حیثیت که منعم است
خواه انعامش بجا عه باشد یا نه و بعضی تخصیص داده اند بنعمت و اصلش شاهد در آن است
که لا را حذف داده مبنی در سفر در سمرقند و غلط کرده بنا بر آنچه معنا و عبر گفته بنا بر ذم
قمر که بخشش غلط نشود در حالتی که خاصل الرجا شد از منت و آزار پس نه محمد
شده خواهد بود و نه مال خواهد بود فیا لیت الشباب لنا یعود یوما
فاخبره بما فعل المشیب منادی در بالیت محذوف است ای یا قوم و
یعود از عود است بنا بر مشهور و اخبره منصوب است بان مقدره بعد از فاء در
جواب تمنی و کلمه یا موصول حرفیت یا زائده میان جار و مجرور شاهد در
آن است که داخل شده ممتنع الوقوع میگوید ای کاش قوم آرزو دارم که جوانی
برگشت روزی پس خبر دهم او را بانچه کرده است پیری فوالله ما فان فیکم
فالیالکم و لکمنا یقضی فسوف یکون الغلاو القلا
دشمنی و دشمن داشتن میگوید پس قسم بخدا که جدائی نکرده ام شما را و
لکن آن حکم میشود پس زود میباشد شاهد در این است که محی شده ملکن
ما کافة و باطل شده عمل لکن اعد نظرا یا عبد الله قیس لعلما
عت لات النار الحمار المقیدا عد بهر حذف شده از اعاده بنا بر مشهور الاضافة
روشن شدن و روشن کردن ظاهر را عبد قیس مرتبه بعد از حمار که
در کوشه سیه بعد و مشعره آتش بر آن افتاده بعد و مهیب بنظر او آمده

شاعر تکین او داده که از شعاع آتش که بنظر نوحار مهیب مترس یکبار
دیگر نظر کن ای عبد قیس که شاید روشن کند از برای تو آتش حمار سیه شده
شاهد در ان است که محی شده بان ما کافة و باطل کرده عمل آن را الا لیتما
هذا لنا الی حمامتنا او نصفه فقدی ای کم کبوتران طوق
دار و قمریان و آن جمع حمامة است بفتح حا و بعضی مفرد آمده است یزوننا
جزمهذات و الف درحمامتنا بمعنی مع است بنا بر آنچه گفته قاضی متعلق است بکمار
مجرور بتقدیر معنی المقام ارایت لنا منفعا الحمامتنا بر آنچه گفته سید محمد
داود در نصفه بمعنی واو است و فقد اسم فعل است بمعنی حسب و ال بعوض از مضاف الیه
و کسره دال ممده از جهة ضرورة و مبتدا است و خبرش محذوف است بنا بر آنچه
گفته اند قوم و احتمال دارد که حرف باشد و فعل ان محذوف باشد و تقدیر
آن فقد کفانی باشد یا فقد حصل لی باشد بنا بر آنچه میگوئیم ما و آن اعتراف
مردیت که از مشقت روزه مبدده و نقرا و بر هر چه می اختاره در ساعت میکشه
که عدوش فلان قدر است روز فوج کبوتر میکند شده و عدد آن منتهی نوشش
بود و خوشیک کبوتر داشته بشمرده آنها را و این بیت بلاکه نیز کاش آن نشی
صد و شش کبوتر و بالنصف شش صد و شش کبوتر از برای من بود یا کبوتر حرم و بالنصف
آن شش صد و شش کبوتر که مجموع صد بارند شاهد در این است که محی شده
بیت ما کافة و بجوز نشده ما عمل آن اعمال آن بدلیل انصاف حمام
جرا که تابع همات و بدلیل انصاف او نصفه اما اهما بدلیل انها و مصنف گفته در مغنی اللبیب

که احتمال دارد که رفع برین بلند که موصول بیژ واسم اشاره خبر باشد از بیار
مبتداء محذوف که هو بیژای لیت اندر هو هذا الهم فلذا پس دلالت خواهد داشت
ورایتی براهمال علموا ان تابوملون فجادو قبلان یسئلوا
باعظم سئول اتا میل امید داشتی و در امید انداختی وث هد در
یؤمول آنچه آمده ت ان مخففه از مثقله و جزان واقع شده ت فد مضارع
بدون فصل بنا بر آنکه گفته اند قوم ان یؤمول بتقدیر بانهم یؤمون ت وجملهٔ
انهم یؤمون قائم شده در مقام مفعول علموا و یؤمون مبنی از بیار مفعول ت
ونایب فاعل سوجم ت بقول مکور سابق گذشته و مفعول جادو مخذوف ت ای
جادوا بالایمان بیار چنانکه اراده کرده اند بعض و صاحب فرائد گفته که نه صحیح آن ت
باعظم بجز سئوال مفعول ان یسئلوا متعلق ت بان نه بیسئلوا مفعول ت
نایب شده از فاعل و مفعول ثانی مخذوف ت ای قبل ان یسئلهم ائمة
وسئوال بالضم معنی مسئول ت نیز دانسته اند ان قوم که آرزو کرده نخواهد شد
پس بخشی که عال پیش ازان که سئوال کرده شوند باعظیم مراد باعظیم سئوال
هجم ومبالغه در سئوال ت باتاك ربیع وغیث مریع وانك
هناك تکون الثمالا بانکه متعلق ت بعلم که در سابق گذشته الربیع
بهار و وجوی آب و کیاه بهاری و باران بهاری و چمن بهار باعث سبز
شدن انوار و رسیدن اثمار و غیر آن از منافع ت که قادر نیت بر احصای
انها سوای علام الغیوب کی میتواند ازان از جواد چنانکه دران شرح ت

العبث باران المریع بفتح سبزه انشمال بکسر شاء مثلثه فراگرفتن وان
منصوب بنزع خافض بر جزیه تکون والف در آن اطلاق ت بجز دانسته مهمانان
بانیکه نوجوانان و کریمان باران بسیار و بدستور که آنجا که نوبهار تو فراوانی
شاهد دران محققه ت صدوافع شده ت ان ضمیر غیبت شان و جزآن مفرد
وجمله مرجع آمده ت ویوما توافینا بوجه مقسم کان ظبیة
تعطو الی وارق السلم یوما بنصب عطف ت بر ما قبل و نظر خوانندا
بجز بنا بر انکه واو را واو رب کرفته اند و توقین مضارعت از مضافات بمعنی برابر
کردن بجزا و جزاء و فاعل آن ضمیر ت راجع بهزه مذکوره و نیت بر صیغه خطاب
همچنانکه توام کفته اند من لا یصلح للافتاء و مقسم بظلم میم و فتح قاف و تشدید
سین مهمله نیز محسن ارقم ت بزن حسن چنانکه میکویند رجل قسیم الوجه
هرکاه نیکو بزرو او و ظبی آهو ت و آهو در فارسی کرمزدار دیکی عیب
حریم جولان معروف ت وث هد در کان ظبیة که چرا که تخفیف شده ت
کان و حذف شده اسم ان و جزآن آمدن مفرد و احتمال دارد و احتمال
دارد که ظبیة منصوب بنزع خافض بر سببیت کان و جزء محذوف بجزای کان ظبیة
هذا المراد بر عکس تشبیه بجز کردانیدن مشبه مشبه به را از جهة مبالغه و احتمال دارد که
تعطو جزء بنا بر این عکس نخواهد بود و احتمال که ظبیة مجرور بمن بنا بر نبودن آن زائده
وکاف از جهة تشبیه همچنانکه استشهاد آورده شده ت باین نیز و تعطو
بمعنی شاول ت ما تضمین یافته شده و در او و واو از ین جهة متعدی باله

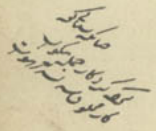

الیت من بعد فابت بظوف مدال الیت والخبر ظاهر
فاخر جنا الملیك بقدر کذالك بالانسان بجری المقادر
منهاج

بجیم بفتح حاء مهمله و بعد ازان جیم معجمه کوهیست در مکه در خصوص در بقرة الصفا
سنکی سوار و نام موضع و نام موضعیست در مکه و کفته ت در مجمع البحرین
که جایز ت تذکیر و تانیث بصفا باعتبار لفظ مکان و بقعه و استعمال
بیفتح در جیم و مفرس کرد استعمال شود در مفرد پس حجرت و اکر استعمال بکسر
در جیم حجارت یکی از واحده صفوانه و در حدیث وارد شده ت
سر الصفاء بصفا لان ادم الصفر هبط علیه فقطع الجبل اسم من
اسم لقدم و حبطت حواء علی المروة فسمیت لان المروة اسم بقطع
بجبل اسم از اسم المرق ان مرحدیث کنده و درت اما سامر در شب مجرد
ایی از جهة تردد تکرار و اکر کویند بین داخل بر متعدد میشود و اینجا داخل نشده
میکویم کان لم یکن بین الحجون در معنی کان لم یکن بین اجزاء الحجون ت آن ت
که بین ها در حالتیکه مطول بنزکویا نبود میان اجزاء حجون در حالتی که منتهی
ت بصفا موسوس و حدیث نکرده ث در مکه حدیث کننده و ث هد در کان ت
که تخفیف داده شده ت جزء واقع شده ت جزان جمله و فضل شده ت
میانه ان و جزان بلم از فاتحل عزان و کابنا ما تزل بحانا و کان
قد الازف والازدف نزدیک شدن و شتاب نمودن الرحل کاوه غیر
منقوط برداشتن و بر نهادن بار و رفتن و سفر کردن از کاب بجیم

مفاعلتم ت لاسابقات ولاجاء واء باسلة نقي المنون
لدى استيفاء اجال اب بنات جمع سابغه زره فراخ اي واء
بفتح جيم وسكون همزه وفتح واو نكري كه از بسياري زره سياه مينمايد آبنوس
بضم الف جهه وصيقت از براي جاواو مشتق ت از نسبت ديروشجع
شدن المنون جمع منرك وان منصوب بكسر بمفعوليت نقي پس صلاب
المنون ت بنابر آنكه گفته شده ت وهو من العجايب چرا كه منون اسميت
معرفه كه ت در صحاح المنون ميگويد ت چرا قطع ميكند مدد را وكم ميكند
عدد را كفته فراء كه منون مؤنث ت ومياشد واحد وجمع اتهر شد
وفاعل نقي مستتر ت سوجع بجاواء الاستيفاء تمام كرفتن الاجال جمع
اجل بضم همزه وجيم زده فراخ ونه لشكر بسيار شجيع كفايد الله
مركه را در نذر سيدن اجلهاش هد درس بفات ت كه واقع
شده ت اسم لاورواية شده ت دران فتح وكسر فلا اب
وابنا مثل مروان وابنه اذا هو بالمجد ارتدى وتاذرا فاعاطفه ت وشاهد درابنات كه عطف شده بنصب بلفظ
اسم لاوجايز ت رفع از جهة عدم تكرر لا وابوع كفته كه احتمال دارد
كه مثل مروان صفة تهز واحتمال نيز جزيه را پس اكر خبر بيش مرفوع خواهد
بود لاجز واكر صفة تبش بتقدير خواهد شد جز واحتمال دارد ونصب
لفظ ورفع را بر محل واذا منصوب ت بمثل از جهة انكه در آن معنى

برزين الب بند نه تا بار بته آن نهند وهشته بار كش الزوال التغيير بافتن از باب ضرب از حال
رحيل كوچ كردن وسفر كردن وجمع رحل بمعنى مسكن نيز ت وملك ضرب بار كردن وسفر
كردن اما هنوز زايل نشده ركاب ما رحال نيز هنوز براه نيفتاده اند وتغيير نيافته
اند از جراكاه وكان قد الركان قد زالت يعنى كوچ تحقق كه زايل نشده رفته باشد در
كان ت كه فاصله شده ميان ان ومبان خبران بقد وبعض شهد آورده اند اين شعر را
ازبراى وحول شوس برند كه حرف ت كافى من اخبار ان ولم يجز احد
في الحوان يقيد ما الحوا دز بودن وكذشتن ورفتن وآب دادن
الاجازه دادن وضمير له راجع ت باخبار چرا كه مراد ما اخبار بنوع اخبار
وجمله لم يجز له آخر مستانفه ت وجمله مستانفه ت كه جواب ست از سؤال مقدر
پس كويا كسى سؤال كرده كه چرا نتوان جزم ايشان ميداشت كفته كويا من از جزم ايشان ميترسم
ام از جهة انكه رد وانكار كرده از براى جزم كسى در كلام قديم مثل من پس تقدير كلام
من اخبار كاني من اخبار ان في الاتيان جزما بانه شاهد در اين ت كه جزم باب ان مقدم
من تهقد بر اسمش انا ابوها باة الضيم من الما لك وان مالت كانت
كرام المعادن الاباه بضم الهمزه جمع ابا بمنع كه مثل قضاة ودعاة جمع قاض
وداع الضيم الظلم معادن جمع معدن بكسر دال اصل شيء وفاعل كانت ضمير ت مستتر
راجع ت بمالك وتانيث ضمير باعتبار قبيلت نيز منع نيست كه ظلم ازان مالك وبهتر كه
قبيلة مالك بجهة بزركان اصلها شاهد در تخفيف ان ت بحذف لام
در جزم ت ان از جهة انكه قرينه ت براكنه مراد اثبات ت نه نفي چرا كه مقام

عروه پس رنك ببرد از جهة انكر رنك برو فاپنديده شده ت بحال
بهر داعي الحمولة طايرا شاهد ريخال ت كه بمعنى ظن ومفعول
اول ان راعي الحمولة ت كه نايب شده ت از فاعل وثاني طايرا لحمولة شتر
بار كش وهر جا زولا كه مار كش ميبرد بمعنى كمان كه ميفتد دران رفتن چرا نشده كنايه
ازان ت كه سرعت توم شتر ببرانند وعنتني شيخا ولست بشيخ انما
الشيخ من يديت ويليا الديب نرم آهسته رفتن وشاهد در شيخ
ت چرا آمده ت بمعنى ظن ونصب داده ت مفعول را مفعول ثاني بمعنى مثل
بآلت ومفعول ثاني شيخا وبار شيخ زايده ت چرا كه خبر ليس ت ليس كاكردى
مرا بر وتيسيم من برآن ت وجزان غيت كه پر كيست كه راه رود ورفتن آهسته
ابالاواجيزيا ابن اللوم توعدني وفي الاواجيز خلت
اللوم والخور همزه از براى انكار وتوبيخ ت الاواجيز جمع ارجوزه وار
جوزه چه رجز وابن اللوم منادى ت مضاف ومنصوب وواقع شده معترض اللوم بضم
لام عبارت ست از جمع شدن سخت ودر نفس وپستى آباء الخور بكسر خاء وفتح
واو بمعنى ضعف ت ونوم مرفع مبتدات وخور عطف ت بان وفي الاواجيز
جز خبر مبتدات وشاذ رخت ت كه القاء شده ت از نحاة از جهة توسط
ان بعضوليين نيز آيا ما اواجيز ميتر ساند مرا اى پسر لوم وحال اكر در اواجيز
كمان نميكنم لومت وپستر چرا كه سهل كار يست هر بار اجز كسى را بتر نشد
چرا كه هر كه قادر شناسد بزدن وبتن كسى اهو ميكند اورا القوم في اثري

ظننت فان يكن ما قد ظننت فقد ظفرت وخابوا
الا ان كسبه همزه عقب الف استفهام راجح كه در اين بيت چرا كه احتمال مرجوحرا
وهم كونه بي بهره شدن و نا اميد شدن و شاهد در ظننت است كه واقع شده است متاخر از مفعولين و عامل نكرده و مفعول اول آن قوم است
و ثانوي اثري و مفعول اول و ثاني ان قد ظننت محذوف است اي ما قد ظننته حاصل اين كلام بر قوم لازم نيست پس اگر ثابت و واقع شود آنچه گمان كرده
شيم پس تحقيق كه من ظفر خواهم يافت در جنگ ولقد علمت ثانيتين مبتدي
ان المنايا الاطيش سهامها الا اسه در كنار انيدن جزء از خبر
و مبدل دادن اسهام مر نامي سهم عزيز آنكه بتحقيق كه ميدانم كه البته ميايد مرگ
من از جهة آنكه مرگها در ميگذرد و تيرهاي آنها لازم از براي كسيست و قد از براي
تحقيق و شاهد در آن است كه متلي شده علت از عامل لفظا و الثانيتين مفعول
ثاني است كه مقدم شده است بر اول و لام در آن از جهة آن است كه واقع شده
است در جواب قسم چرا كه ولقد علمت استيناف ميشود در قسم نظير كلمه شيخ
شيخ ابو علي در مجمع البيان وما كنت اددي قبل عزة ما البكا و
لا موجعات القلب حتى تولت واو از براي عطف است و ما از
براي نفي است و نا در كنت اسم است و در اي جزء است و قبل عزه
بتقدير قبل مجيء عزة يا بتقدير قبل بعد لا عزة است و لا موجعات منصب
معطوف است بر محل مفعول در اي كه ما البكا باشد بر مشهور و ما الهوا

و اسيد مجد در شواهد ان ناظر كفته كه در اين بيت چه و ربيت چه و وضعيت
در اضافه بيش از اين كانت له و كما ايت در علي نصب است بر وضعيت
زرارا مفعول مطلق محذوف از براي عاملي ديگر نيابة اول آنها مثل
دنيان موسي ربته در عجايب البلدان كفته زند معدن و لغة زرا
آب زلال كه بندد و شش عاشقين بچه تختستان لازم مد چون نابوت
حفت موسي ربته در آب يافتند و در ختان فويب نقصير يعني
بعد الاجرام موسي بندد و اهل سخن شين را بسين عوض كفته زند و اول
و اولا موسي نا ميدن و موسي من علي ان لم و خبر ربته مفعول
ثاني زانيات راجع بموسي است و در اين اخبار فصل از ذكر نه
است لفظا كه نزديك خواهد موسي مقدمست بجهت رتبه در انست
شاهد و تقديم زين فتح از جهة نصب آنست مفعول اوعا
قد رحالت زرعا علي حاكر كاشتاع قدر و ختان در زرده
صفت بعد از زرا بر مصدر محذوف اي رنا كاشتا كت
دلالتان بعض عمد آمد از زرا و مرتبه آمد نخست ثابت
بعد شد آمدن موسي ربته خفا در حال كه بود موسي مرتبه
و بوكاه دانستي از ابدا نكه زعفار فصل از ذكر رتبه خارست
در حفت موضع قول ذكر خبر مرفوع بضم و مش ماضي و نصب
شعبه بضم مش نعم رجلا زيد و مش رجلا عمرو و نحو ذلك

بر و اين در اينجا است شاهد در الايجاع بدر د آوردن التجا بر
كشتن و حرست داشتن و حكومت كردن و بكار كسي قيام نمودن نيز
نمي دانستم پيش از تجربت كه چه چيزست كه بر و نه بدر د آورد ندكهاي
در انا بر كرديد اولا تجربت داشته شده مطلب انكه پيش از تجربت او فراغتر
دشتم و نميدانستم كه هر و المر ميش و ناخال داشتم خاء الخلافة فتر
اذ كانت لقدرا كما اتى موسى على قدر الخلافة قائم
مقام كسي ايستادن و پادشاهي كردن و از اينجا است خليفه و نا زبر اي
نقل از وصفيت باسميت و نكي جمع آن بر خلايف جاريست بر اصل مثل
كريمه و كرايم و بر خلاف محمول است بر اسقاط تا چرا كه واقع نمي شود مكر بر
كور و فعيل بتا جمع بستن نمي شود بر فعلاء و بدانكه هر چيزي كه مستولي باشد بر چيز
اسم ان فعال ميباشد و همچنين هر چيزي كه مشتمل باشد بر چيز مثل قلاده
و عصابه و همچنين اسماء عناعات مثل خياطة القدر مرتبه و منزلة
و جاء بصيغة اسم فاعل مضافست بخلافه يا چرا كه محذوف شده است
شوين از جهة تخفيف و طاهر افندي است و فاعل آن ضميرست راجع بعمر
عبد العزيز و اذا در كانت بمعني حين است و در زينت كه مقتضي
بود مني تعليل را ورد واقع شده است او كانت و بنا بر آن او بمعني واو
خواهد بود كه داخل ميشود بر جمله حاليه و كلمه مقدر خواهد بود بعد باين اعتدال
كرده اند جاي آمدن او بمعني واو و مصنف كفته آنچه مرزيبد ام در ديوان جرير ادرات

والمرضات خوشنود شدن متعدی بمن وعلا الارضاء خشنود گردانیدن
الا نادر بر گردیدن بسوی خدای تعالی به تقوی و ترک وقوع و شاهد در
بیت گریست که ثابت شده است از فاعل و مفعول به پس بمن این جز
که مفعول به است جز این است و جز آن نیست که خشنود میکند رجوع کند و گدای
تعالی خطاب است و امر مشقول است بذکر دل و سبقوا هوی و اعنق
لهواهم فتموا و لکل جنب مصرع فاعل در سبقوا ضمیر راجع به
پسران شاعر الهوا خواهش و ضمیر اضافه شده است بیای متکلم قلب شده و
الف آن پیدا و ادغام شده یا در یا و این قاعده جاریست در هر اسمی مقصور
بنا بر لغت اهل بنی اشتهار آورده شده است ضمیر و هوی در تقدیر یعنی است
چرا که مفعول سبقوا است لاغناق فراخ رفتن و فلاده در گردن و تابع گردن
لحزم بکاف مجمه و راء مهمله قطع کردن و بر طرف کردن شاهد در عنق هوا
که نباشد است از برای مجهول و ضمه داده شده است تاء خاء المصرع بفتح
بیفکنند و اندا خاق و از ابی مالت مصارع الجه بکسر لام و بی کشتی کسی را
شهر و مرضع و لکل جنب مصرع حال یعنی سبقت کرفته پسران هر یکی خواهش
خود را و رشته و بریده از جهة خاهش خود شان و از راه رهبر ایشان
است بعضی کسی رفتن پیش است لا تجزعی از جزع بفتح زاء تاشکیبائی کردن از
المنفس بظم میم جز خوب الاجلاک نیست کردن و شاهد در مفعاست
الجزء

ات باجنبی که خواهد شد که جایز است این در ضرورت شعر بقریح که است باین
عصام در حاشیه برشرح جامی حلا کرتاج لغت و قرینه شده که هر جا عامل عاب
ان جا معمول او شده و اینجا هر جا عامل نیز کفا و لم اطب طلب نکرد اند قلیل را از جهة
ف و سبب حلا که دلالت میکند بر امتناع جز آن پس کرد اند و عشت
باشد و در لفظ منفی خواهد شد و در مثل او جاءنی زید اکرمته الا عمرا جز اکرمی آمد مرا
زید اکرام میکردم عمرو را و این جا حالا که نیامد اکرام نکردم او و اکرمانیه او منفی باشد
در لفظ مثبت خواهد شد و در مثل او لم یسر زید الا عمرا جز اکرمه زید عمرو را نیکو میکرد
او را جز حالا که نه کرد زید او را و این مثال بران انا یسعی لاکفی معیشتی منفی چرا که نفی
نفسه عیشت است از جهة دخول بران و لم اطب عیشت است چرا که منفی است تیم
و داخل شده بران و پس کرد قوله کفند لم اطب نیز و قلیل لازم میاید اثبات
طلب قلیل و آن چیزیست که نفی نکند آنرا اول چرا که گفته است اکر بس نمیکردم از
برا ازانه کز زندگانی بس نکردم و اکر طلب نمیکردم اندک از مال را نیز طلب نکردم
و این فاسد است از جهة شاقض و دلالت میکند بر حذف مفعول لم اطلب قول
امرء القیس بعد از این هر و لکنما اسعی لمجد مؤثل و قد یدرک المجد المؤثل امثال
الناس بمثل و الناصیل محکم کردن چیزرا و محکم خواندن و المجد المؤثل منصوب است
بر مفعولیة یدرک و امثال مرفوع بر فاعلیة آن یعنی اکر من سعی نمیکردم از برای
ادرک مرتبة قائم بجد مانند اندک و طلب نمیکردم مانند کم را اما سعی میکنم از برا بزرگ
اصیل محکم بلکه تحقیق کرمرسند و میابد بزرگ اصیل را مثلهای مردم الا یا عباد الله

بگذره و بحوالی انها پس بر سان مصاحبان ملاکه از اهل بگذارند انکه
نیت ملاقات و دریافت ازیارت واجب مافات منی
بلیت ولایلهف ولالوانی یا دریاب زائده است چراکه جزئیات
وشاهد بلیت ویلهف است که حذف شده است و الف در آنها و
انکفا نوشته است چراکه اصل انهالیتنا است و الف بجهت تلفظ بحرف نوشته
و انده که کبی نوشته ان است بجز نیستم من رجوع کننده انگه فوت شود از من
بگه لیت و نه بگه لهف و نه لوانی که کنایه من شوق باشد از دیگر
وبشمار یا ابن امی و یا شقیق نفسی انت خلفتنی لدهر
شدید الام مادر الشقیق بشین منقوطه و قاف مصغر شقیق است بجز
برادر و واقع شده در بعض نسخ بشین منقوطه و فا بمعنی مهربان و رفیق و فاقد
از هلاک کسی از پسر مادر مرگ از مهربان و برادر مرگ نوکذا انثنی مراد از جهة
زمانه سخت تحقیق یا در بعضی از جهة رقت و شفقت باشد چراکه در رحم
پشت آنها پنهان شده و در مثل است بان القوم وشاهد در این است که آها
با ثبات یا بنة اعما لاتلومی واهجعی ولیس یخلو امنک
یوما مضجعی الهجوع خوابیدن مطلق و بعضی تخصیص داده اند بشب المضجع بهلو
بر زمین انکه مراد المضجع مکان پهلو نهادن بر خوابگاه و ان مرفوع است
بر ابتدا لیس و جمله یخلو منک منصوب است بر خبریت این ای در
عدم خلو سر زنش کن و خواب کن و خواطر جوانی من کن چراکه نیست از تو خالی

بر و بد از جهة انکه بتحقیق که گذشته اکثر راههارا ثابت و در والضحک است
که عطف است بلام و برفع خوانده شده است از جهة حمل بر لفظ و بر نصب
از جهة حمل بر محل کقوله ابن مصطلی نار القری قرو والعطف فی یا زید والضحاک
علی الرفع والنصب کما ذکرناک یا صاح ذا الضامر العیس یا الی حل
والاقتاب والحلس الضامر لاغر میان و بار بر العیس شتر بسیار
و شتر آب کش الضامر العیس بقرینة الصامرات الاقتاب شتر و بار
والحلس کجاوه یا لیر و یا در یا لرحل بحتمل که متعدی بشد بحاذ مفعول محذوف
ایت یا الرحل بیار ای صاحب شتر بسیار لاغر میان بیار و پالان بیار و شتر
دیگر شاهد در الضامر العیس است که صفت مناد واقع شده است و مضاف
بالف و لام و خوانده نشده است برفع و نصب از جهة حمل بر لفظ و محل
یا زید زیدالیعملات الذبل تطاول اللیل علیک فانزل الیعملات
جمع یعملة ناقة قویة الذبل بضم ذال معجمه و تشدید باء موحده مفتوح جمع
ذابل مثل راکع جمع راکع و مراد بزید الیعملات زید ابن از قسم است و مضاف
شده است بیعملات از جهة حدث کشف او از بار انها نیز از زید صاحب شتران
قوی کار از بار برداشتن لاغر و از راه رفتن مانده شده اند مادر گذشت
شب بر تو فرود آی شاهد در این است که زید مناد مفرد معرفه است
مکرر شده است بحسب صورت و تجویز شده است در آن چه ضم تا
انکه منادی مفرد بنی و شبه مضاف که حذف شده باشد از آن حرف ندا یا عطف

روز رخوا بگاه من خلخال خانه بدر انگه جلد عایه نهد و شاهد در این
است در ابنة عمی منقلب است از یا حکم الوارث عن عبد الملک
الوارث انگه بر میگردد با و املاک بعد از فناء ملاک و بعبارت دیگر منشو
مرد را بعد از موت ان و او سیتا از سماء الهروی شاهد در الوارث
است که واقع شده صفت از برای مناد و روایت شده است برفع و نصب
شاکعب ابن مامة وابن سعدی باجود منک یا عمر الجواد
شاهد در جواد است که منصوب است بر وصفیت از برای عمر از جهة حمل بر محل
مناد و اگر مرفوع بالضمه حمل بر لفظ جایز است لکن همه قراء بنصب
واقع شده پس نیست کعب ابن مامة ابن و پدر سعدی بخشنده تر از تو
ای عمر که این صفت دارد که بخشنده مراد عمر عبد العزیز است الا یا زید
والضحاک سیرا فقد جاوزتما جمع الطریق سیر رفتن بجهة
گفته اند که سیرا منصوب بحمل بر مصدریه فعل محذوف و بین سیر سیرا و
فجع نیست عدم احتمال نزد خراز الا بصار از جهة و هم از جهة انکه حذف
عامل مفعول که ذکر نشده باشد از جهة تاکید ممنوعست ابن مالک در الفیه
گفته لعنة و حذف عامل اللذ کرا منع و خواه دلیل منع نباشد از جهة انکه سیرا
اسم نیست بلکه فعل مشتق است خطاب پزید و ضحاک پس چه حاجة بحذف
ایجنی نکره مرتکب شده اند و جمع الطریق که اسم موضوعیت وضعی نشده
و یمکن جمع بعض کمتر شده که اضافه شده باشد بطریق بعض از بزید و ضحاک

که اصل ش لیتبین بود یا لقوحی و یا امثال قومی لانا س عتوهم فی
والانس
از زیاد الانا س والانس آدمیان العتو نافرمانی کردن الازیاد افزونی
کردن و افزون شدن و لام در یا لقومی مفتوح است چرا که مستغاث است
و بالا مثال قومی عطف است و لام در آن نیز مفتوح است و شاهد در ان
آنست چرا که فتحه دار نشده است لام از جهة تکرر حرف ندا و لام در لانا س
مکسور است چرا که اجلاب است و عتوهم مسند است و فی از زیاد جز آن است و جمله
در محل جر است که صفة انا س باشد یعنی بار کنید مرا ای قوم مرا قاس مثلان قوم مرا
آشنه یان من در دردت مرد مانی که نگردند از شر و ز بر و ز و زیاد شدند
ت یا للکهول و للشباب للعجب یبکیک ناء بعید الدار مفترب
ناء بمعنی بعید است فاعل یبکیک است و بعید الدار صفة آن است و یبکیک بتقدیر
یبکی علیک است الکهول جمع کهل بفتح کاف که مرد تمام و سر ساله و چهل ساله و لام
الکهول مفتوح است و شاهد در للشباب است چرا که مکرر نشده است دران و قیاس صحیح
است از جهة حمل بر معطوف علیه اما چنین نیاورده است لیس و مکرر نشده است
حرف ندا که سره دار نشده است لام در للعجب مکسور است نیز چرا که واقع نشده است
مستغاث منه اجلیز یبکیه بر تو حزنی که حیران شده و غریب است از جهة تعجب
از برای کهول الخ بهلاک و شباب یا فی ید الامل ینال غرو غنی
بعد فاقة و هوان یا بزید امثال مستغاث است که ملحق شده باآن
الف پس داخل شده باآن لام و دران حالت شاهد و لام مستغاث

شده است مندوب مفتوح منه و ملحق شدن آن الف جز دران از آنجا هی از دست
که که هر او سه دست برنج و از دست کسی که در حال در جسیم من در تردد او عود و مرض
است نالی ابن اوس حلفة لیردنی الی نسوة کاهن مقاید
انشا قسم خورد نده و شاهد در حلفة است که واقع نشده است مفعول مطلق از
برای تاتی یا عدم اتی و در لفظ مثنی قعدت جلوسا الرد سر کردانیدن النسوة جمع
امراة از غیر لفظ المقاید جمع قید غیر نمی نمیگذارد مانند از فتن از جهة حسن ظن
وقد بصبت لنوم ثیابها لدی الستر الا لبسة المتفضل التصو
جامه کندن و بشیر تکنیدن و قطع کردن مفت و زایل شدن حقاب و تکنه بفتح
تر و مراد انجی کندن جامه است و جایز است نزد ارغ القیس تشدید آن از جهة تکثیر فعل
لکه است باین در صحیح شاهد در لنوم است چرا که ظاهر شده است دران لام تعلیل
از جهة انکه نوم و کندن جامه واقع نشده در یک وقت بیز انیان میگوید که
مجبوبه در حالتی که میکند از جهة خواب جامه خود که مکرر به متفضل سلا بیز جامه
یعنی بتحقیق از جهة تجمل و زینت و انی لتعرونی لذکراک هزة کما انتفض
العصفور بلله القطر العرب مدهوش و متحیر الهزة حرکة و انکر زه الا
نتفاض شکسته شدن بعهود و عیز آن و ویران شدن بناو جاو بار شدن
از ناب العصفور بضم العین و کهایه کردن است ابن رشیق فخر او را نیز و
کما انتفض العصفور موضع نصب است بر حالیة از هزه بار موضع رفع است بر وصفیت
یا بر خبریت از برای جمله از محذوف بیز ذلک البلیل را نیک تر کرد انیدن و جله

در کتیبات که واقع نمیشود در جواب کیف جرا که حال سؤال کرده واد سلها العراک
بعضی از شرحات که تمام آن این است واد سلها العراک ولم یزدها و
یشقق علی نقض الدخال ببیان این است که وصف میکند که حمار وحشی
و فاعل ارسل ضمیر است مستتر راجع بحمار وحشی و ضمیر منصوبان مفعولیه
راجع باین و کلمه العراک بارسال بیان تحقیق و مؤکد آنست چه آنکه ارسال تحقیق از
افعال ذوی العقول است مرسل نیز فرستاده و رسنده باقی اراده میکند که مکنند العراک
منصوب است بر حالیت از ضمیر منصوب و عنبر معرفه است که حال واقع میشود معرفه
و در این است شاهد و این مذهب سیبویه است و مذهب فارسی آن است که العراک
معمول است از برای فعل مقدر را ای یعترک العراک و مذهب بصریان آن است که معمول
است از برای حال محذوف ای یعترک العراک پس در مثل این مصدر سه مذهب است
الاشتقاق ترسیدن و کوفیان محقق شریف در شرح مفتاح گفته اشتقاق بر کاه
منعدی بحرف جر متعدی میباشد بعضی جهت
کردن النقض بمراد ترسیدن و تمام شدن حمار الدخال عبارت است از
آن میدان دو شنه پس برگردد آن نر دیگر آب بسوی حوض و داخل شدن
آن میان دو شنه چه آنکه بیان عدد آنرا آب چه پرسیدند که تر دیگر
بعد که بیان عدد آن و مراد بها داخل شدن بعضی از آنهاست در بعضی
یا مفرغ نقض مثل نقض الدخال است بر فرض اراده حمار وحشی را در حالتیکه
آن مزاحم بچه نر دیگر نشده حمار تا تمام شدن مراد از انها لبیب داخل

النظام بلکه آنچه گفته میشود در آن لؤلؤ و صغیر نظامها راجع بچه نر است
و این صفت صفت است از برای جانور باعتبار جنس و پیش میشود آن
فقره در اول آنکه در حالتی که روشن دهنده است مثل مروارید بحری که گفته شده
بشه رشد آن و لقد علمت بان دین محمد من خیر ادیان البریة دینا
واو از برای حلف است و بان صله علمت است که میشود علمه و علمت به و مخرور
من خیر ادیان البریة تمییز است باز اده و دینا منصوب است بر تمییزیت و شاهد
در آمدن تمییز است منوکد من یحقیق که دانستم که دین محمد بهترین دینهاست از حیثیت
دین بودن و اشتقیون نکس الخل خلفهم و امهم ذلا منطیق
تغلبون منصوب است بتقلیب و لام در تغلب مکسوره و در حرج تغلبون
مفتوح از جهة ثقل کسره با یاء بعد فتحه و ضمه و میشود الزاء ساکن و فتح
تاء شاذ نقل است و جزلت از برای امهم و این جمله عطف است بر نکس الخ و این
دلیل است بر جواز عطف جمل انشائیه بر اخباریه بر رای بعض صاحب جمل در رسمیه
اخراست و تقدیر قول او مرطوف علیه اصل است المنطیق یکبه میم مبالغه ناطق
یعنی بر عرفی یا بلیغ و زیرک گفته نشده که خود او گفته اند این است مراد
و این بیت قصیده تغلب بدان مذکور است از حیثیت که تر تبه و مدار آن است عز
قبیله و بر عرف است شاهد در قولات که تمیز است و مناکمه واقع شده و جمیع
استشهاد در هر دو این اشعار بکون اسم میان تمیز فاعل ظاهر در نعم و ما
هی الا آل اسحل شیعة و ما فی الا مذهب الحق مذهب

ای شیعه مقتدا و پیرو ملة اینی مقتدات میرنیت از برای آنچه مقتدا
و نیت از برای سوای مذهب حق تو هیچ شاهد در آل محمد است که مقتدم شده
بر شیعه مستثنی منزلت و منصوب شده بر استثنا ذلت الا کل شیء ما خلا
الله باطل و کل نعیم لا محالة زائل ابا طل بمعنی باطل صوفیه ما سوی الله
و آل عدم است چه آنکه نیست وجودی در حقیقت مگر از برای حق و لا محالة
بضم همزه لابد است و بضم همزه لا احتیال است بمعنی حیله بزرگاه بانچه که
هر چیز غیر خدا است لا محکی از حیثیت امکان و احتیاج فانی و لا ثابت و هر
نعمتی که هست البته زایل و باطل است شاهد در خلالت که نصب داده است
مستثنی را لعل الله فضلکم علینا فی ان احکم تزیم کلمة الا
بفتح همزه و کسر جزلت از برای ابتدا و الحذف و جمیع همزه ان التزیم تکافته شده بر شاذ
که خدای تعالی افضل داده شما را بر ما بانچه بآن چیز که ان این است که ما در شما فرع
نگرفته شده است مطلب عدم تفضیل است بلکه نقص و محو است شاهد در بعل
است که جزا داده اسم را بانیا بر نعت عقیل احب الصالحین و لست
لعل الله یذقنی صلا حا بمیز در موضع رافع باید است از جهة نازل
ساختن فعل را بمنزله اجبار کردن زاید بالله تحقیق در رحم تصریح کرده باشد مصنف
در مغنی و عزا و نیز شنیدی بما انعم ثم قعت مضیع اخضر لهی بضم
ارفع بلند شدن ج چمن جمع جمله است بضم لام ماء و میان در ریاض الاخضر بضم خاء و
ضاد سته انبوه صوت و حرکه و بار در رجاء بمعنی خوف است و در اینجا است

شاهد و بمعنی وسط آمده است گفته میشود که وضعه تحت کذا و اری وسط السر و
فاعلن شیرین راج است سحاب نیز آنست میدان آبها از آب دریا زیبنده
شده موجهای سبز در حالتی که برای آن صدای عظیم باشد او مت بعینها
من الهوج الا لان فی العامه لم یجئ الا بهاء شاره کرده لا و گفته است چیزی
در حاشیه مطول الا بهاء شرط را بعینه و اصل آن اشاره شیخ و حاجب است
قصد کردن در لغت و قصد کردن بسوی چیز است لغة از جهة بیاوردن متن
و عبارات مخصوصه در شاعر و ما کنی میزد از کرده شده عزیز شاره کرد محبوبه بر روی
خانه کجا وه بود که اگر بنشود ری فوذ بی سال امر آمدم بحج شاهد را بی است
که بوحرف جر استعمال شده است و ضمیر را جراده است فهیهات هیهات
العقیق و من به و هیهات خل بالعقیق نواصله
العقیق موضع و یا در به و قیل جبل خلل جبل از است الی و لقصد دارد
کردن و واقع شده است بدال ان نواصله بزود در است عقیق و کسی که در بجان
و دور نده حرکت است که قصد دارد یعنی اشیاء شاهد در بهیهات است که بعید است و
ابو اسحق گفته است که بعید است و گرداینده است آنرا مرفوع در قول احمد آن الفاظ
بهیهات هیهات ما توعدون و یا بی انت و فوک علی شنب کانما
ذر علیه الزرنب الا شنب اشکر دندانهای روشن و آبدار و تر
بمعنی از زنب کیاهیست خوشبوی و با بی این افتد یک پدر فدای تو میکنم و فدای
و مال سد و تو پدر و مادر تو فدای تو باد که کیاز زنب بران پاشیده بطلع شده است شاهد

شاهد در واو است واهاً لی ثم واهاً ها یا لیت عینها لنا و فیا
یزنب میکنم از براء لیدریس تعجب بعد از تعجب کانی از جثم او از براء محبوب شاهد
در واهاً که بمعنی تعجب است چرا که اسم فعل است و قولی کلما جئتها و
جاءت مکانک تحدی او تستریح الخ و لحنوا از جاری خوانی
از اندوه و از جای کار شدن فتن انجیزش و ولوله شنوی آمدن و ورزیدن و مضطرب
و بیهوش شدن یعنی فرح در هر جای که رفت و محبوبه و مضطرب بقا ابنت
ثبت باشی حد که میتوان تا اینکه استراحت کنی شاهد در مکانک است که اسم
فعل است بمعنی اثبتی و جزم شده در جواب ان مضارع بمعنی تجدی و علت
و کان منک سجیة مواعید عرقوبا خاه بیثرب السجیة
خصلت و طبیعت العرقوب اسم مهمی مشهور بروغ و خلف و عدا جنانکه
اشتهر مشهور است بحدی طبع حتی انکه ضرب المثل شده است در میان عرب
کسی که خلف وعدا میکند میگویند که فلان وعده عرقوب کرده در قاموس و غیر
آن گفته اند که ایشان گفته اند بعد عرقوب سایه گفته بعد است بروفت شکوفه نبندد
نخل مرا پس چنین شکوفه نیز بعد گفته بعد ازگاه میوه بندد چنین میوه نیز بعد گفته بعد یکگاه
عوره بندد چنین خوزه نیز بعد گفته بعد یکگاه رطب شود چنین رطب شده بعد گفته
که هرگاه تمر خشک چنین تمر شده بعد گفته بعد یکگاه در رثب چیده ب ائل چیزی ندارد
باو و چیزی نداده و خلف نمیکند آن سائل باز در رثب بعد و آنگاه ظاهر ایزیثرب
یثرب مثل یمنع موضعیست در ترتیب یاقوت و غیر او حالا ایی بعد

از تو خلف وعدا طبیعة مثل وعده ها عرقوب برادرش شاه در یثرب مطلب
مذمت خلف وعدا است شاهد در مواعید است که مصدر مجموع است و علل
کفه بر سبیل شده و زیرا که نیت مفرد و ما الحرب الا ما علمتم و ذ
قتم و ما هو عنها بالحدیث المرجم و حرب جنگ و رشی از جم
بنت سنگ ریکه ان و حدیث مرجم ملامت که واقع شده بر سبیل جزم
چنانکه در فارسی گویند سنگ در تاریخ کمر انداز بزنیت جواب مگر آنچه دانسته ایم چنین
ابد و نیز حدیث آرجک حدیث مرجم بزجم و بسیار واقع است شاهد در
هوات که مصدر معرف است و حمل کفه بر سبیل شده و زیرا که نیت در ان
حروف ضد بجانی به الحلبة الذی هو جازم نصبه کعبد الملا
نقص واکب الحیات زنده کردن الحلبة بفتح جیم قول لازم ضبط کردن کسی
کار خصوصا الملاخک یعنی زنده کردن آن شخص قوی کار بی ضعف دارد که ضابط
کار خود است لیث لغوه دوست خصم بر خاک بر خاک نفس علوک است این نفوس
شاهد در ضربه است که مصدر محمد و دست و عمر کفه است آن وجدی
بک الیوم بلا دانی عاذرا فیک من عبد ت عذرا و اوجدت
عنم دانسته در اگویند که از عنی بمعنی اشتد بالصفة و وجد بالضم الارادة تو دن و از اذ
سته مفعولیت اول آن ها مقام است و رحم من عهدیت وسیم عاذرا
و عذرا مفعول دوم عهدیت است و مفعول اول آن محذوف است که راجع
است بموصول و فیک حال است از عذرا و لابد بود سر کی جهاس حرکه ای صفت

الحمص سنگ ریزه وان مفعول اشتر است اب جره وقت سختی کردن می
مکنند مردم دستان فوقه سنگ ریزه مادر هر مرغ مثل منع کردن در اهوار و وقت
افتد کردن میرشاهد در تنقالات که مصدر است واضافه شده است بمفعول خود فاعل
فقرت عجبت من الورق المسی الهه والمترک بعض الصاحبین افضل
فقر اسم مفعول از فعل ماضی از فقر جرا که مستغنی افتقار است از فقیر همچنانکه
مستغنی شده عانه بار قطع از رفع پس کفته اند قطع اذا رفع تقریح کفته است باین که
الائمه در شرح وقایه تجب میکنم از روزی دادن بنده را خدای او وداکنا
شتی بعض صاحبان سه فقیر شاهد در اراز قرن واتر کرات که مصدر معرف باللام
لام انه وعمر کفته اند التعالیب الملک جلا جلا خیر من
حسابوذا ثلاث الملک پادشاه کفته است پادشاه افضل همه الکه عدد بود که
شاعر از ندالت و بعضی پادشاهان و در انکه وایضا بعضی بزرک و پادشاه
بعضی بزرک و بهتر است و بعضی نه شاه است که جمیع خلایق کذر براو
کند شتی بر آن و احتیاج بر آن دارند و جلا بالضم جیم سیمک
شیء و بزرا مرده المقدم مفعول است یعنی شمرده شده و مراد اینجا مرد
است لحب شده و شمرده اندازه و بزرکوار دین و مال التنکیل
عطا عمر آنرا که فاضله بیاراید بزرک در حالتی که ان پارسا باشد بهتر یا
مرد مال است از حیثیت بزرکی و عطا و شاهد در اقتران است که اسم
صله الف و لام واقع شده است و عمر کفته و بدانکه از برای اسم فاعل کاه

لذت زبان نوشته

متعلق است باب بر تقدیر معرفه و مجرور راجع است بجرب الخوالف جمع می کند مسئول
خانه و کسی که لایفر ولا ینهزم باشد و مراد بجدال جرابت کربوشیده شده در جنک زده و جوشن
الا عقل کسی را پیش لشکر بجز و کی بجز و افضل منصوب بر خبریه لیس بار اسکیزه آن یا مجرد است
بر بهتر از بار و لاجم پس ال اطلاقی است یعنی مرد سستی که نمی در حالتی که برادر حریص بر ملازم
جنکم بسیار پوشنده ام در آن جوشن جنک و شخص که داخل شونده است خانه لا
کی پایبند باشد سستی نهاد خانه غیر جوبها و آلات خانه جنک پس بنا بر این اضافه
دلاج بخوالف اضافه تمیز ملموص موصوف و خوالف باشد بر سبیل استعاره مجرد و بنا بر اول
مجاز بحذف از قبیل اسنه شتی است باسم جزء شاهد در دلاج است که صیغه مبالغه است
و عمر کفته است همچنین است باب بنا بر آنچه کفته اند ضروب بفصل السیف سوق
سما لها اذا عدموا دا فانك عافر ضروب مرفوع است بر خبریت از مبتداء
محذوف ای هو الفصل آهی بزرویزه و شیشه مادام که بنا شد دران مقبض الوقی
بنصب مفعول مزوب اصل سودی بود حذف شده و از جهة نقل جمع سابق
مابین کف و زانو است بلکه سبق جمع سینه جای بخر است ابی میزه بسیار زننده
بهتر بر و شیشه مابین کف و زانو نوشته کان فریه او ابره و قتر که بر طرف کند نوشته
پس بهتر است کی تو جراحت کنند شاهد در مزوب است که عمل اسم فاعل کاه است
انا فی اناس من قنوین عرضی حجاش الکرملین الحاولید لحجاش بفتح جیم
جمع حجش کرد خوان جزء مبتداء محذوف است ارجع حجاش وال متبدا است والحاولید
هران بنا بر آنچه کفته است سید محمد الکرملین اسم اب در کره طرد الفقد به صداد آواز

بی‌تحاشی و این قسم محبت بقدرت و هیچ حال و محبت قلب مشتری حبیب یعقوب و این قسم
محبت لازم دارد و فرقت را چنانکه واقع شده و محب بدل مثل زلیخا بر یوسف و این
قسم لازم دارد فضیحت و ملامت سیاوهر چنین در همه آفرینه‌ها خوانده و ثابت
شده آزاد و داد و هو دت خوانده و چنین حالی که از تعلقات حب و محبت تا مندی چنین
بر همه چنین عشقه که بر درخت بر بحد بر نبه که همه را از غیر محبوب غایب و معدن عشق
گویند الشبیه بفتح اسم محبوبه و آن مفعول است از برای حبیب خاص علی سبیل اظهار
میکنم حب فلان را از جهته آنکه رفته کرات آن زن بر من اعتنا و وعده‌ها و
بی‌نهایت که من فاش سازم این همه شاهد بر کمال است که مکرر شده از
جهته توکید الی الملک القرم و ابن الهمام و لیث الکتیبة فی
المزدحام الهمام مهرد و پادشاه بزرگ همت اللیث صولت شیر دارای
خاوه نقل شده است که از برای اسید یا فصد است و فصالت و زیاده است
بران عطف بان قاسم بفوق حد پس اسم الکتیبه لشکر و شام و فلسطین است از
قاعها یعنی منوسیم بسوی پادشاه شجاع و دلیر پادشاه بزرگ همت و
بیشتر کرد و مکرر است و شاهد بر این است که بعوت مکرر شده است و
آمان شده است بعطف لکنه بیانا ان قبلها واجب یا لیت علی
فعل کان واجب ان یعمر همزه یا اصل خفه در محل فتح است بر تقدیر علیت
بین بفوق من انه او اکفنی و اینکه واجب است از روم آرزو دارم شتابان
که همه آن واجب بیش شاهد در کلام است که توکید مکرر بیز حول واقع شده است

اقسم بالله ابو حفص عمر ابو کنیه است و فصد این است که آمد اعرابی
در نزد عمر خطاب علیه رضی و گفت اهل من مرده است و من بر نفقه ام که در دست نیز
بیشتر جهالت دارم و عجفه بیز لاغرت و لقاء است بیز سوده شده است اسبان
و طب کفه عجوز ان سوار پس کمان کرد عمر او را در روغ گفته اند و با چنین سوار و قت
اعرابا و بار کرد شتر سوا و بیاب بطی رفت و شروع کفا در حالتی که میرفت
بقول اقسم بالله ابو حفص عمر مسمی من لقب و او بر اغیر له اللهم ان کان
فجر عمیا آمد از علاوا در این جمله شروع کفا بکوه اغفر له اللهم ان کان کذبا
اللهم صدق صدق بیز بار خدایا بار است گفت تا اینکه ملاقات کرد بس گفت
دست او را و گفت پیش بیا در و توشه خود را بر پس او بدین شتر تا اینکه بکوه جواحت
دار در و او را بس توشه داد و بوشت نیز او را بیز قسم بخدا ابو حفص که نرسیده است
نفقه را از نفقای کسم و نه جواحت حتی اینا مرزا و او را کرد و روغ گفت اما بی
الثاری البکری بشر علیه الطیر تقبر و قوعا علیه الطیر مشغول
دیم تارک بمعنی مصیر میشود اگر نه حال است و ترقبه حال است از ضمیر مستکن در علیه و وقوعا حال است
فاعل علیه و اگر نه تمیز است از ضمیر مستکن در علیه و وقوعا حال است از ضمیر مستکن در تقبر
و حال است از فاعل تقبر بیز مبنی است بر تارک بکسر کاف آن نه است که مرغان او را
داشتند و او را از جهته دافع شده نه بر او و چنانکه ان نه ما دام کرد ران رفقت
بیز طرفه نزدیک مینکند آن شاهد در نشر است و اگر کرد اینده شود عطف بیان
از بشر بکسر جایز است و اگر کرد اینده شود بدل از و جایز نیست چنانکه در حکم

نکره بر عامل است پس تقدیر آن یا بن الشارک بشره خواهد و جایز نیست ان ابا اخو
یا عبد شمس و نوفلا اعید کما بالله ابی عهد نا تلی بیز از برای
برادر رمز که عبد شمسیه و نوفل بناه میکردم بیز او را بنکه احداث کنید چنانکه بنده
در عبد شمس و نوفل است که عطف بیان شده از برای اخو نیا و جایز نیست که بدل باشد
چنانکه بدل در تقدیر وقوع آنست در محل مبدل منه پس گوئی گفته ای عبد شمس و نوفلا
و این جایز نیست چرا که منادا در مکان عطف نمیشود بران اسم مجرد از الف و لام
واجب است که عطف نمود آن آنچه مستحق آنست در وقت بودن او منادی و نوفل
اگر منادا باشد گفته میشود یا نوفل الفم الصحی یقرک الخفف رحله
و الزاد حتی نعلط القوما الفاء فانکد الصحیفة بر پوشته تقدیر
التخفیف بسکون ان الفعل آنچه نگذارنده تخفیف بان قدم از زنجیر و فعل
مئونت ۷ عرب است و از این جهته تغییر مئونت سوجع شده است بان بیز انکند
توشه و طعام تخم سوداء چه تثقیل او کردن بیز حرکتی تخفیف سوا انکند
شخفی صحیفه از جهته کرمیکه کند تا خورد او را و بدر انکند ث احد در این
که معطوف بحر که فعل است جزء معطوف علیه است تقدیر چرا که من این
است که انداخت آنچه تثقیل بحر حتی نمیشود الا کرد ظاهر صحیح بیز چرا که نمیشود
راجح از صحیفه در او و نیست و نه غایبه انها انا ذکر قد للها قطام و ظنا
با التحیة و السلام الذلکی بدال مهمله نازد کرده شد و اکی منصوب است
بر مفعولیة از برای نارکه و منتاب ضاد معجمه نباز آنچه نافت مبنی شده است در بیاب

از فتح بیز بخلاف بیز آنچه ترک کرده است نازد کرده شده قطام بیز نگذرده چرا که استفهام
انکاری است از جهته تعجل کردن او بدرود و سلام شاهد در قطام است که فاعل اذل
است و منزلت بر کر کان صغری و کبری من تقافیها حصیا ۵۴ علی
ارض من الذهب القفاف بفاء و قافین جمع علی محمل یعنی آب و بمعنی
الحصیاء سنگ ریزه الدر و الدرات سنگ سپید و جمع ریزه جمع ذره بضم لؤلؤ عظیم
مجرور است باضافه حصیاء بان بیز کوه کوچک و بزرگ از نقی است آن شراب که بر زنقی جمعیه
است سنگ ریزه های است بر زمین خلاف از ماء مول نقل شده است ۵۴ بشر که بمعنی
حسن ابن سهل بیور او در حاشر که ماء مول بر لب طویه که بافته شده بود از طلا و ریخته بود
بدان زنهار دار الخلافة لؤلؤ لا پس انقراض لبوران لؤلؤ در حالتی که ریخته
شده بود بران بط پس خوش آمد او را زاد نکاه پس کفت بر ضد است بیز الؤلی
کویا دیده ایی زاد و قمر که گفته بود کان صغری و کبری را آخر شاهد در صغری و
کبری که اسم تفضیل اند و مجرد شده اند از الف و لام بر سبیل غلط و خطا و زاد
برا ابن اشیه در مثل ال بر لم ینافع بفضل میرزها و عد
و لم تق و عد النفع در بچیدن الفضل زادی و باز ائدات ا
المیرزجاد و لنک و در هم مناب است و در ایستقام السقی آب خوردن
و لم تق منزلت از برای فاعل نابر نظار العلب بکسر العین
و فتح اللام کاسه چوبین بیز در سم ریچیده است بزرگ تر از جاد و مخصوص
و عد آب مخورده است بکاسه چوبین شاهد در و عد است که منصرف
و غیر منصرف هر دو استعمال شده است منصرف در اول و غیر

منصرف در ثنا یا سیدا ما انت من سیدی موطاء الاکنافی
حب الزراع السبه بزرک وسبه مثل جبه صفر شهریست واصل آن
سبود بحه اعلال شده اعلال سقر نبرد یا سبه در تقدیر یا سبدی است
شده است یا و بدل شده کسره دال بفتحه مزید است و با مزید استشهاد آورد
ابن فلاح در منتر در وقتر کر گفته است تعلق حرف جر بفعلی میاید بهفت معنی تعلق
مفعول و تعلق مفعول جنگ الشمن و تعلق حرف مثل انت علیه و تعلق مفعول
مثل عارت بزید حتی و هب و تعلق تشبیه بمفعول به مثل قام القوم حاشا زید
جلاله علیست از الا و بعدا از الا بضبط اده مخصوص بتشبیه بمفعول و تعلق بمعنی مثل آیه
امانت من سبه الیوطه کفتی الاکناف جوانب و اطراف ارجب کشاده و وسیع
الزراع دست و کنایه ازین بوسف دست و درازی آن از جلالهیچنان نکه بعکس آن
انکا کفته است خدای تعالی لا تجعل یدک مغلولة الا عنقک ولا تبسطها کل البسط
جزل السبه مرد بخشنده تواز جهه سیادت و بزرکی کوفته بهن اطراف تواز جهه نزدیک
مردم نزدتو وسیع دستر از جهه دل تو مردم را وسیع شاهد در امانت است که
مقید بتعجب است عجب لتلک فضیلتی وافامتی فیکم علی تلک القضیة
اعجب یعنی عجب است ازین دو اقدم من و ایستادن من در میان تو با این قضیه عجیب
ست شاهد در اعجب است که مبتدا نکره واقع شده است جلالکه مفید تعجب است عمره و
دع ان تجمرت غادیا کهف الشیب والاسلام للمرء ناهیا التودیع
وداع کردن التجمیر مهیا شدن الغد و فتن وغادیا مصدر است بروزن
اسم فاعل وناهیا حال الشیب یا مفعول لاجله وبنا بر این ناهیا بصیغه مبنیا

وجواب شرط محذوف است یعنی سابق بفرمان تجمرت فودع یعنی عمره وداع
کن اگر مهیا شده از جهه جنگ رفتن کافر است یعنی موی والسلام از برای مرد
در حالتی که ناهی میباز جهه نهی از معاصی و قبایح شاهد در الشیب است که فاعل
کفی است و داخل شده با بر آن و انه ان ابیک یکفی مسلمة من بعد ما و بعد ما
و بعد مه یعنی قسم بخدا اگر نجات میدهم تورا از دست قوم از زنان مسلمه
بعد ازان و بعد ازان و بعد ازان کنایه ازان سه کار یست که از اراده دارد
آخر منسوب باو و شاهد در مسلمة است که واقع شده است بیان الاتعبدا
الشیطان والله فاعبدا وایاك والمیتات لاتقربنها بمعنی
عبادت مکنی شیطان را و خدای را عبادت بکن شاهد در فاعبدالله که فعل
خفیف بالف شده در وقف الاجندا اعظم وحسن خدائنها
لقد ترکت ان قلبی بها هایما وقف حسن کیمان السین فصحت
از جهه ضرورة و معطوف است بر جندا و بصیغه مصدر معطوف
بر عظم یا بر آنچه بخاطر میرسد یعنی اکاه باش و خوب است عظم
یعنی مجبوبه و خوب است حرف رزن او مرآنینه که واله کذا شتی مرا
ماند در حالتی که رفته دل من وی و شاهد در نفاست که منصوب
ست و خفیف شده آب بدون الف بر لغت ربیعه و تثنیه
لأسماء تکشفها وان رددت الیك الفعل صادف
منهلا التثنیه خبر را دانیدن چیزرا و مثنی کردانیدن کلمه و ثنا

کردن المصادفه برخوردن و اصل آن از صدف است بفتحتین یعنی بر
مرتفع از دیوار و مثل آن و استعمال در اینجا مجاز از جهه آن است که
موضع مرتفع باعث میشود از براه بر خوردن بجز المنهل والانهلال
لاغر کردن و منهلا بمعنی مجهول است چرا که جهل سبب دلیر است و دلیر
لاغر در نزد عقلا و ظاهر آن است که مراد بمنهل اصل کلمه است چرا که منهل
حبشی کوید که واله کرد میشود آن را شتر در چراکاه و نامیده میشود منازلی
که در بیابانها براه سافران منازل چرا که در آنهاست بعد مثنی کردانیدن
آن استعمال ظاهر میکند اصول آن اسمعها را پس نکشفها بقدیر بنکشف
اصولها پس اکر بر کردانی بسوی مخاطب دانست مجهول مخبر را بنکر بر خواهی
خود بسه چشمه چرا که خواهی دانست اصل حمد هو اذا الفعل بی یوما علی
هجانه فالحق بنا الخطاب ولا تقف النعم والتعمیم یوشیدن
و مهم کردانیدن بعد از وقتی که فعل بروزن پوشیده و مهم کردانیدن نیز
که فعل بروزن پوشیده بشرط از نواهی کردن آن بعد محفل
وپنهان نماند اصل او پس الحاق کن لفعل یا خطاب
راهان در پوشیده کی و نادانی
تمة الفوائد فی یوم اشتین
من شهر حرم الحرام کتبه
احروف و فرائده
بوقوف عبادت

العلم للسيبكية الكتاب
ولا بد وان البلدان
بل هو بوس التحس
يقول على قلب بين شاء من الاحسان

بسم الله الرحمن الرحيم وبستعين

حمدين كويد افقر العباد وافقم الورين ابن ملا محمد اردبيلى كراين كلمات حميدى مست كه
نوشته ميشود در توضيح ابياتى كه در شرح الرسوطى مست اعلم از انكه وجد قرايد در
شواهد خود ذكر كرده باشد بالنسبة بحال المتعلمين نفع بخشد و بلب اول كه تحرير
يابد از جمله اشعارى مست كه در شواهد مغنى اولام على لو وان كنت
عالما باذناب لو لم تقضى او انكه نيز ملامت كرده منهم برآرزو واكر
مبهوم عرف بعواقب آرزو وفوت ننكرد مراد ابتداى او بعد از ابتداى امر
نزديك اين فعلى نخواهد وشايد در لفظ لو مست كه برچند در ظاهر ننكرد حرف است
اما در معنى اسم مست باعتبار دخول حرف جر وقبول تنوين اقائلن احفز
الشهود او فعلما ايراب ان حاجت بدر املود امرحل وبليس
الى رد دا بغير آيا فايئنه بحاجة كردن كواهان وآيا جز نميدهى تو را كر بيارد
اين زنان ولد نرم بدن در حالتى كه موى بر تنش راست نكرده باشند او را جايزه
بعد بسيار فوت ها از بين بيت در رد قول نحويون تاكيد است بر اسم فاعل براى مؤنث
نشود در غير نفى يا در مست وجايز است ضم الاول والكسر مع
حذفها والقصر يعنى اسم بضم همزه آمده است وبكسر همزه الف وبحذف همزه
بى الف وبقصر نيز واقع شده وشاهد اين بيت مست كه در اسم شش لغته

جايز است

جايز است اسم وسم وسم وسم وسم وسم واين شش در اغلب احوال بى الف بقولها
ها الخوض فيها بغير على لب بيكويد او اكر كه ذكر نيز ولبث مبتداء واقع شده
باعتبار اهميت جمله انكه بفصل واقع شده وبفصل حرف مشبهة بالفعل عمل نكرده
واين نيز در شواهد مذكور نيست باقتداى عدى فى الكرم ومن يشابه
ابه فما ظلم بغير بدر خود اقتدا كرده است عدى پسر حاتم در بخشش وكسى
كه شبيه است به پدر خود ظلم نميكند وشاهد در اين بيت در اب است كه الهاشمة
است ودر دو جا استعمال بحذف لام ومعوض بحركه نشده واين لغة در سلك بين
عربان است ان اباها وابا اباها قد بلغا فى المجد غايتاها بغير تحقيق
كه پدر محمود به وپدر پدرش رسيده اند در بزرگى بمرتبه كه براى محمود به است بى
تفاوت وحال انكه در يكى مرتبه او را بيشتر است ونون در اين بيت در دو موضع است اول
استعمال اسم بمقصور باقتضاء اليدون وثانى استعمال غايتا ها در حال الحاق بالف
بدل غايتها طال البلى وبت كالحبر واعتى تقضى الهموم بالماطرون
بغير طول بهم رسانيده شب مرا در دو آورد من ومرا انها وفرو كرفتن مرا
غصه ها در ماطرون وماطرون اسم موضعى مست ونون در استعمال ماطرون
لازم واو معوض ساختن بحركت اعراب نون را بسبب الزام ضرورت جارى مجرى
جايز كرده از اينجهة ودر بين صورت بالزام بهم مرتبه كى هم اين ها مست از
ضعف بيت ولها بالماطرون اذا اكل النمل الذى جمعا بغير از براى

ذكر
واها لمن ام اسم ولها واها
هو الناله والتانا ما هنا
بالبث عنها نائبا عن واها
بمقتضى ما قضاها اباها
وان مدهم من ضمن الله قول الزاجر استعمل الاسم
مقصورا او جوز الشعر اراة ان الجمع الى
النكرة فيستعمل النثر بخلاف قوله حالة
النصب فجوز اعتبارها وكان الضمير ان
يقول وغايتها لانه مفعول ثانى
قول الكاتب ولها بالماطرون الخ
ورسيده وخشم وحمدان

آن زن لغو اینه است در مالدن جندلی غیری که امتداد دارد در وقتی که مورد الخبر
جمع کرده بخود و نام کذوف از این بیت در رزوم داد است و فتح نون در اول
بیت و در اضعیف جنّاد عادی من یخذ فان سنینه لعین نباشیا
وتیشسار دانغیر مهاد دار مرا از یاد یخدس به تحقیق کرد لهاس
او باری کرخت، را در حال بری و بیرکرد، زاد در حال احوال از وقت در این بیت
در کله سین است که جاری مجری جایی زنده از راه معرب بحکایت نبشته
و یا واو نش کو یا کرا صلی است فما ذا ابقعی الشعراء منّی وقد جاءت
حدّ الاربعین فیه مجاهد شوا از فرق بتحقیق که من از حد سال
کذشتم وقت طاعه باشد از ضدی بکنید و ریز در پرده بال وقت اندر کرنون ا

اربعین است و این، در بیت علی احوذیین استقلت عشیة
فما هی الّا لمحة وتغیب بغیر در بال خود مستقر نزده و قرار کرفت
قطاة در وقت خفتن و قطاة اسم مرغ است سی بیت من اره کنی
ساعی و بعد زان غایر یخفد و نادر در فتح نون نبشته است، یا بر لغة
بعض و آن نیع کسر نون است اعرف منها الجید والعینانا و
منخرین اشبها ظبیا بغیر عارف استم از آن محبوبه بکردن و چشم
راد و سوار اد پس را کرنشبه است به بینی ظبیان و ظبیان نام شخص است
و نادر در دو موضع است بغیر در فتح نون نبشته و دیکر اجری صفة در حالت

بقیه بالف

واین بیت در نوادر است و نادر این بیت در افتادن نون است از ضد مضیع
یا عاص نایب و جازم حذاف است بعض کفته اند کرنا مزدن ندیکاست واز اول
در جواب استفهام فعل حذف کرده اند وفیه، فیه واعفو یکی کفته اند کرا حتمال
دارد کرندیکا بدل باشد از تنبیغ و بقول اخیر مطلق در ندیکان از بیت وما
نبالی اذا ما کنت جارتنا الا تجاورنا الا تیاما بغیر باک بیت
ما را اکاه فعل باشی تو مسابه دیکر بلند، را سوای تو احدی و نادر این بیت در
الا ع الا تست که ضمیر متصل بعد از واو نزده جهة حذف ضرورت شعر و این نادر است
واصل این بود که متصل شی منزلة لو فعلت فی الاحسان بسطا
وبهجة اما الهاء فضوا کم والذی بغیر از برای روی تو در جای اضافت
شاعر مذکر در است که عطا کرده است آن بسط و بهجت را بای روی بر روی احداد
و نادر در این لهاء است که متصل ذکر نزده و اصل این بود که متصل بیاورد
منزلة لهاء ایّاه بکوید بالباعث الوارث الاموال قد ضمنت
ایاهم الارض فی دهر الدهاهیم بغیر فهم باجنان کسر بر الکیز انسته
است دوارث است اموات را به تحقیق که در بر کرفته است ان نیز را زمین
در روزکار قدیم با از قدیم که بعض مر نیاده و نادر این بیت در ضمنت ابهم
است که از بین ما ضرورت شعر مر ضمیر امتصل آورده و اصل این بود

که متصل آورده نخفه

شعری فی فتیة جعلوا الصلیب الههم حاشای انی مسلم معذور
یعنی در حال که بودم در میان قومی که شرع قوم بت پرست بعضی و در میان ایشان
مبالی نبود سوا می و بتحقیق که من مسلمم و مختتم و نام این بیت در رهنمای
است که نون وقایه را حذف نموده و اصل علم الحاق است بغرغیث و سن

قد نلنی من بعض الخبیثین قدی لیس الامام بالشحیح الملحد
یعنی سبب است مرا ناخوشی و معین خویش عبد الله بن زبیر و نیست امام بخیل و
ملحد و نام این بیت در حوالهٔ قدس سره که یکی از نون شنیده بر قطع کرده
و دیگر حذف نون شنیده بحسب کرده جهت این اللتین ابلغ هذلما و
ابلغ من بیلغها عنی خدنبا و بعض القول نکذب فان ذا الکلا
عمداً احتهم کسبا یطر من بانی یعوی حوله الذئب یعنی
برسان خبر مرا و دریاب کسی را که تبلیغ کند آن سوا از جانب من خبر را
و حال آنکه بعض مضمار آن دروغ است یا نیکه فا الکلا عمداً ران ذا الکلا
از جمله نسبت یکدیگر نمایان در حالتی که زیاد می زنند در اطراف او کرکان
و نام این بیت در تقدیم لغت است که ذا الکلا یکی بود بهم و این تقدیم
ناذ است و فی یطر نسبت کنایه است از کثرت کوشتن و غیره و از خاصان
سیار که نافع اند از ملاقات ذئب زیرا که ذئب عدوی او و نیکو و فی
و لا اهل هذا الطاف الممدود یعنی نیست مر غیر از کعبه
است از دردان و بیحتاجان و ضعفا که انکار ندارند مر او به مر اس

نسخهٔ حسنه

بغیر الذی اسرب الفطا هل من یعیم جناحه لعلی الحق قد هویت طیبی
یعنی ای کروه کبوتران آیا کسی است نزد شما که عاریه دهد بمن بال خود را تا بدانکه
من بجانب کسی که خواستم پرواز کنم و نام این بیت در اطلاق
من موصول است بر یغنی عاقل از جهة انکه وصف کرده است عن عاقل را بعاقل
فان الأماء الی وجدتنی و بنای فوق فتحة و ذو طویت یعنی تحقیق
که این آیت آنرا بدرم و جدتم و این چاه است که حفر کند مر و حفر شک
جاری کرده ام و نام این بیت در اطلاق ذو موصول است بر مؤنث اس
که لازم است بقرینه مانند که حفر نمایند و این را و نون طائیه می کویند و عاید
محذوف است و ذو بغیر اللغة است فاما کرام موسرون لقیتهم
فحسبی من ذی عندهم ما کفانیا یعنی لا کریمان مالدار ملاقات کردم
ایشان را پس کافیست مرا از ایشان چیزی که لازم ذات ایشان است از
تعظیم کنند و نام این بیت در ذی است که استعمال اندک موجود بیا
در حالت جر و متعدد این است که میکویند و الکرامة ذات الکی فکم
الله بذلک بفتح یا و سکون یا اصلش بما انعم فقد کرده اند حرکت یا
بیا بعد از سلب حرکت بیا و الف بالتقاء الکبیان اعتداد بغیر کرامت آن
کرامت است که اکرام کرده خدا شما ان کرامت را و ذات بمعنی صاحبه
جمعها موانیق موافق و ذاف فیفاض یعنی مایق بغیر جمع کرده
آن ناقه از ناقهای تند رو و آن فیفاض ناقهای که می شتابند بغیر اس

و سار بان و ناقه

الجوار وهت من القوم الرسول الله منهم لهم دانت وناز بنی
معلق بفرس از بطن رستم انجنان جلس کرسول الله صلعم ازان جمع هت دار برای
ایشان نواضع وفروتنی کرده از کردنان قید بزهیده وش را بین بیت در انتظار
صفة المبهة هت صدر برالف ولام وابن ناقة هت ومذرة من بعیر یا
محمد ولا تبطش بادتة ولا تجد عن سبیل الحلم والکرم بفتح
کسی که خواهد مردم را آزار کند باید که تسلط نکند بآن چیزی که ناخوشایند
وی بود وصبر نکند از طریق حلم وکرم وش را بین بیت در حذف صدر یا عجز یا
موصول هت که مبتدا باشد یا بیک طول ندارد وابن حذف ضعیف هت ابن بیت در
نوادر مذکور نیست وجنی الخیر ما کان عاجلا یعنی وکار خیر که در کردن
او تعجیل نماینده و بتعویق نیندازند از جنی کار خیر چیزی هت و بالا قرار نهاده کار را
ابن کار زود عاجل وش را بین بیت در حذف عاید منصوب هت بعد از حذف
ناقص که کان باشد وابن حذف اختصاص بفعل تام ندارد وما الله مولیک
فضل فاحمدنه بدر فالذی عینه نفع ولا ضره یعنی انچیزی که خدا
عطا کرده بتو او را فضیلت بس البته تشکر کن او را بسبب آنکه بس بیت
او نفع وزیان رسانیدن والقدیر اسم الله من اعطاه الله علیک فضل وش را بین بیت
در حذف عاید منصوب بوصف هت وابن حذف بعد از حذف شیء از
از خبر مبتدا وصف هت ولقد جنیتک اکوءً وعساقلا و
لقد فقیتک عن بنات الاوبر یعنی قسم بخدا که ترا آبله جهدم الفرا

برای تو که آکوه هت وعاقر کرده ام تو را از کمال انه ومنع کردم ترا از چیدن بنات او و
بنات او بتقدیم الباء علی النون الفاً اسم العلف مما یرفع الکلاء وش را بین بیت
در زیادت الف ولام هت وراوبر حذف شعر سر وابیک لما ان عرفت
وجوهنا صددت وطبت النفس یا قیس عن عمرو یعنی بخدا سوگند کرده
قرص شخص تو را از ما روی گردانیدن وراضی گردیدن وخوشدل تو از جستجوی عمرو
از قیس ارکشتن یا عمرو را که او را دفع کردیم وش را بین بیت در وقوع خبر هت
معرف بلام زاید وحال انکه تمیز نیز وجهور بمنع تنکیر ت للعان من
لاث عنان ولیس فانت لدی بحبوحة الهوی کاش یعنی ابر ما
نیست عذب اکر مولای تو غیر نیست یا مخذول ابن در وسط حقیقی و تا بنا
وبهن ملء صفة المجهول فمیز راجع الا للدار وش را بین بیت در وقوع خبر هت که در بیت
ومتعلق هت بکان وش را ذکر وابن ناقة هت واصر آن هت ثم محذوف بنیه ومیز
مراد از مولا یا هم هم مراد هت یا معین یا اراده کاید بنیه المغرض وعلی الله
خلیلی ما داف بعهدی انتما اذا لم تکونا لی علی من اقاطع یعنی ای دو دوست
من نیست سزاوار مکه بقول بد بشنوید وقبول نکنید شما را بر قطع من بر دوست
کرمن از او قطع الفت کرده ام وش را بین بیت در انتها هت که ماضی ناقص
ردیف جز بر یا واف از جمله استعمال او بحذف نقر وابن جز فعل ماضی از ناقص
سریناً وبخ قد اضأت لی بدا محیاک اخفی ضوءه کل ساف
یعنی سزاوار هم تو را ای ستاره روشن بهاس وش ظاهر هت وعلی

یوشیه روشن او هم صاحبان خیار وش را بین بیت در وقوع انجم نکره هت مبتدا
ومجوزه او تقدم واو حال هت وابن قول خلاف از انچه مرینت کمر بعاذله وتوبیخ
بر کرده وبنو ابنو ابنائنا وبناتنا بنوهن ابناء الرجال الاباعد یعنی
نواده وپسر زاده های اند ودختران، پسرهای ایشان فرزندان کسانی که دور
نسبت باو وش را بین بیت در تقدیم خبر هت بر مبتدا یا بیک مساویند در تولید ولا
تقدیم از جهة وضوح مقصود هت که نان یا اول محمول عمر شود پس اول جز متقدم هت
فیا بؤ هل الا بک النضر بن یحیی علیهم وهل الا علیک المعول یعنی
ای پرورد کار بنت اعانت وانجاح براعدا مکه بتو وعیت اعتماد در امور یکه
بتو وش را بین بیت در تقدیم جز عصور فیه بالا هت از جمله ضرورة واله
رسل ابن نوی که مرد وهم موف بال واقع نیه در بیع هم وقوله صلوات الله
علیه وآله وسلم لولا قومک حدیثو عهد بالاسلام لهدمت الکعبة
فجعلت لها بابین امر خطاب بعائشه معنوه هت یعنی اگر نمیرسیدم از بیرون
رفتن قوم تو از اسلام وبرگشتن بکفر فعل چون تازه اسلام اند وبمعنوه
رسوخ معقول در اسلام بهم نرسیده از برای خرابه کعبه کردم کعبه را
وجهة او دو در قرار میدادم بر بستور زنان قدیم وش را در ذکر جزء
هم کون حاصر هت وقریبة بر حذف بنت تمنی الی الموت الذی لا
یشعب الفتی وکل امرء والموت یلتقیان یعنی آرزو کردنه
ابن مویز را متوفی کننده جوان هت وبرکس موت ملازمان خواهد

کردن وش را بین بیت در ذکر جزء هم چون رفتن بیت در معیة والا که
حذف واجب هت یا قبیح ذکر واو وصحبتش من بک ذابیة فهذا
مبتی مقیظ مصیف مشتی یعنی اگر کسی صاحب پرده کلیم بین هت
پرده کلیم سوخ کنایت میکند مراحله تابستان وخلاف تابستان وزمستان
واکر خواهند که در رمز معنی بوط کنند باید کفت که ابن تابستان هت وش
مرتفع قصد بیان عمان خاصیت از تعقید بیت وش مرد در وقوع جزء یا
متعدده هت بدون عاطف نسبت بمبتداء واحد نزاینده ببذل
وحلم ساد فی قومه الفتی وکونک ایاه علیک یسیر یعنی سبب
بذل وعلم بزرگ شده ابن شخص در میان قوم فتی بودن تو مشار او بر توان هت
وش مرد در عمل کردن مقصد کان هت عمل ان وما کل من یبدی البشاشة
کائنا اخال ادالم تلفه لک صنجدا وبیت یعنی شخص که اظهار کننده
شکفتکی را ثابت در برابر در دوستی بعد از انکه نباشد او را نسبت بخوبی نادر و
معین وش مرد در کابن هت که عرض عرف کرده هت السنن مستعار واخلاق جزئیة
باعتبار جزئیة ما نفیس فحتی الله یا اسماء ان لست زائلاً احبک
حتی یغض العین معض خداوند عالمیان شاهد هت و حاکم از اسماء
انکه ستم نمینه ثابت در دوستی تو بقدر که بر بستم کنار دوستم را صاحب ستم وش را
در عمل کردن اسم ناقص هت که زائلاً بنیه عرض عرف واسنن مستعار هت و
هذا احبک علاً معضوب جزئش وصفوب بودن زائلاً بجهة نیابت هت

لاطيب للعيش مادامت منغصة لذة بادكار الموت والهرم خبرنا
عنك ازبراس زندگی، واری کمه ترا لذات او باعتبار یاد آوردن مرگ و
پیری و نامرد زنقدیم جزدام است برالسن نارد و محبت ینه این بیت را بس مغلط
سلی ان جهلت الناس عنا وعنهم ولیس سواء عالم وجهول
بفرا کر جاهلی تو از من باحوال وان بی پرس از مردم و حال انکه عالم و جاهل برابر نیست
و نامرد در نقطه هم جزلیس است برالسم او تحت ینه این تغیر را در دستور فتا
قد هدانا بنو حنیفة هم فاکان اباهم علینا بعزاء
خار شمرده اند که میکه در نه و دو میکنند در اطراف خانهای ان بی سبب چیزی
است شان وار که علینا عدة داده ان بن راون نامرد در نا صلند سهول جرکان
است میان اسم کان و خبرش بند مرسبب عن انکه ظرف و جار مجرور است نیست پس
اسم کان ضمیر شان است و خبرش علینا و بالا علینا عدوا ایهم جرکان است نا توهم نیاید
باعدی نفی شود انت تکون ماجد بنیل اذا قنع السائل بالنیل بفرا تو میان
بزرگ و عظیم القدر و فرخ روز باشی ان زمانی که طمع کند سائل بطلب و نامرد در زبادی نکون است
میان مبتدا و خبر و این نادر است جهة انکه اصدر بالها کان است بلفظ ما نی
حیاد بنی ان یکو بنساء علی کان السوءة العاب بفرا میان
نازیدن زنان بمرد بنده و فرقیت دارد خدایا دار عیب و نامرد در زبادی کان است
میان خبر و مجرور و این نادر است و در بعض نسخ واقع نشده سزاوار بدل جیاد
لا یامن الدهر ذو بغی ولو ملکا جنوده ضاق عنها السهل والجبل

لم اکن بالجبان ان اختشع القوم الجبل واکر از کرده شوم و نهی بجبانة شده و نشوم
و نخبد کننده ان بن را زیرا که البطن قوم نخبد می شوند و الف این بیت در اقوی نسخ
جنان نسخه است بیاز اثره بن سبید زند رنعن، فلا شئ علی الارض باقیا ولا
و نه زمانی قضی الله واقیا بکس بس نخواهد بعد چیزی بر زمین بمر و می تقف نمی تواند
کرد و زیرا از او زارا الخ خدا و زعالمیان مقدر کرده و نامرد در مرطلب است و علی
لیس کمثله سوء ادالقلب ولا انا بما سواها ولا فیها ما تحنیا
آب نه سویه زای قلب و نیستم من طلب کننده عیب او و نیستم من در دل او کینه
ضعیف و نامرد این بیت در عذر کردن لام است در معذ عذلیس را و این نادر است
من عذلی عن شئ ایانا فانا بن قلیس لابراح اکر کسی لوم کند مرا در انچه سبب
پس منم پسر قیس و زوال بیت ما و نامرد در صدف جزلا است و عبارت از اینکه
و در رفع العذل لا بد لان تکرار لا ان هو مستولیا علی احد الا علی ضعف
المحابین بفرا بیت او مستولی شود احدی بکسرا ضعف و او امنا و نامرد در عذر کردن
ان نافیه است عذلیس را و این نادر است و نامرد دیکر در عدم جزم انتقاض بالا بعد از
و کم جزء کثرت فی العدد ملجاد انها لان کنت الی النجاء جائعا
بسیار کرنده بیز در عدد من نای جاء هم است بسیار کرنده من نه بدکه امروز نیاز روزه بعد
و نامرد در جزء بفرا بیت کرمود استعمال انرا بعد لعل فقط و این نادر است بعد انکه
ما غیر و فعل جوف مفرد است فابت الی فهم وما کدت آیبا وکم مثلها
فارقتها وهی تصفر جیع کردم بفهم و حال انکه نه اندم سیر جیع و بسیار

ضرورت تعری است فوشکنان ضمان العهد خلاف الانیس وحوشا
بیا باس تر دیک زنده زنهار عهد کند بر خلاف انیس کرد وحشت بنه وخراب وزن و در
استعمال اسم فاعل است از بوشک واین نادر است واعلم ان تسلیما وترکا لا
متشابهان ولاسوآ لا لیس میان بتحقیق در لام وزاء سلام برآنند متفق باشند
ولیعفر کفته اند تسلیم از منحاطبین وزنت اوشان بر دوس وی منبسته وشن مرد در دخول الف
بر جزء مفرد بلد واین نادر است ام الخلیل یجوز منها بد توضئی من اللحم
بعظم الوقید بغیر از مجلس برآنند مجوزه است در نهایت سیر وخوشنود میشند
بدل کوشت مطلق بشمول کردن واین کذبه است از یکدیگر بر جز نهند بالف من وشن
در بین بیت وخول لام است بر جز مبتدا بعد دون تقدیم اکا واین نادر است وبعض
فاضلند زیاده تا لام واین اولی است بلو موبنی فی وحب لیلی عواذل ولکنتی
من حبها العمید بغیر ملامت مرکنند مرا در دوستی لیلی از زنش کنندکان واین
قدر است وغیر از دوستی او شنه خلاص ورفع عواذل بنادانند الکوبن از اغنت خواهد
وشن مرد در خول لام است بر جز لکن بذهب کوفیان وبعض کوفیان بعد از لکن ما
زنده انه وسع اول در نوادر صاحب فرابد بیت واما در نوادر ابو زید الله لقد زنده وشن مرد در
این عقید الیم دکر زده ان الخلافة بعدهم لمذهمیة وخلافهم ظرف
لما احق بتحقیق وخلاف بعد از خلف سلف برآنند مغیرند وباذب و
وخلیف ظریف بر نسبت بنادانان بندد احق وضعیف وحامد مغربیت این است
وحلقه این بن را بوجود طرافت وخوبنا کوبد الله از کوه مرد بندد وبنادان ظریف

حنف کرده اند وجزش مفقود است واین نادر است فقام نبو والناس عنها
بیفد وقال الا من سبیل الی هند بس برجالت آن شخص ومنع کردم
را از نخجیر بشیر خوف وکفت آکاه باش کافیت بکس را بی سپند نخجیر
وشن مرد در سن استقرائیه است جمله خبریه وعدم عمل کردن لا جز از نافیه ظهور در
است هذا جدکم الصغار بعینه لا ام ان کان ذاک ولا اب
این کار وبکار یکدیکر نیاید که جوانست بعینه ومانند نباشد اکر این کار بکر نیاید
نسبت داده اید واقع نشود وشن مرد در لا ام است که سلفات کرده اند کاه لا را عطف
کرده اند السم بعد از او اعجل لا بالشمس لا تسب الیوم ولا خلة استتم الحج
علی الی آخر نسبت منظور بیت امروز نه فردا سبب نهم رسانیده باره در اکر
حنف کرده است بنج وشن مرد در نصب لا حذف است بر عطف است بر محل اسم لا اکر نفته
باز بیاید لا را برای تاکید الا رجل جزاه الله خیرا یدل علی محصلة بهاء
جبر شود وشن بنهم مرد را کر جزا داده باشد او را خدا وند عالمیان جزا خیر دهاد
کند مر زنا و زانب معذور کند وبتوبه نماید بانحصار حنف کرده اند بنا
بر خلاف عظیم کرده در مزاین بیت از نشوشنیده وشن مرد در نصب وجر است
بعد مفرد محذوف وترنینم بعد از الا عطف وبعض بعد را مرفوع کرده اند
نا ولی ان محذوف باشد واین بنا بر بسیار است فلا لغو ولا تاثیم فیها
وما فاهوا بها ابدا مقیم لغو بیت لغو باکه در جنت وبر جزو از آن
باو نکلم میکنند حمد است وبر کر بقطع حنف وشن مرد در الف لا اول است وعلت

واو تو وم را عمل نا نمی‌کند بر سر یفتح زید فلاب وابنا مثل مروان ابنه
اذا هو بالمجد ارتدی وتازرا بین بیت بدری و بر سر مثل مروان و بین
همکار که او را زیر کرد و ازار به بندد و این کنایه است از اعداد کار از
سر با و ن مرد این است و مندوب است و عطف است بر اسم لا بمحل ترتیب او
از جمله عدم نکرار لا الاطعان الافرسان عادیه الا تحتوم هول
التنایا فی شدیده نمایند زن و از شام آن سوار و رجال عداوت بکرهای آرزو
زون نمایند اطراف سنور ها را ابتداء معده و بخشونه قصد ما ثبت و رحق از بر جوزدن
و ن مرد و بحثی نوع است و انکار با بقا عمر بحال خوف الاعمد و ولی مستطاع و بجنبه
بنجاب ما اناه ت بد الغفلات کالیع عمر کذشته و این صفه دارد مرد ت و
منظور رجوع او رجوع کند چه زیرا که رفته زر نمی‌ده با وقت غفلات و ن مرد را
الامت که اراده نمود با و کنی و عمر بن او بحال خوف نمی‌ست و ابت الله اکبی
کمر شیء محاولة و لکنی هم جواد انتم خداوند عالمیان را نزدیک به
انبا از جهت قدرت و اکنزان از جهت کرم و ن مرد رای عمر علم است
که نصب داده مفعولین را بلفظ جلاله و جمله اکبر و محاوله تمیز است ضعیف
النکایة اعدائه بخمان القنا بیاخی الأحل کسر ضعیف است و رحمت
انتقام از دشمن خوف خیال میکنند که او کریز از کرد انندهٔ احد و ن مرد رجال است
که فرار مفعول اول ادات و جمله بر اخر الاعمر عجلة مقصد بر است و مفعول نانی و مکنه
القوافی عمهن وخلتی لی اسم ولا ادعی بها و هو اول نبز خوانند

قصده

مرا نان جمله

یعز و انند نده تو و فا کننده بعد از عمر و بس نزک بیر بس بحقیق که نزک ردن
بو فا سبب خوب است و ن مرد در ریب مجهول است که او مفعول دار دیگ تا ریب
فاعل ریب دو دیگر الم نزل العهد فعلت اجوبی اباخالد والا فحسبی امرها الما
بس کفتم بنا ده دو مرا ای اباخالد از حیث نیکی بس طان کس مرا نزد او ملالت نکنده
و ن مرد این است که ادات بعمر نفس و نصب داده مفعولین را بیکی ضمیر متکلم و دیگر امرا
تا الکاشفت او الت لعلم شفاء النفس قهر عدوها فبالغ بلطف فی التحیل
والمکر و تعلم بمعنی اعلم بنویسد ایکو شفاء النفس در مقهور ساندن دشمن او ست پس بر کاه
چنین است باید کوشش نمود و رصدد بکار بلده و ن مرد در تعلم است که نصب داده مفعولین
را یکی شفاء نبکو لوم تجد علی ذی حیلة حتی اذا ما یکنه احالقوم و استغنی
عن المسیح مشاورة بمعنی ترتیب کردام آن شخص را تا انیکه کردانندم او را برادر قوم
و مشورت دن از بابت کردن دعا او و مسح ترب استغنا او دخول در سلک
مردان است و خروج از امرا صبیان و ن مرد در ترک بمعنی نفی است که نصب داده
مفعولین را یکی ضمیر یا و دیگر اخا القوم ان الحب علمت مضطبی و لذة
ذنب الحب معتقد و بحقیق که حب را دانستم صاحب صبر و در نزد طاکنه
محبوب بخشیده نده است و حب بکسر کاف و تضعیف الباء بمعنی محبوب و ن مرد در
الفاء علم علت جمله انیکه و الا نده صبیان جزیکه او قایم مقام هر دو مفعول
منهجات افق ربع الظاعنینا ولم تعبیا بعذل العاذلینا حزین
ساخته زنا لمان میکنم منزل کو چک کننده کان و التفات بمن وجواد کذار ملک

مرا نان جمله

نده از عمر نفاذ معز وقد علم الاقوام لوان حاتما اراد شيء الا المال كان له
وقد وبتحقيق كه بعد الا نند هم فيد كه اگر انكه حاتم اراده بكرد سيد ارند ان باش را
خوانين عالم رابع مسكد لا بخشش بكرد هم بنابر نده وش مرد ان نمود ن كه لو نرفيه است
از جهت ان است اراده دبكر مشهور بغيت وابن بيت نوا مد بيت اراهيم
وقفتي حتى اذا ما الليل والخيل الخيال الفي دبدم در خواب ان تا ان قفو
خوف تا زبان كرد از ليد و منقطع نده زفعة بضم او كسر را لجر بن نده هم مفعول
اول نده و وقفتي مفعول نا نزوش مرد و اعطاهم را ي طالب مفعولين است بر اس معنيه
ولقد نزلت فلا تظني غيري مني بمنزلة المحبب المكرم لجر بتحقيق كه
نازل نده ي تو بين و بايد كه كمان نكني بغراو را نسبت هم بمنزلة تو لات بكسر تا كه دوست
واقعي بنده لجر سوا ي ان شخص دوست واقعي نزد م و ش مرد و رحذف مفعول نا نزين
كه واقع نده بلحاظ ولبد و آن بحذف مني تقول القلص الوقد اسما محل ام
قاسم و قاسما كه كمان ميكني تو شتر نا را كه نده رو نده كه بيد و است و سم را بيا بان ر
ش و ش مرد و رتقول است كه نصب داده مفعولين را مثل نظن نا نزآن لا بكاره
كه مخاطب است و اسقدهم و عبد الله را بس مفعول اول نه فضله است و ديگر جيء بلحن لا
اجمالا تقول بني لوي لعمر ابيك ام تجاهلينا آيا جاهل كمان ميكني
تو اين قيد را يا بر حقيقه جهل بغيت و لكليف فهم كجان بيد رت و ش مرد
در فاصله نزدن معمول تقول است ميان لو و اسقدهم و اين قصور ندارد و بني

تو المفعول

لوني مفعول اول و جاء مفعول نا نز قالت كنت رجلا فطينا هذا لعمر الله ا
اسد ابينا كمان كه آن زن در جواب تر بود م من مرد بزرگ زيرك متوجه نده ز مه كه اين
سوسمار بخواهد از سوخات است و ابرا بيل بالنون الفه و نرس اسرائيل بالدام و كواهم
يعقوب بود معنا و عبد الله كوفه كفت رجلا معترضه است ميان قول و مفعول و ش مرد
و ر قالت است كه نصب داده مفعولين را كه هذا بالسرابيل بنابر الفه تسديم چون بغيره
مضارع غلب است و انت اذا في الله امنع عاصم و ارافع مستكف و امسح
واهب بغر نا موده است خداوند عالميان مهتر بس نكاه دارنده كان و محيان نا زنا
كننده كان بخشنده تر بس بخشندكان و ش مرد و رالفا ظ دو رست كه بتقديم مفعول ثاني
الش كه انت بنده و بلحاظ رو نق مغيث و نصرة و السقاهة كاسقاهم
الى غرابا الاشعار جزداده ندم مر زرعه را و حال الكه سقاهت مشام خوف بنده
و كمان بد است از بس كه ايس نام بنده بد است انكه مرد بس فرسنده بر زرعه بس ملك بيا
فرستاد مر غريد را كه شتر بد بد بجوش و ش مرد و رنيت است كه نصب داده
نده مفاعيل را اول نا ملبث قوم مر زرعه نسيم عبد مرد مر الى غرابا الاشعار و اضافت
غرابا بالشعار از قبيل اضافة صفة است بموصوف و جعد و السقاهة كاسقاهم معترضات
و ما عليك اذا اتجنى بقى دنفا و غاب بعلك يوما ان تعود بنى بغيظ
بلكه نيست بر تو هر كاه جزداده نده مس بنو كه بيمار در حالت و غايب شوهرت را
انكه روزى مر العبادت كه ش مرد و رالفا ظ دو رست كه نصب داده مرا اول نا
خطاف مؤنث را دو يم ضمير متكلم دو يم و نفذا او منعتهم ما تسئلون فمن حذف

له علينا العلاء آيا كه نشانه اين است كه بر ما بر نشانه استوا كرده مردم منع كنند بس كيست بر جز
داده نده بنده نشانه او مراد را بر بلنده بر و بر نزينه و ش مرد و رالفا ظ جدت است نشئة
مفاعيل را كه ضمير مفرد مؤنث غايب مقام فاعل و جرم ضمير مفرد مذكر غايب بتقدير مضاف
وانبئت فيسا و ام ابله كما نعواحي اهل اليمن جزداده نده م مر نيس را
و حال انكه بجز بنده نبود م او را بان طريق كه ان يمن او را اشعار دارند بمهتر بس امير
و ش مرد و رانبئت است كه نصب داده مفاعيل نشئة را و خبرا مخبرا و جزا مجزيا بنده و
حبرت سودد العشيرة فاقبلت من اهلها بمراعودها حبر
داده مخبر بجوف بلاكه سودد ابن عشيرة نبنده كه او آزاد است و بس رو آورد بمراز خانه خوف
بعد كه عادت كسم او را و ش مرد و ابن بيت در حبرت است و نصب داده اول نا مرا
نائب فاعل است جرم سودد كه ابن عشيرة نبدل اشتمال ما ديس بنفسه وقد
اسلماه مبعد و حميم بغرمز نكه نده مصنف ابن زبر بقتال خارجي مهذول به نشانه
و بتحقيق كه واكذ اشته او را بيكانه و خويش و ش مرد و رنشئة بعد ان مسند است
بفاعل نشئة به خلاف فيس واحد ابن بيت بر مرد و نده جدة انكه فرق از آنست ميان
كه بنده فرقا بنيع التبيع محاسنا القحها عن الشحاب بجه دارنده بنده كه جبا
خوب و باكره مرد و آن بن كه بعد او را بر نس رسيده و ش مرد و رجع آورد و فحها
است كه مسند بجع و عن تجع اعاد صفة است و اين خلاف قيس است ان
احرا اغر منكن واحدة بعدي وبعدك في الدنيا المحرق
بتحقيق كه مرد ي كه موفور رساند او را احد ي از نشا ان زنان و آن شخص بعد از من

بیت درخواهد صاحب فراید و سنه یکهزار هفت هوکت علی فولیس او نخالت
تخبطه الشواء والاشتمال بافته خشیش روی او از بزد و نوزد و چهار
زمان ج بافته مسته فرد مسته نشد تشی بارچه خارد او فوزش نشد ارعایش صفاره و دستی
وشامد و رحوکت ترکیس حیکت لیه لیت وهل ینفع شیئاً لیت لنا
شبابا بوبع فاشتری بیت کاتیکا آبمید مد تمش جزیره او کاتیکا جوان زلمید خسته
پس مرخزیم او را و لیت الذی فاعل ینفع و لویت لحی وبدا عن الخوفیه لا الاسمیه و
الثالثه تاکید للاولی الوتن مد این بیت و ربوبیت بنار الفرقد والسعیر ت لم
یعن بالعلیاء الا سیدا ولا تشفاء ذابغی الا دالهدی و برکت
تمرکه اند خداوند عالمیان بمرسیدا و نشفا خسته و مد احد برکناه راکد صاحبه جدایی
وشامد و ربعد بحور و ربت که بی وجود و مفعول به نائب زنده بحذیر یعنی تمرون
الدیار ولم تعوجوا کلاکم علی اذا الحام میکند ربد شهار زیش
و سبد نمر کنید یکی بنا و حذف نون نشانه پس و ربس و ربت حرام ت وشامد و الذی
منصوب ت بعد از معرفه جزا نه شبس بیت بکه بهایت اذا فیل ای الناس نشست
قبله اشارت بالاکف الاصابع بر کاه عنف ملفظ کرام مرد مسند الش را فیصد
اشاره بکند انگشتان یکی بکلیت بکفند و شامد و رکلیت ت کربکی ت یکی حذف عنف بدان
حذف جاء زید رکبا او ماشیا لیلی ان تکون حبیبة الی ولادیها
اناطالبه زیارت نکدم لیلی را بجهة انکه بوقت بیتوتت کرد فرو رنیب و قمر فرو رفته
او هست که طالب او یم و شامد و رحذف معطوف ت کرواله و بین بنا بر تکون بحذف المحذوف

و رو کرد م ت از جهة عدم اتخاذ فاعل یا از انکه فاعل تعود فی بهة ت وشامد ذکر متکلم
علفتها تبنا و ماء باردا حتی شتت هالد عیناها علف داوم آن دابه
کاه داب کرد تا انکه مخلوق میشد چشمها ش آن دابه از حیث انکه وشامد در ماه ت
کرد ت بیت کرد او تبن مع بنه پس ماء مفعول فی محذوف ت کرسقیت بنه برای
انکه علف داون بدان آب داد ن ت و بلدة لیس لها انیس الا الیعافیر
یعن بلده کا بیت انیسی نمکرد الا بقره وحش و زشت الشقر تو سقیه مایل سرخ
وشامد و ربلد فرت که مستثنی ت از انیس بدلیة تقول تمیم بحذف اداة حصر
لا تهتم کجون منه شفاعة اذا لم یکن الا النبیون شافع ازجمله
انیکه خواهم امتان امید وار نداز حضرت شفاعت را فیشتو یعن تو شفیعی کم
سیعن لی وشامد و الا النبیون ت کرفرصت بر تقدیر و مکن و حال انکه اصل این
بعد کرمفعول بیت و مالی الا آل احمد شیعة و مالی الا مذهب الحق
مذهب و بیت از برای عن الا متابعین و تقدیر اولا داحد و بیت از برای
من طریق کد طریق حق وشامد و رآن و نماند ت کرانواع اعراب دیکر مقلوب
بیت ازجهة تقدم مستثنی بر مستثنی منه ما للمرء فی الدنیا دلیل اذا انتمی
دلیله بیت مر این تر از استادن کماند و بر او فهم و دیکر از سر داده رفتن او شمد کرک
رودوشامد و رالا آنا نبذه بت و شامد ت کرمعهد ت بملک کرجوشنا طوکوت نزدیک یا طالف
و دیکر یعن لم یبق سوی العدوان دناهم کما دانوا
این کلمه عطف ت بر این مرفوع آن فلما صرح الشر قامی و هو عریان

در ماعدا ست الف تنه در حقیقت بعد از ان مصدریه و زنب داده حاشا فی شیئا
فان الله فضلهم علی الجنة بالسلام والدین نیز بستار روز قیامت سلام
بدرس که تفضیل داده ان را بر اخبار خلایق بسبب دین و اسلام و نه بدر رحالت
که غلبه داده فرزند را بمقبولیة اسامه احب الناس الی ما حاشا فاطمة
استدلال کفار نیز بقول ارانی بر دخول حاشا بر استثنا قطع را دات عبد الله و این
غلط ست چه انکه یا رحاشا قول بر اصل خود نیست بلکه ان کلام را در سند دخل فیه و حاشا
فعل ست بمعنی استثنا و جمله در اصل ست بحذف تنزیه دفاطمة بالکلام محبت و اراد
ساحتین زیدت لمبتة موحشا طلل یلوح کانه خلل و بین ست برای مبتدا
علامتی و نیز نام محبوب ست در رجای مرموحش ست و بتلاوت در آید کو بکه آن طلل بر
بیابانی ست که نقش نرفته باطله و نماند در موحش ست که مقدم و اخذ از باستبدار که قوی
ان و نیز حذف کرده ست باصاح هل حم عیش باغبا فتی و قفک العدا
فی العبادها الامل ارصحاب آن تقدیر زنده عیش و در حالتی که بار سبب مرسیده تو در نفس
خود عقد رحیل داده و آن نفس آزرده ملول نماند در بیابانست که واقع نزده حال از
عیش نکرده اما بمبتدر وقوع او در حین اشتداد ذل اعبید السادة ما فیا
قلبها کهلة علیه شدید در قول الصحیح آن ست که حال مقدم محذوف بود ای الحال
عبور بحذف که موصوف کذر بین و عبر الرسالة بال بیان بلت کرده اند که حال
عبد الله از مزدجر بعید و بعض لغته از حال ست از قاعل مقدر بعض ملک کردن آن
مرد سعید و ملاوت نماند بل علیه علی واقع نزده بعض ملک کردن آن مرد زیرک و سیاست

دس ست و در راه ایشان ست بر کزد و اژدها نماند و زیان نرساند چه توکید
اذا مضت علی بنو قیس لعمر الله الجنب رضا ما بنو برکه راعز نفرماند از نفی قبل بر
قبر قسم خدا کرده تعجب مرا در ما رفتن ایشان و نماند در رعایت که بعض اصحاب الله
لله بن عمک لانا افضلت فی حسب علی ولا انت دنیانی فخر فیلی و این لفظ
چند افعل دارد از تعجب و بعضی بر خدا رست که بر چیزی دهد این علم زاد را در این علم
عفو خواسته مهر بانی کن بایشان عمت و فضیلت ندارد و چه فضل بر هم زنی تو حکم
من پس مرخوال تو نیز مرد ب بر بکر و نماند در عرب مرت که بعض عدات ابدا کالفا فوق ذ
لها حین یطوی المسامع الصداء بعض آن تخص علی الدوام مثل قولهم شمس در
سر کوه ست از بهم دشمن و شیئا میفرزد و کوکنار اهاجو زهد ابکی کند و سان علف
فرباد نکند و این کنایه از قحط ست و نماند در کاف کالذی آنست که اسم واقع نزده و مبتدا
دفوق در اء جوز شی القراء بکسر القاف بفتح الذی بفتح الف مقصورا اشتهوتون و لی بفتح
ذوی منقط کالنقص یذهب فیه النبت والقتل آبادی بر هنید و ن
سید و حال انکه منع نمی کنید صاحبان علم را مثل طعن کردن در وفود و رسید و رسم
و نماند در کالعطش ست که فعل نیز ست و کاف اسم ست ملت الصوة الشقواء
حلت فلم اکس لاولج الا بالکلی المقنع بعض لاد کردم بکاین نه مثل عقب و ی
نزلت با منفاح کج با بل بهن کد پس از بن عبد ست که نشستم حوالی بحر بر بکه نجاهل
رکلان از آس بر بر داشته نیفته و نماند در کاف عجوز ست که اسم ست عبد الله و ف
حرف جر و اخل نمی شود و الف نمی گیرد بکس للسنة والله عز ذو لع للجود و بعد از آن نکته

ربّما الحامل الثّقيل فيهم وعناجيج بنهض الجار سيار الكلال نشيط

وفيه كه زنده است در ميان قبيد و سيار اشتر بار و راز كردن كه نابت است در ميان ابل كه

وشامد در ربّما است كه باعتبار حوف ما كافه تجدّد اهمية واخر زنده اخ ما جد الجنى يهو

مهد كاسيف عمر و لم يخن مرضاب بده و آن شخص معهود كه اين صفت دارد كه بداد

نزدك من است و دليل اين قول مراد حرب عوانى خبر تبع يمنى زنده معدى كرب خبث كنده آن

عمر و راعمر و ضرب او و القيه فرخ يخبر ان يكون سيف او بعيد و شامد در كاف كاسيف است

كه باعتبار ما كافه از خبر ممنوع زنده ما وقتى يار قاما غاية مشعوا كاللّذ عة بالسيم عجيبة

الكاه نفس كه سپار اغار زدن مقدمه كه او شمشير زدن و كزيدن است با آن دو اين در ربّما است كه بر

جنده ملحق زنده مانند عمر كه علم جيد و از اين جمله بعض كفته ازما زائده است و ما وقتى الحقه

ما وجه حذفت كلمة الذّماء او وقت يخبف التّاء و كلمة ما بعد التّنبيه و يكون فعلا على

ان ّما للتّداء والتّداء محذوف فيكون تاكيد التّداء متصل مولانا و نعلم ان ذكا

النّاس مجرم عليه و حاجم و مادر ميكنم ابن عم خود را و بوديم ما انيكه او صف

مردم است كه بر او ظلم ميكنند و او خود نيز بر ديكر ظلم ميكند و شامد در ذكا است كه بر

سبب لحوق ، از علل ممنوع زنده هل بلد ملاء الاكام فتحوّ لا تنتهى عن كنّا

وجهم وجهد ذا ابن بلدر كه بسر كو و الهاء است كه بر و عنبار او و جزيره و زاوية

عنيف كنّاس و زنش او و بر و در الجاء بعد الالف و شامد در جزء بلد است بر بنا محذوف زنده از

بعد قلت جبلى فد طرقت و صرمع فالهضاب عرفى نمايم مغيل ابن سنزل

زن آبين و بزرو كه بر آنها و اوراق نخل حنه ام او را از مرحب بنو لبنه ابن صفة ذات

از خدا ابن من و شامد در اضافه تدل و حدث است بتقدير ياء متكلم او را اسم ظاهر و الذئب

اخشاه ان مر بقربه وحدى و اخشى الرّياح و المطاد در نسم از

ركك اكر جزم باد و در رحلت انداد و در نسم از بار كاه و بار بنا و شامد در اضافه زدن

و حدى است بقرينة بس دعودت لمانا بى مسورا فلبى فلبى بدا مسور بن

خوانده هم مسور احمد و نقوه عرض زنده بود بس ادا جاء كه در بعضى نسخ و خبار او بايد كه نظام نمايم

در اضافه و اكثر اوقات على بدين معنى ميكويند و در اينجا است كه مضاف زنده بسم ظاهر و ابن نادر

است انك لو دعوتنى و دعتنى ذو راء ذات منع بدون لعلّ لبنه

لمن يدعوني اكر مخاطب نوتر از زنده خفه و ربيان بر آب بعيد الاطراف هر آينه مرا كه بيم اجابت

رانيست بكس كه بر او مخاطب زنده و شامد در لبنه است كه بر مضاف زنده بقرينه ياب و ابن نادر است

و در اصطلاح عربان مرمع و رجز سيد مداول است اما قوى احيت مسهيل طالعا

نجم يضيئ كالشّهاب ساطعا آى نمى بينى تو مكان سهيل را در حالتى كه طالع است

و او ستاره ايست كه ابن صفة دارد كه روشن است و فرخنده مثل شهاب و شامد در اضافه

نمى حيث است بقرينه از راه نمى زده و احد اضافه او است بجد كه باعث بنا و اوده و الهمزة

للاستفهام و شامد در اما نمى ذب الرّدى الا ما فيه لبنة فوقهم على الورى الناس حجّ

هم و ابن بيت در مقول اطعى كه نوشت باجار رجوع كنند و شامد باعث صدارت اذا با

على تحته حنظليّة و لد منها فذاك المدّعى بها مرد ول از قبيد و ابن

زنده از قبيد حنظليّة بس آن دو را مادر زن اشرف از زيد است و ابن عيان و مفرق كوشه

و شامد در دخول اذا است بر جملة اسميّة اما بتقدير كان محذوف و نكت ابلى اذ سلت

مستغاعنه الی ان تحقق نفس لیلی شفیعها جزداده نزدم البکا لیالی که هو بدانستی که بعد تو نزد
من کس یرا شفاعت ازجز حقاش نیست ازشان او طلب کند ازمن این عمه راجعه البکا اوجعفر
او است شفاعت ازعن حقعشا و درضعف کال است بعد ازحال که او بر حجة الهمیه کرد
وافر شیعه اسپ کان بعدازاو معروف است ان المحبی وللشیء ملقی وکل ذلک
وجه وقیل بعض تحقیق او ازبرای جزو نشبانی است که جزاداده مشتق عن کل واحد
از وقت واین جواز او جوابست وجبتی وشاهد در مضاف الیه کلام است که بر چند در
لفظ معتدد است آنا در بعض تنبیه است کلا اخی وخلیلی والجدی
فی النائبات والمام الملمات بعض ایب جانفز برادران نشستند و دلت من روی
یابنه ما نادم متعه حقه ورحادتها ونزول بلیات شاهد در اضافه کلات بعضه وانبه
ذاتست وافراد واحد باعتبار لفظ کلاست فلیس لقیتك خالیین لتعلمن
انی وایاك فاوس الاحقاب بعض سپ اگر ملاقات کنم من ترا در حالتیکه دو تن
باشیم هرآئینه خواهی دانست که کدام یك از من وتو مارس قوم و در شجاعت وشاهد در اضافت
کلا بسوی معرفه اضافه تخصیص که اینکه گذر یافته که این جایز است فولیتی منکم وهوای
معکم وان کانت زیادتکم لماما جوشن من ازابتدا ازشمات وخلاص
من بامشان واحد چند که زیارت من با شما واو بدیر است وشاهد در مضاف معکم است که برکر
مربکون است برلفظ ستبعه بکت عینی الیسری فلما زجرتها عن الجهل بعد
الحلم اسبلتا معا گریه کرد وابتدا ازچشم چپ من پس جون منع کردم او را از گریه
ازراه جهد بعد از مدتی بسیار گریستند واشك ریختند باهم وشاهد در انفکاک معی است

ازاضافه باعتبار

ازاضافه باعتبار آنکه بعض تحقیقا واقع شده وتخصیص که به ابتدا گشته حسب ممکن است ازجهت این
باشد که طرف جبت ازاعضا ودستار مشتق نسبت بجانب راست واگر این بعض نیست نتواند شد به
آنچه داردی آیه المنزل الا ان ترکو الرحمن فی لطف الله ان تقووا این نیست در نزد او بعد مقدم وموجب وارد
نیست وساغ لی الشراب وکنت قبلا اکاد اغص بالماء الحمیم پس گوارنده شد مرا شراب
وصال انکه بودم من ازین پیش که نزدیک بود که گلو گیر کرده مرا آب گرم از راه عقبه وشاهد در الواو قبل
قبل است که از اضافه آنست که منوی ونوین برقبول کرده وردی الواو بدل الحمیم الا البارد وهو
من الاضداد ومن قبل کل ندی قرابة فاعطفت مولی علیه العواطف بمنش
ازجرب ندا کرد بر این عتم نوش حقاعیان بکردند مولا را اعطوف کنند کان وشاهد در قبل
است که موجب است ازجهت آنکه لفظ مضاف الیه منوی است ومعنی التقدیر ومن قبل ذلك ازین
قبل صلاح الحال ندی اذا انا لم او من علیك ولم یکن لقائك الا من وراء وراء
ملکاه کرمن الیس نباشم از جانب تو تمنای وصال تو از وراء حجاب با جدا وشاهد در بنائیه
الشیء کلاست بجمله من مضاف الیه لفظش ولقد سددت علیك کل ثنیة
واتیت فوق بنی کلیب من عل یعنی تحقیق بستم بر تو هر دره را وآمدم بر بنی
کلیب از رفعت بالا وشاهد در لفظ علا مبنی بر ضم است جهت آنکه بمعنی فوق است مکر
مفر مقبل مدبر معا کجلمود صخر حطه السیل من عل یعنی شخص که این مقدار
که کرد او اجو است وکثیر الفرار واقبال کننده وواپس گردنده باجلادت تمام باهم مثل سنگ کلان
که بغلطاند او را سیل از بلندی وشاهد در علا است که منوی شده جهت آنکه مراد با وجوه است
بعض مکان عالی ومکر بکسر المیم ای الذی لا یسبق فی الترجع وکونه مجرور الامه مضاف نحو در قبل

قبل

قصیده مشهور قومی الطویلین من امرء القیس الکندی اکل امرء تحسبین امرأ ونار توقد
فدبا اللیل نارا آیا هر کس را که شما می بینید پندار بد مرد وهر آتش را که افروخته شد بشب وپندار
می بیندار به آتش حقه ولا یجوز ان یکون معطوفا علی امر الاستلزامه العطف علی معمولی عاملین
مختلفین ونو قد امد شوقه حذفت احدی التائین تخفیفا وجمله صفه نار انی یوما
نفسك وهواها سعی لها فی رداها ارغی هلاکها بعض وانکه متابعت کنی تو نفس خود را
خواهش خود نفس این موجب نسبت بخود دوست در هلاك کردن خود وشاهد در
فاصله شدن ظرف است که یوما است میان مضاف ومضاف الیه فرشتنی بخبیر دا اکو
نی وعلمه کناحت یوما صخره بعسیل بمعلاج سیاه جهی را انباشتم
بانده کیم کوبیم برای تو مشتق تراشیده کنده بجاروب غلطانه وشاهد در فاصله
شدن ظرفست میان مضاف ومضاف الیه ما ان وجدنا الهوی من طب و
لاعدمنا قهر وجد صب بعض نیافتیم ما دوای بیماری عشق از کسانیکه طبیب وچیزه
من بسیم مغلوب کسی را که در محبت صاف است وشاهد در فاصل شدن است که فاصل
شده میان مضاف ومضاف الیه لنجب ایام والده به اذا نجلاه فنعم ما
نجلا بعض کرد به نجیب الولد به روز کار را شخص که بسبب ولادت او در
ایامی که متولد شد پس خوب ولادتست ولادت حسنه وشاهد در والده است که
فاصل شده است میان ایام مضاف واذ مضاف الیه فسقی مبتلا حانه ق
المسوالت ربقتها کما تقمش ما المنه الوصف آب میدهد بلدر
عمه سواک سلاو رحال سواک ربقتها دبان حقه چنانکه نگاه میدارد رسن

آب بالای

آب بالای او وشاهد در فاصله شدن مفعول اول است که سوالت باشد میان
مضاف که بلدرست ومضاف الیه که ربقتها والنسب المستمر فی شعر یرجع الی الکعد
المذکوره فی البیت الثانی ونذر المضاف الی ربقتها تانی مفعول ثانی لمحافظ الکتاب
بکف یوما یهودی یقارب او یزیل بعض مثل این بنوشتم ازرآه الدرایس
وقتا بخط چنانکه یهودی نوشته باشد روزی بعض از سطرها بهم نزدیک وبعض دور باشد
بهم وشاهد در فاصله شدن ظرف است میان مضاف که کف است ومضاف الیه
که یهودی است واو معقول خط است ونسبت بینها اجنبی است وانما قال الکف یهودی
لان الیهود من اهل الکتاب او لان الیهود له اسلوب خاص فی الکتابه بعض
ما یعرفه الناس یهودی منسوب الی یهود ابن یعقوب مجنوب وقد بلی المادی
مسیغه من ابن ابی شیخ الاباطح طالب وابن بیت از معاویه ولد ان است که گفت
ابن ملا زمانی که علیه الرحمه ابن عمه والمعروف بابن ملجم که حضرت امیر علیه
السلام را زخم زد وبعضی گفته اند وتحقیق کنید که ابن ملجم ملعون مراد شمشیر
حقه ازجون پسر ابی طالب که این صفه دارد که شیخ قریش مکه است وشاهد
در فاصله شدن شیخ است میان آب وطالب وللمضاف فحل عرض اسی ابی کان
کان بی بزون ابا عصام زید حمار دق باللجام بعض گویا من زید ابا عصام
خری است که بقید لجام وشاهد هر چه حاکم که
فاصله شدن منادی است میان برذون مضاف وزید مضاف الیه وقوله ابا عصام
بکسر العین وهو منادی بحذف حرف الندا ای ابا عصام وبرذون الم کان وحمار

جزء دوق بالزام صفة ها خطيا اما اصيا ومنية واقدام والموت باحق
احد سوا امر عظيم ان با البر ومنت وبكنى وبك بناصره وبهتر از منت
وش مدد وش فعل زدن اما من لطاف كرخطت زنه وصاف البه كراس زنه خليل ا ملك
فالذى كسبت مدى وملى ايقنى طمع دومن مس الكريت ارس جزيراكه
سهم رنده قولت من مع وبت مراد جزى كرآن خليد مجمع كه طوق وشهد ور خليد ت
كه اكتف كه بكر وبمكه محمد ف ت دابن بيت ور نواد مذكور يت اطوف ما
اطوف ثم اوى الحاما دبى وبنى التقيع نفر ميكديم مدام كه ميكديم وبعد از
آن زنه بن ميس ميادرم واد ميدهد نوع ترنس مراد آب برزين بنا على اختلاف اللغة
فرمز التقيع وشهد ور آيات كه كسر قاب تقيع زنه وعن متكلم بالف ولت عدى
جمع نخنة ماخات منى بلبف ولا بليت ولو الاقى وتيم من جميع كشته
يا بنده جزيركه موت زنده از مس بجسرت وخزدن وشه بكفش وانيكه انيكه ميكديم
اين كار راجا جيني بنا بخوش وهد ور الف ت كه الف را حذف كعد ازند واكتفا بفتحه
كرده ازند واين الفاظ كنايه ت از حسرت وتاسف اودى آبنى والعقوبة
حسرة بعد الوقاد وبعدى ما تلقع نفر مدلك كه زنند من مز واز مثال من
ما نند حسرت واعتبا بعد از خواب كه بركه را بدى بخيشوه وشه مدد ور غلبه كردن
واوضح ت بيا والعدم كردن يا بيا جد قعد عطف على حرة والعقوبة الهوا هم
فخنوا والحلم جنب مرتع سيف كه فتنه انيان خواهش مراد وش بكردن
زدن خواهش خودش ن بس ولدلك كه زنند وبار بر بهلوى محمد افتاد ن ت و

مؤلف رشيد

مفعول عن وش هدد ور غلبه كردن الف موت بيا واو فهم كردن ور غيرمتكلم ضعيف الكنانة ا
اعد الله مثال الف اد بى اخى الجهل وهم زين بيت يا نواهد نش ور افعال قلوب مشروط فاكر
زنده ايجا نتوا هد ور اعلم كردن مصدر صحيح بال ت على فعل عوض را واقع شده اعداد ا بفعولية
يحاى ما الجلد الذى هو جازم نصف بكفيه الملا الفس راكب زنده وش
كه دارد نفس مهد ربسبب آب جلد در الخيان جا يكه اوه نخت از نه ت بگريختن ون
هر دو ت حذف هدا ر خاك جلد يتيم والفس راكب مفعول فيه زنده كور هس ت شهد ور
وزنه صفة مبالغة ت كه دال آن ت بكسر زنه واعلم كه بكه مضاف ت فاعل ومدار الف
داد بفعولية وابن نذر ت هدر ى كنند على حسب المقاولة ها نفر جوادم آن
شخص را عوافع ليس بخيل كاد واوله دخولا وابن نذر ت بجناب مع بودن معدد الكفا
بعد دة الموت عمدى وبعد عطائك المائة الى ما عا آبا كه ميكنم بعد كه زكر وزر
شما را مع ميكنم بعد از انيكه برا زنده كرده ولبعد از انكه عطا كه در عين عبد تر جز نده لا
وش هدد ور اعطاء اسم معدد ت كه نفر اعطا ت ت بفعولية وصاف بفاعل كه جز
بفاء خطاب است والمعقول الاقول محمد ف ابن بد عطائك الى آبا ى والاتم فر آيات للعهد
والاتكبر الرآة صفة الاتى جمع ها كه نفر ونيام اظلوم ان مصابكم رجلا اهدد
السلام محتبة ظلما نفر ان حاجات كبر الظلم بتحقيق كه ورين زند ن شما مدد ور اين صفة
دارد كه هدد بوش ندم ونخت ما برا ين شما ظلم ت وظلم جزان ت وش هدد ور موقوف
معدد مى ت كه على فعل عوض كرده كه نفر مخاطب فاعل او كه مجلد مفعول او ابن از جمله
ابيات مطروحه ت در امتحان نحو السالك التفرة اليقظان سالكها مشى

الهوك عليها الخيعل الفضل نوعا ك لك سر وهنه كه بيدار ت ب لك ور زنده
او وراه مير وش مخس راه افتى زنده ن خنه فاجره فاسقه ور على خبر بر وزنه بنده عمران بخيل ت
ت وش هدد ور نفر وع ابعال الفضل ت كه صفة ولغت ت براس صلات آه تراب ت
عدى لاكه كه رفع ت در لفظ مجدد ت فذكت وابنت بها حنانا عما قت
الافلاس والليانا د بتحقيق بعدم ش كه مس نقرض وادم آن خزنده را بجان
از ترس افلاس وابنكه كسى حاجت نكند ومحاطه نشاند وخيال كدم كه جان وارا
فرض بهت از دبكرى خواهد بعد وش هدد ور مفعول بعد ابن ابيات ت كه عطف ت
بر مجمل افلاس جنبه انكه او در بعض مفعولات وحى ابن هم بعض مفعول وشهد ور نظم آمده
النون وزيدت هنا وقاية الافلاس لبعد على التقديد والليان بكسر اللام وفتحها للطل
انه لبخا دعا كها نفر آن شخص كبر الخوت ت شتر ابن فيه ملاوش هدد ور لفظ صيغة
مبالغه ت نوبك را بفعولية نفر وب بفضل السيف سوق سا نها اذا بعد
اواء فانات عاقى بفر بفات فرد بن نفر بتبع ن فرا شتر ابن زنه را مه كه مردم بفر ستند
بابنده بس بتحقيق كه بس كردن شتر ابن كار زنده وش هدد ور لفظ ت كه على اسم فاعل
كرده وسواق مفعول اول ت وسان كمر بيا بع سمينة ت واضافتها الى غير المتعد
من اضافة الصفة الى الموصوف واما من محد النقب بعد فراقا بى انهم مرتحل بس صبح
حاجاش الكى ملين لها فديد رسيد بس كوچ حاجات بار ميكنند وش موس را مرا
وابن مثل مادر وحش آب كه ابن از نه كه وحشيان نزد آب فرار ميكنند وش موت
ابن قوم بفر از بنج فيد ت وحاجاش الكى ملين مبتدا وجملة انها فديد خبره وخاء ور موه

مؤلف رشيد

که در جمله بنفه از غلاف وشاهد در این است که وجه علی تقسیم است و مضاف است بالسمی که او کلمات است مجمل یا بل والتعکیس ر بخش الفحل محکم فحیک فانه مطیق نفرفه تعلق جهه است

محل این ان از جمله که فعل نعوی ان بغیر مردان ان و مردان ان کنایه از زنان است

نغیر زنان ان در جمله و الدغه و بالش کنار در کسانه بکار که در دم فعو راجاق و

فرسه نماید چنانکه السم فواحش عن ستان واصلیست که این عمل شنیع را شعار خود کرده الله

نان ها مار از فرب دادند و زنا ه تا نیث الاول وسطیق یکبر اللیم وتحریده مرعلامه

التانیث لکونه علی صیغه امثله المبالغة التی یستوی فیها المذکر والمونث والمو والتغلبیون

رجالهم بئس الرجل ونساؤهم بئس النسوان وشاهد در ذکر تمیز است با فاعل ظاهر جهت

ریادت تاکید ولقد علمت بان دین محمد من خیر ادیان البریة دینا یعنی

تحقیق

دانستم این را که دین حضرت رسالت پناه صلعم از بهترین دین خلایق است از جهت

دین بودن وشاهد در دینا است که تمیز موکد واقع شده چنانکه حال موکده باشد یا حبذا

اجبل الریان من جبل بوم جدب است کوه ریان از جهت آنکه حبیب خدا است و

در بعدان اسم منصرف بال است و فاعل حبذا اکرحبت را با ذا مجموع فعل دانند و الا مخصوص

بمدح خواهد بعد با اسم الاله وبه بدینا ولو عبدنا غیره شقینا فحبذا

ذات ربا وحبذا دینا یا بسم خدا و با ابتدا کردیم ما و اگر پرستیم غیر او را بدبخت بودیم

چه خوب است او از جهت رب بودن و دین و شاهد در حبذا دینا است که برای مدح

ذکر شده بدون دالغنج ما و بدون ذا اکر تمیز است و به بدینا تاکید للاول الا

حبذا اهل غنی انه اذا ذکرت محافلها حبذا هیا الکاه بنس چه خوبند اهل

مجلس لوال

عجز سوای اشکه در کاه که ذکر کرده شود آن محبوب پس ذکر او خوب نیاد وشاهد در لا حبذا است

که سبب الحاق لا در فعل العمال شده چنانکه در نفی تحدید از لا در مدح و تقسیم تسبیه عظیم

الشنود لکونه من عنه الدار بر غایت فاعل کرت علی بنا المجهول و من جاء به الاثر و من فرعه

الحق علی انه المخصوص بالذم والالف للاشباع فقلت اقتلوها عنکم بمزاجها

وحب بها مقتولة حین تقتل پس گفتم دفع کنید شر آنخمه را به آب چه خوب است

مقتوله بودن و آشنه زده است از جهت آمیزش بشکایه ممزوج است وشاهد در حب است

بضم حا براین روح دلالت بعل فعل او ست بنا بر آنکه وکان العرب ترتب الحکم ممنونه دلالت بها حرفه و

حب بضم الحا فعل من افعال المدح اقتلوها ای امزجوها من قتلت الشراب مزجته بالما واقتلوا بغیر

او فعوه ای فاقیموا ابوزنها عنکم ولذت بالاکثر منهم حصی وانما العزة للکاثر

تو اکثر از ایشان از جهت عدد که تحقیق غالب بعدل برای مردی است که کثرت داشته باشد

وشاهد در التعالی شدن است بال که من انجا راین الفذا افات مکه راین سیان جنس

است و منافات ندارد با الف و لام فقالت لنا اهلا وسهلا وزودت جنی

النحل او ما تزودت منه اطیب پس گفت آن محبوبه ما را خوش آمدید از عمورود عوا

بعواض و توشه داده ما را به در اصطلاح عشاق و او بغیر وشاهد در تقدیم من است بر

افعل التفضیل در غیر استفهام و این شاذ است لکلمة من افطوه من البن مثنا

فی وجنبا یا البطل لعشیات فذا دخش مدانه لقمة ازکک با روغن نرم کنان

از جهت رسیدن و مس در رود نان کنم از تریای بر رود ترت که از زیادی نرم شده

بغیر کالجوش که بهتر است زرتری بر این عضو او دعا است که گنگ ... و آن که از بر نرم است

محکس که این نوع ب‍ه و لا کلمه مبتدا و الهی جزو و فی حرف با متعلق بالهی للابک و من

شرسات الفه متعلق بالهی وشاهد در فاصله شدن تمیز و ظرف است میان افعل و من

وکلاهما اجنبیان کا بینی بی تبی تیخ قلبا وامایتین حسن ماهما نور خور

بدون ممیز بکار بعد لند محذوف بعد خاطر برای وجه وزن یا تکرار بعد لند مرجع بر خود

شاهد در تشبیه بعد لند برین است باعتبار رفع و در افراد و تنبیه وجه است

باعتبار رفع اسم ظاهر و بشد فضد وس دارد تمیز فی الصفة ما احتاج بالتکرار عند

المعرفة ولقد امر علی اللئیم یسبنی فمضیت ثمة قلت لا یعنینی

بتحقیق که مرور میکنم بر بخیلی که مرا دشنام میداد و در میگذرم از آن و بعد از آن

جمله یسبنی صفه از جمله اینکه اللئیم در معنی نکره است و بر وی بدل جزء الثانی و تعضیم

اقول ما یعنینی والتاج ثمة العاطفة لتانیث اللفظ وللمبالغة فی الثالث والثانی المحکی

کان یکون فی الاسم یکون فی الحرف لم کلا ذنب و رب حتی اذا جن الظلام و

اختلط جاؤ بمذق هل رایت الذئب قط بغیر انتظار بسیار کردیم تا وقتی که

ظلمت پس شد روز را و بهم مخلوط شدند آوردند آن شیری آمیخته با آب با دروغ اگر

را هرگز خاکستری رنگ است و این تیز از کثرت آب آن شیر بعد وشاهد در این قول است

که نعت واقع شده مذق اما بتادویل مقول فی حقه باعتبار اینکه جمله انشائیه مبتدا

نواند بعد و نعت بکر شادبین وحکلت فی الحجب دانند ره فلم اعط شیئا

ولم امنع بتحقیق که بودم من در حرب صاحب این و شجاع ... عطا کرده شدم

چیزی که نافع باشد و ممنوع هم شدم و این کنایه است از کرفتن چیزی سهل واندک وشاهد

در حذف مفعو

در حذف مفعول است که طلاقا به باعتبار قرینه معلوم بالیتنی کنت صبیا

مرضعا تحمل الذلفاء حولا اکتعا اذا بکیت قبلتنی اربعا اذا ظللت

الدهر ابکی اجمعا بغیر کاشکی میبودم من طفل شیر خواره ببرد مرا محبوبه زلفا تمام

تمام سال و هرگاه میگریستم میبوسید مرا چهار مرتبه و هرگاه چنین باشم پس میبودم و

روزگار را تمام گریه کردن وتخصیص بچهار تا باعتبار ... عجب زنان است با

طفال و این اقرب مرتبه است و زلفا مونث اذکف والذلف صغر الانف واستواء الارنبة

وشاهد در استعمال اجمع واکتع است بدون سبقت کل و این مخصوص بشعر است و انتم فیه

شاهد آخر علی جواز التاکید النکرة المحدودة لما یاتی آنفا ابامن لست افلته ولا فی

البعده

النساء لک الله علی ذاک لک الله لک الله ای ... بغیر کسی ... یعنی من دشمن ... او

و نه شیم در روزی فراموش کننده او و سوگند میخورم بخداوند عالمیان که ثابت دارد ترا او در انهای کاری

که من جستم وشاهد در تکرار جمله است بقول تاکید حتی تراها وکانت وکان اعناقها مشدد

دات لقرن یعنی تا اینکه می بینی تو آن شتر بار بر دارنده کو یا که دو ... و گویا ... اند رسیمان و

شاهد در تاکید کان است بدون ذکر معمول از اعناقهما که برای کان اول فلا والله لا

یلفی لما بی ولا للمابهم ابدا دوا پس قسم بخدا که یافت نمی آید و ثابت نمیشود برای

آزاری که با من است و نه برای آزاری که با ایشان است درد ... وشاهد در ذکر لام است که تکرار

در ثانی و در اول بلام واحد جهت تاکید لفظی واسطار مطل مسطا لقائل

با نفه دقه لفا یعنی ... که قسم میخورم ... که این صفه دارند که نوشته شده اند

نوشتن اینکه مکتوب ای الافتنور ... بر ده مرا بار بر داد ... وشاهد در ... است

بر بعض عطف بیان عبد الله و نعوض تأکید لفظ و او اول افصح است و الواو فی الاطلاق للجمع
و لفاء للترتیب و علی او جمان او لف نالث و قع مفعولاً مطلقاً للفعل المحذوف و الاصل
فی هذا البیت نائ و لد طاید فی ذکره انا ابن التارک البکریّ النبیّ علیه الطلق
فی قصیده و هی معا سنم سیر نارکت بکر بن نائب ابنه بر سر او مرغان و رعایا جشم و اشتد از
و وضع سر او بر ان الکه رحمش قبض شود و نماند این بیت و این بیت بر زبان بر عطف بیان
بنه نه بدل و الله از راه سقوط لکن التارک بر زبیشه فنل القارب زنده و این مجتمع است
کما الوّ و بنی تحت العجاج جری و ان نا بیب ثم الصّلصلب و این کار منش
حرکت کردن بر زبه است و در زبیر که دو عنبار بود بر سر نشان آن که بهمان که و بدو حرکت
از عقب او لفظ نه و نماند و در نم است که بعض الستعمال زنده جمله انکه و بر بان امتزاج طعم
نمیدار و التی الصّحیفه کی تخفف حذلة و التی اد حتی بغسل الغاها بین
انه الف تی شخص صحیفه را میان آب از خرد سبکر نشان بار و نرنه را بر سر الله آخر
نا انکه بعض را بر سر الف است و نماند و بعض است که بعض صحیفه و زاد بیت که با عتبار
نا و بین نیکه و در نشعر کو بر زنیکر از نه و بین کاشت و نا لیف خبر الفاء جمله این است
که فعل مؤنث سماعی است و لست ابالی بعد فقدی مالکا اموتی ناءٌ ام
هو ان ن واقع بعد از نیکه دو کف و جب من مقوی نشق با که ندارم من از
قرب و بعد موت و نماند و در قوم ام است یا جلبنی بعد از نمره قوله لعمرک ما ادری
و لو کنت دارا بنا شعیب ابن سیم ام شعیب ابن منقذ قسم بجان تو و در جمله
که قسم من عالم بود ر عالم است بعض قسم و از این قبیل است لعمر الله و نماند و در ام

انما جاد لکر نبط الله بعض الاذهل و لعوه القوم جاء الخلافة او کانت له قدرا
کما التی بقدمه موسی علی قدر اجاده آن یکون خلافه و مراد بن عبد العزیز
و بست که خلافه از خرد او با نداره خبا کرده مولی خود او بر خود را با نداره و نماند در
او است که بعض او است و بعض بر بر جوع الی امور لتقدیر رتبة نحافض بدلاً قد تقادم
عهدها و اما با موات الم احیا لها بعض قال لکنه ابم با سبب خانه بجهه که نه یم
است بدت او با سبب مرکبها و اموات که مطمور که در دل حیا لات و نماند و در
اتا است بیش از بدار بقدر نه تا نیند فاما ان تکون اخی صدق فاعرض
منک غشیت مر سینی و الله فاطر حتی و المختلی عدواً الفتک و تقتنی
بعض آیا این است که اکر ستر نر برادر صادق پس نشم من از تو دلم بعض محمد از
فریبه و با صیغه بلغت بکذار مرا و اخذ کن مرا دشمن نا بد بر بزم من از تو و تو از
من و نماند و در بنا بت الدمت از آن و این نا بت است فقد کذبتنا فصلک
فاکذبنها و ان جزعا و ان اجمال صبی بتحقیق بر نا کذبت که نفس تو
بس تو بنس او را تکذیب و با جزع کن جزع که کرده و با صبر کن صبر بکنی و نماند و ان است
در بر و نبی را صلها انا قد و جدنا زیاد نا خفرة و جدنا الاحیاء من مساعة
و اینه عالم یکی و ان لد لبنان بعض آن تو بکند اهدی از راه و بسوی و با عقلی
جزا را که نفه او و بدر بر نش کرد و بر یافته باشند و نماند و در عطف کردن این است بر
ممنی بشکن و در بکن نه بکه و به قصد و این نا نیست خالعوم فوقت فقهوا
و فشتمنا فاذهب فما بالایام من عجب بس امر و ذکه مقرب نده بجوشا

کاف ان تکسبانا شتاً یعنی این هر دو علامت اند مر این صفت واریدکه بر ما
کنجد آید حذر کنید از نیکه کسب کنید بسبب بسیار تر و ثناء و تعجب الف
لام است باحذف ندا از عجبت و فورت شعر الی آذا ما حذف الا قول اللهم
یا الله ابن بحقیق کرامات کاه عالم الغیب بکویم یا آله العالمین و یا آله الغائبین
و ثناء در یا اللهم است کوفی یا معوض بدون حذف و فورت شعر ان الهی
الباضع الوجد نقد لامس الشغف تحننت علی بدیه الفاقه و بعز آکاه
باش ای مرد کی بلات که فوق عشق نفس اوست از برای حفاظ امر کردکه از
دست آوردن کار و ثناء در وصف ایشان است باسم اشاره و وصف
اشاره و صاحب آل یا بن بدیعه الذلیل فظاهر الدلیل علیه
فاعرفه یعنی از بدیهای زمانه بار بردار و با یک میان طول اهم رسانند بر تو تنگ فرود
آمده از آخت کن و ثناء در لام منادی بیان جایز است در اول فتح و ضم و
در ثانی معین است بالف و بس یا بن امی یا شقیق نفسی انت لا
خلیتنی لدهر شدید ای برادر من و ای رفیق و مصاحب من تو نزدیک در
و کذا اشرح از برای رو نکار یا محنت و ثناء در اثبات است با متکلم است
در آن مفردت شعر و اصر این است کما بن امی و ام و الم تحنف بنده جمله
کرنت استعار حتی اذا قالت افق فاجبی یا بنه آن تنادی
و اهجی یعنی مکاه یون زنان افق رجوع کن ای دختر عم من ملالت مکن مرا
و ضرائب کن ثناء در اثبات الف میدانه از یا متکلم است در ابنه تعالی

ندافع

ندافع لنذب و لم اقتل فی الحرب امسلک فلان فاعتل و تدافع علی بدیه اضر
و فرجه بفتح اللام بعوض افتاط الوات النفس متعلق بندافع و لم اقتل جمله اطمول
بعوض عن نجیب حال من النائب یعنی اند مکنند ابن شتر بر من انتر آب جوردن مانع تو افر را نا
کریب نیستند انتای صعالکون مردان یعنی آوارکی بلند میشوند و در انتای حرب نه
محافظت کنی فلان مرد بیر را از فلان جهة انکه مثل عوان ثاب محاربت حرب
ندارند و در شتران بزخم حکم در انتار آب خوردن و فراحمت بدستور
و ثناء در فعل است که استعمال شده در عزندا لجهة ضرورة و نزحم
فلان که از مزحم او مبود بیایت فتحه حذف فعو و بس و جایز است
که مزحم مخفف فلان بعز بار ضرورة شعر و بعض هم کوید اندکر شاهد
در فعل است که بعض فلان جهة ضرورة شعر مجرورات و استعمال نداء
مجرورا یا لقومی و یا لامثال قومی لأناس عتوهم
فی اذی و بلا یعنی ای قوم مرا و امثال قوم مرا بر سید بفریاد مرد را که
کرفتار بایشان منم و زائد شده و ثناء در فتح لام اول است
از جهة تکرار حروف ندا و در ثانی مکسور است از جهة انکه مر اجل است و امثال
بضم همزه لغة فی الناس تکنفنی الوشاة فأزجرهنی فیا
لله للواشی المطاع یعنی در میان کرفتند مرا غمازان پس از جا
در آوردند مرا پس یا الله العالمین بفریاد رس مر کسی چنان را که ای صفة
دارند کر احاطه کرده شده اند کر مرا و از واشی الیعنی شاعر است کر امر

کرده اند او را بطلاق زوجه اش و تکلیفت اللاطاق میکند و ثناء در فتح لام
مستغاث بر است که اند بنده و کر لام مستغاث من احد کالموالی است بیکبک
فاء بعد الدال معتب یا للکهول و للشبا للعجب میکند بر بلاد
کر شخص کرفتار نیش زنبور است و غیاث بر لزوم حوالی آن لفوز رسید
ابن عم عجیب را و ثناء در کر لام شان است هر چند کر مستغاث بر است
برای فرینه ظاهره کر مستغاث منه بر مستغاث بر است عطف بمنفصل یا بن بلا
لا میل میل علی و عنی بعد فاقة و هوان امر بزید لوزید رس ما
امید دارم کر جنه کر مرا کرفتار زد دارند عنت و تو انکر بعد از افاقه و قوت
فقر و مذلت و ثناء در بزید یا است کر حذف کردانند لام را بر این خلاف الف استغاثه
الا یا قوم للعجب العجیب و للغفلات تعرض للادیب آکاه باشید
ای قوم و لغیار بعد امر عجیب را و هر غفلات کر را کر عارض میشود بر ادیب عقل و دانا
و ثناء در کر لام است بالف استغاثه از قوم کر قیاس در و ابیات شعر یا
لقوم و یا قوماه للعجب یتعجب منه و وصف بالعجیب للتاکید و لا ریب فی الامر
ای لا بد فی الامر و هو صفة الغفلات لان اللام فیها للعهد الذهنی
افتعسا ابن مق فتعس علی بالخذها کوسها ای و این مظلم
فتعس را و کذا ازدلت من فتعس آیا بشر من است کر مر خواهد انداخته کند
او و فتعس و کردس هر کدام نام کی است و آبدا منصوب علی الاشتغال
کردس علی و زن سفرجل اسم رجل آفاز علی ابله و لم یمکنه الانتقام منه فتذبب

فتعسا و تعس

وهذا اقيس اخاك اخاك ان لا اخاك كساع الى الهيجا بغير سلاح
ملازمت كن برادرت برادرت را بحقيق كس را از براى او برادر نيست مشتاب
بجنگ مرب بدون سلاح وشاهد در اخاك ساكن منون بالف براى اشباع فتحه پس از نون
فاتاك والبيات لا تقربنها ولا تعبد الشيطان والله فاعبدا
مدنون كردن كه از مردكان و بايد كه از نزديك شدن بجوانات و عبادت نمودن بتها
را و عبادت كن خداى را وشاهد در فاعبد است كه امرش فاعبدن بود نون
خفيفه و بدل كردن نون را بالف براى وقف و هل يمنعني ارتيادي البلاد
من حذر الموت ان يأتين آبا منع نميكند مرا رفتن و ترددكردن من از شهرى
بشهرى از ترس مرگ كه بيايد مرا و شاهد در هل يمنعني است كه مؤكد نمودن
بنفيد زنده ما عنيناه و وقوع بعد از استفهام هل لمن يوعد ميتي مخلفة
كما اهد تلك في ايام ذي سلم ايا وعده ميكند كه ممنت گذارد بر تو بزنيكى و
عدو و رعايت و خلاف كننده نيست مرا در روز كار ذي سلم و
شاهد در يمنعني است كه با عنا بتخصيص و طلب ميكند متون نكرده و با حاطه بالبقاء
ان كه پس حذف شده و نون اعرابى باعراب خفيفه افتاد و ذي سلم و الخطاب
مرتمن للمؤنث فليتك يوم الملتقى ترينني لكي تعلمي اني امرؤ بك
هائم پس كاشكى تو در روز ملاقات بيني مرا و بدانى معلوم شود كه بعشق
من مردى ام متحير و ترك دل و شاهد در ترينني است كه مؤكد نمودن بنون باشد
ثم قفلي بل ما يجدك واردا اذا انت ما ملكت بجمع معتما

بغير زمان سهل بسبب بسيارى شدت ممكنشد او ارث در گاه بيايد او از ان چيزى كه توقع كرده
بقيت و شاهد در تكيد قدرت است بمنون تشديد بعد از زائده و اين قليل است و لقد
از و بعد از ربت و بيت ربت سابقا مذكور شد بحسب الجاهل ما لم يعلما شيخا
على كرسيه معتما بمرد ميندارند كسى را جاهل و ما لم يعلم را شيخ كه بر كرسى
نشسته بعمامه و شاهد در موكدا ند بعلامت بنون خفيفه كه ملك لف نشده بعد از
لم جازمه و اين مذهب است و شيخا مفعول تحسب و عديد كه صفت بعد از
صفت را فهما تشاء منه فضاة بعطكم و مهما تشأ منه فزارة تمنعا
پس هر وقتيكه بخواهد فزاره از بنى شخص عطاء كه عطا كند شما را و هر گاه خواهد او را منع
كند ممكند از شما و شاهد در تشأ است كه مؤكد بنون خفيفه بود ان كه ما زائده شد
شده در حال وقف نون قلب شده بالف و الحديمنعني و فزاره بفتح الفا الوحى من الغزلان
ليت شعري و اشعرن اذا ما قربوها مرتحلي و دعيت الى الغوث
على اذا حويت لدى على الحساب مقيت كاشى بخ بدهم و علم بهم مرا بسبب
مراد قرار دهند محيط بر حساب و شمرد و خواهد شد نوشته شود نام ايا من خواهم
يافت بيابر بفتح يا بر مرتحل كه از مرحل بخاى اندر بدر است مرا بر حساب مقيت
قديم و شاهد در مؤكد نون الغوث است بدون وقف و خواندن نون و اين
بغايت قليل است بر اين كه مضارع مثبت است و فعل مذكور بنيت و اين كه گفته
و خواندن نون باعتبار تقدم ليت است او غافل است از عبارتى و اين قول را كه
و مستبدل من بعد غضي حريمة فاجر بعد بطول و قفر و لعن با

بطول و عرض از جمله ميت كه زائيده اند اين قصيد او را و شاهد در غضي مضاف
شدن او مر متصف است مبتدا و ذرت شعرى كه در او سوار على بعباس و جمع پسر بيت
و ذو القول و العرض صفت و هو سن زيد عظم الحبة و الطنة اذن و الله على
ميم بحب شيب الطحن من قبل الكشيب بخواهد كه استوار كند فعل را بر شيب
در خبر او و قسم بخدا و زيد على لسان كه مر از ان نيز هم ان نون مؤكد بر سر ميشود و الطعان البطن
از رسيدن بسر و شاهد در الضرب دون اذن نافيه است مضى مضارع مؤكد بنون قسم
ما عدد نه ليش عادلي عبد الغوث بمثلها و امكنتهما اذن لا قتلها
بخواهد كه اگر بر گرداند بمن عبد الغوث بمثل اين جايزه را و مهلت بيابم او
را و شق است بامر كذا و ما كه موصوف بمعرفه است بمعنى شيء تعلمين بخواهد كه تمكين
كه من ميدانم كه تو ميداني قبيله اذا فضح شاهد در اذن است كه مهمل
شده از عمل جمله وقوع او ميان قسم و جوابش و ستسهل الصعب او ادرك
المنى فما انقادت الآمال الا لصابر بخواهد كه بر آنچه ميابد كه ان نشانه كامل
مرتفع بالابتداء بسم آن زيد او طبع نزيد امبتدا كه ان بر او داخل شده و ادرك
الت كه مضارع بن مقدره بعد از او بعمل ان و كنت اذا غزت قناة قومها
كسرت كعوبها او قعقبا بخواهد كه هر گاه بشكند نيزه اى قوم را شكستم
كعوبها كه نيزه را گويند كه آنرا گره ها است مبتدا كه كاف ضمير دارد و شاهد در اداة است بعض
الله ان و منصوب است مضارع بعد از او و ياناق سبى ى عتقا فليحقا الى
سليمان فلستجبا بخواهد كه بر گردن تو عوض از بر خود و بر او لعن افتد بر كاب

سلیمان پس التماست خواهی کرد و نشنود در فترتی که منصوب است بان از عقوبت بدو از
خاوند جواب امر بر تو وقف فاذا اعدل عن سنن السائلین و فی حین سنن
بغرض او ندا توقیف ده مرا بگیرد عدل بکنم از طریقه می کند نادیده در رابعه بغرض
در نصب لا اعدل است بعد از نفی سبیه در جواب یا بن الکرام الا تدنو فتبصر
ما قد یثلث فاذا هی کسی سعدا از پسر کرام و منسوب بگیرد تدنو شود پس
پرسیز جزیرا که غرض داده اند ان بتو او را پس علت سنبذه منتشر شده و نشنود در
نصب تبدلات از جمله بگیرد جواب عرض واقع نشده لولا تحبون یا مسلمی علی
ندف فتحمدنا و تجد تغنیمه یعنی چرا میدهی ما را بر سلم ما را بسیار محبور پس
فرو نشیند آتش شوق که تندیک است فاذا بگیرد داده بگیرد دلف را و نشنود در تحمدنا است
باعتبار وقوع او بعد از لولا التحضیضیه ام نسأل الربیع القواء فینطق و هل
یخبرنک الیوم بید سملق یعنی آیا نمی پرسی تو ترا از ربع قوی که از ابن منده دارد در تحمدنا است
پس جواب دهد آن منزل و آب من تو را نه بگیرد و نشنود امروز بیابان سملق و این اسم
صحرائیست که هر که در و نبات نمیدید و نشنود در رفوع فیبان فینطق است که در جزء
مبتدات و از ما قبل قطع نزده ام فهو ینطق و در جمله که لفظش نیز جایز است یا
قوافی اشعار مرفوع نزده فقلت ادع و ادعوا ان ادعی الصوت ان ینادی
داعیان پس گفتم ترا زان را امر فریاد کن و من هم فریاد کنم بتحقیق که بلند ترین
صوت آن است که از دو لفظ مصادر نشود و نشنود در رفیب آوخ است بتقدیر ان بعد
واو ضمیر و ادع بصیغه الامر و الیاء فاعد و اسم ان و اللام فی الصوت از ایدة

و ان ینادی داعیان جزا ان و ینادی بصیغة المعلوم الم الت جابا کم و یکون
بلیغی و بیکم الصوت و ان اضاء آبا نمیتم ب ریشتاب الیکه گرتمیان من و
شما او مرتو برادر من و نشنود در یکون است بر منصوب است بتقدیر ان از احمد و قوع او بعد
از واو مصاحبت که واقع است بعد از استفهام و الهمزة للاستفهام التقریری و الصوت
اسم یکون و الا فاعطف علیه و ربما الم الت سهل للبس علیها و تقف علیه لجب
الی من لعبس التقوف بر آیله نوشنیدن علیاء بر عبارت از ذات و ذات نیز در و
نشنود بعد چشم من خوشش بر آید پس از نپوشیدن جاهای اشتقاق و نشنود در رقوت بر منصوب
الت بان مملکت از جمله بگیرد و زید بن اسم ابنه بر عطف او بر اسم عالمی بصیغه نشنود این
بیت از زوجه معاویه است و فرح بوبر او زن دیگر خوانده بود او از عقد او بغوزا
او اگر دلولا توقع معتبی فاریضه ما کنت او نواتی تاما علی بغوزا
اگر نمیبود چشم داشت ستایش و راه کنم ترا من و فرایض من اورا نصیب شتر من انگاه آشنا
کم بن لان عقد را بر مال خاص بغوزا که بخشم مال خطاب با تراب پس بنماند از برای من
نصیب و نشنود در رفیه است که معطوف است بان بعد از ان که معطوف است بر اسم فاعل
و العزة الموقن للمعروف و الاحسان و الاتراب جمع ترب بکر الثاء المثناه و سکون
الراء و ترب از قبیل بوادر الوقت الذی ورد فیه فریضة و العزل لا توقع یعرف
عن قید المعروف و اجتنابه و از ان الساور بغیه فرستن علی المال و رد فریضة و هذا
البیت لا یخلو من اشکال الی وقتی سلیکا ثم اعقله کالعقور یقیب
لما عافت التقب بغرض بر سر کشتی مر سلیک را و بعد از نسخ دیوان من او راه

سخن کاو نیست که زود و منسوخ بحکم اکرام ارجوزون آب از جمله انیکه چون صاحب نیست از او
او گفت است پس اول زمن زنند تا او از خوف اطاعت کند و او و قتیع بغرض من است و برای
عطف بیت و سلیکا بصیغة مصغر مفعول قتیت و سلیکا اسم رجل و نشنود در رقیب
مضارع است بعد از ثم بتقدیر ان تا عطف بر اسم خالص صحیح نیست و کالعقور جزا ان و
لقیب صفة لان اللام للعهد الذهنی و الحالیة متعلق تا ظرف لیقیب و قال السید
الفاضل و الظهر الی ان و جه التحقیر لهذا التشبیه ترمز النفس بوحشیه یحفظ بها فی حوت
قول السید ان و جه التشبیه الهیئة المنتزعة من النظر الاقل للشاعر موقف مراده خوف بیت
مقتول لزما باعتبار قید سلیکا و فیه ما فیه و لست بحلیم الخ التملق مخافة
و متی یسترفد القوم ارقد یعنی نیستم بسیار حلم کننده مسان بزنها و کالزنها
عالی از نقص نزول مهمان یا عرب بعد از ان قدرت که بر گاه طلب بزن و نظاره کنند یکی
مر آدم و نشنود در ستر آداء شرط است که جزم کرد و اخذ را بعد از شرط دیگر بزن مضارع
التملق بکسر التاء تلوه و من ارتقی من سبل او اختفض علی الجبال و زار الارض
اذا ما الیقت علی الرسوم قعل در حقا علیک اذ اطمأن الحلیس یعنی بگاه آنیان
کی نبر رسول بکوما و ما در الزاوارات مر زا بگاه آرام بگیرد جلیس انیکه طرف با الحکمة
دارد کر و نشنود در جزم اذا است و دفعت فاصبحت الی تا نها تلیس بها یعنی
چون دانند صبح نزدیک بگاه انیان کی تو نزدیک بوده بلوا در آوین با و نشنود در جزم
از نخست لو فعلت را ان تقم موعنا و صلنا کم و ان تصلوا ملکا تم القس
الاعداء اعدا با بعض از قطع کنند تا، موصله کنند بر جزا بدکه دولت ان نشنود

واذا کرطلاق نه کی بلند مشیئ بالاس سرت تشیر و نامدور حذف فعل نرط بعد از ان
ولقد برضان ام الطلقا لبرح قالت بناة العم یاصلی وان کان فقیرا معدما
قالت وان یعر کفته و قرلس علم ان سیل اگر نورت بچیز و نفس بنه قبول میکنی یا
کفت در جواب او بلند کر بس چیز بنه راضیم و نامدور حذف جزات بعد از حذف نرط
اولته و در حذف نرط و جزات بعد از ان ابلغ مرتبه نان جنانکه مرین رد صحیح سلیم از
معرکه کذر نمیند اس ان کان فقیرا معدما رضیت قالت وان کانت فقیرا رضیت لنفسی
کان ماحدثت الیوم صادقا اصم فی فعل الغیظ للشتم یادیا
قسم بخدا اکر امروز حدیثی که بتو کفتم راست نبود روزه خواهم کرفت در
روز نابستان و روزی که آفتاب بالای سر من بنه و نامدور در جواب نرط است
کرامم بنه و ترک جواب قسم بالقدم قسم و ترجیح نرط و لو ان لی الخیلیته
سلمت علی و دونی جندل و صفاح سلمت لسلیم العشانته
او دق الیها صدی من جانب القنی صایح یعوی کما بحقبق لیلا ذئابها
افضل بعد از ان بلام کمنه بر سبی و روایتی که ترک دس بنه سلکها یا سلکها که
خوش نیست از قریه هر آئینه بشنه لام خواهد کرد و خوشحالی یا بلند خواهد شد یعنی
او صدای بلند از بیابان قریب و نامدور و دلولت کرد اسخا در مستقبل استعمال نزده لو
ان حیا حدرت الفلاح ادرکه ملاعب الرماح یعنی اکر مرد زنده میبایه
خویش و نجات بلاد و من یاف او اکر کوشش میکرد البته نامدور و انهزمت
رسم است جهت ان کار و لقطه درت است و جهت ان و مدرک الفلاح جزا

وادرکه

فی الواقف الی، فیدو بو الدال و وقف علیه بالتضعیف ثم اوصل بنیة الاطلاق بنیة
الوقف و حذف الیا بالفتح فیقف بالتضعیف علی حاد و الی استشهد بالبیت الاول لولس
لکون، قبل الا قرأ الحق ان و ان الکتاب تباعدت او ابنت جدا
ان قلبک طابی آب حق است از عبده البکه کوزنده نامه محبوبه یا کسته رسیان محبت
را ان اول لذوزی و از است که ان را ام نده و نامدور انهدام جزه فانیه است علی
بعض بیان الف جزه و الهمزة الاولی للاستفهام و الثانیة جزة ادات التعریف
و الحق مبتدا و الا قلبک جزه و ابنت من البت بمعنی
القطع و الله اعلم بالصواب و الیه
المرجع و المآب و افق طریق خلق الله
محمد علی ابن بلنم الحسن الله جلیه
البلکه فی شهر محرم الحرام
نام سنه ۱۲۱۵

فائدة [illegible]

مصدر [illegible] مصدر [illegible]

[illegible] الفعجاز وفيه الضم [illegible] مفعول

[illegible] بالنسبة [illegible] الفاعلية [illegible]

اوزان مصدر [illegible] بعضی از ان [illegible] متعدی [illegible] و بعضی از ان لازم [illegible]

فعول بضم [illegible] مصدر اولنه [illegible] مثل قعد

قعودا [illegible] لازم مثل [illegible]

[illegible] لازم [illegible] مصدر [illegible]

بر وزن فعال بکسر فا یا فعلان بفتح فا [illegible] فعال بضم فا [illegible]

[illegible] امتناع [illegible] مثل ابی اباء [illegible]

[illegible] تقلب [illegible] مثل غلت غلیانا [illegible]

[illegible] مثل [illegible]

[illegible]

[illegible] فعل متعدی [illegible] فعل اللازم [illegible] فعول اللازم [illegible]

فعال للامتناع فعلان للتقلب فعال للداء التفعیل [illegible]

فعول بفعل اللازم فعال [illegible]

ظرف بر دو قسم است متقف وغیر متقف [illegible]

[illegible]

[illegible] مثل [illegible] یوم [illegible]

[illegible] ظرف [illegible]

مثل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

متقف وغیر متقف [illegible] متقف [illegible]

یوم [illegible] متقف غیر منصرف مثل [illegible]

[illegible] متقف [illegible] مثل [illegible]

[illegible] راقمه الحقیر محمد علی

[illegible]

[illegible]

الحمد لله الذی [illegible] الفضائل و [illegible]

الدلائل وخلق الانسان [illegible]

شعوبا وقبائل [illegible] النساء الرجال بواسطة

النکاح [illegible] والصلوة والسلام علی نبیه محمد

المبعوث بافضل [illegible] وآله [illegible] الموصوفین

باحسن الشمائل المتنزهین عن الزلات [illegible]

[illegible]

[illegible]

النکاح [illegible] الصداق [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

موعظهٔ اول عجب دارم از کسیکه یقین دارد بمرگ پس چگونه فرحناک میشود و عجب دارم
از کسیکه یقین دارد بحساب روز قیامت پس چگونه مال جمع میکند و عجب دارم از کسیکه
یقین دارد بزوال دنیا پس چگونه تکیه میکند در او و دل میبندد و عجب دارم
از کسیکه یقین دارد ببقای آخرت و نعمتهای باقی او پس چگونه استراحت میکند و سعی برای
آن در تحصیل آن نمیکند و عجب دارم از کسیکه عالم بزبان است و جاهل بدل است [illegible]
عمل نمیکند و عجب دارم از کسیکه عالم باشد بپروردگار و داناست باحوال او و او را
معصیت میکند و عجب دارم از کسیکه یقین دارد بمردن و تنها بودن در قبر و حساب
دادن در قیامت و در [illegible] پس چگونه انس بمردم میگیرد پس [illegible]
که لا اله الا الله حق است و محمد رسول الله [illegible] و محمد بنده و [illegible]
[illegible] و میفرماید که [illegible] و محمد بنده و رسول [illegible] و میفرماید که راضی
نمی‌شود بقضای من و صبر بر بلای من نمیکند و شکر نعمتهای مرا بجا نیاورد و [illegible] پس
برود از زیر آسمان من و طلب کند پروردگار دیگر [illegible] و هر کس [illegible] کند دنیا
و دنیا چنان باشد که [illegible] و هر که شکایت کند [illegible] که
برادر [illegible] چنان باشد که از [illegible] شکایت کرده باشد و هر که تواضع کند اغنیا را برای [illegible]
بر طرف [illegible] و هر که [illegible] بر صورت [illegible] چنان باشد که [illegible]
[illegible] گرفته باشد و هر که استغفار کند [illegible] چنان باشد که [illegible]
[illegible] و هر که فرق نکند میان حرام و حلال [illegible] باشد که [illegible]
[illegible] و هر که زیاد نکند دین خدا را [illegible] در نقصان باشد مرده او
بهتر

بهتر است از زنده او و میفرماید ای فرزند آدم هر که قانع باشد بآنچه از من باو میرسد مستغنی خواهد بود و هر که
ترک کند [illegible] دنیا و راحت یابد و هر که از حرام اجتناب کند دین او خالص گردد و هر که ترک [illegible] کند
[illegible] او و دل [illegible] و هر که [illegible] از خدا باندک روزی که باو میرسد راضی [illegible] از او [illegible]
و میفرماید هر گاه [illegible] و طلب [illegible] آخرت و [illegible] موعظهٔ دویم میفرماید ای
فرزند آدم [illegible] صباح کند و [illegible] در طلب دنیا داشته باشد [illegible] و هیچ چیز از نزد [illegible]
[illegible] و در آخرت در ندامت و پشیمانی [illegible] و الم [illegible]
[illegible] و مشغول [illegible] دنیا [illegible] تمام [illegible] و بر فقر [illegible]
[illegible] روز [illegible] از عمر تو [illegible]
و تو [illegible] بجای [illegible] قانع [illegible] از بسیار [illegible] ای فرزند آدم [illegible]
[illegible] ای فرزند آدم [illegible] موعظه
سیم ای فرزند آدم [illegible] و تو [illegible] میکنی و تو [illegible] دعا [illegible]
اجابت میکنم [illegible] و از تو [illegible]
و تو [illegible] میکنم و [illegible] از [illegible]
میکنم و تو [illegible] فراموش میکنی [illegible]
[illegible] موعظهٔ چهارم میفرماید ای فرزند آدم

موعظهٔ پنجم میفرماید ای فرزند آدم [illegible] روز [illegible] که زمین خطاب میکند بتو
میگوید ای فرزند آدم تو در پشت من راه میروی و [illegible] و جایگاه تو در شکم من است ای
فرزند آدم شکم من خانه وحشت [illegible] از مار و عقرب پس عمارت [illegible] شکم مرا
که خانه و مقام تو خواهد بود پس عملهای خیر خود از برای [illegible] تا روز [illegible]
و روشن گردان دل خود را بنور [illegible] و [illegible]
اهل عقبی [illegible] و [illegible] موعظهٔ
ششم میفرماید ای فرزند آدم خلق نکردم شما را [illegible] ای فرزند آدم [illegible] دارم [illegible] بیاری [illegible]
وحشت [illegible] نکردم [illegible] که [illegible]
[illegible] بلکه شما را خلق کردم [illegible] عبادت [illegible] نعمتهای [illegible]
کنید و هر صبح و شام شکر [illegible] آورید و اگر اول [illegible] تا آخر [illegible] جمع شوید [illegible] طاعت
و بندگی [illegible] کنید [illegible] و [illegible]
[illegible] و بندگی
بکنید و هر که معصیت کند [illegible] و بندگی [illegible] مشغول [illegible]
پس [illegible] عالم [illegible] موعظهٔ هفتم میفرماید ای
فرزند آدم بجهت جمع کردن درم و دینار خلق نکردم [illegible]
و نهال عمر خیر در مزرعهٔ آخرت [illegible] در آخرت بچینید پس [illegible] مرا
والله [illegible]

در زیر قدمهای خود دنیا را بر سرای [illegible] و بلند گردانیده و بآن انس گرفته و بجانب [illegible] رفته پس [illegible]
بنده نیستید [illegible] در [illegible] و درم و دینار [illegible]
[illegible] پس گفتار [illegible] چرا غیرت [illegible] خانه [illegible]
[illegible] بخشید موعظهٔ هشتم میفرماید ای فرزند آدم بدرستیکه خلق نکردم شما را عبث که [illegible]
بکنید و شما را وا نگذاشتم [illegible] از اعمال [illegible]
و مغفرت و اگر بر صبر کردن [illegible] برضای [illegible] بکنید و طلب [illegible]
و طلب دنیا آسانتر است [illegible] آتش [illegible] و عذاب دنیا آسانتر است [illegible] از عذاب آخرت
موعظهٔ نهم میفرماید ای فرزند آدم [illegible] هدایت میکنم [illegible]
[illegible] عفو میکنم [illegible] پس توبه و بازگشت کنید تا بر شما رحم کنم
و [illegible] خود را [illegible] موعظهٔ دهم خداوند عالم میفرماید ای فرزند آدم [illegible]
[illegible] و اگر [illegible]
موعظهٔ یازدهم ای فرزند آدم [illegible] در هوا [illegible] از آسمان [illegible]
[illegible] موعظه [illegible] ای فرزند آدم [illegible]
در [illegible] آب و دلهای شما از سنگ سخت‌تر [illegible] موعظه و نصیحت نرم نمی‌شود موعظهٔ دوازدهم
میفرماید ای فرزند آدم چگونه از حرام اجتناب نمیکنید و [illegible] و چگونه خوف نمیکنید از آتش [illegible]
و چگونه [illegible] از عذاب و غضب پروردگار [illegible]

سیره خواجه و عباد و صلحا در دنیا تا ما هر آینه میکردانیدم آسمانها و دریاهای سوی تا ما و زمین و
در زیر قدمهای تا خرد زنده و میکردانیدم خاک و بحر تا خاکستر و من فرستادم برای تو از آسمان
بسالار رحمت و نیرو با بندم از زمین چیزی و فرو میریختم برتا عذاب جور یکدیگر تا شکی موعظه اهم
منفرما یدای فرزند آدم هر بستیکه رسید ترا حق از جانب پروردگار بسوی تا و غیر آنچه میکنید و حساب
میکنید کسی را که برتا حساب کند و وصلت میکنید کسی را که وصلت کند و هر با میکنید کسی که هر با
کند تا بود و طعام میخرانید کسی را که طعام خرا ند او را خرده بشمارید هیچ یک تا را نقصی بکند از حق
پس بدرستیکه مؤمنان پاک اند که احسان کنند کسی را که با و بدی رسانیده باشند و وصلت کنید
با کسانیکه با و آشنائی نکرده باشید و طعام بخرانید کسی را که طعام او را نخورده باشید و انعام
منید عهد را چون کسیکه با و خیانت کرده باشند و هر با تا ظلم میکنید کسی را که در باب او کرم نموده باشد و هر
و کرا میدارید کسی را که با یشان اعانت کرده باشند و عفو احسان کنید منفرما یدای فرزندان آدم
بدرستیکه دنیا خانه کسی است که او را ما نباشد و کسیکه جمع میکند تا دنیا را که عقل ندارد که دنیا
و کسیکه فرحناک میشود بدنیا که تو کل با خدا نداشته باشد و کسی طلب خواهش نفس میکند که او را
معرفت نیست عقلی نباشد پس هر کسیکه میگیرد و نعمت تا دنیا را و جلوه منقطعه دنیا را خواهی
دنیا را بدرستیکه ظلم کرده بر نفس خود عاصی شده بپروردگار خود در جاهلیت و روزگار دنیا و آخرت را
فراموش کرده موعظه با نزده هم منفرما یدای فرزند آدم تا نگذید نعمتهای که از حق بشما رسیده است
و تقلیل دادم تا را بر هم عالیان پس بدانید هیچ آنکه هدایت تا نماید راه را بدلیل پس نخواهد

یافت

و فرمود ندای فرزند آدم من پادشاه بزرگوارم و فرمود ندای فرزند آدم هیچ پادشاه زنده دائم
و نخواهم مرد هر که عمل کند بانچه تا را امر کردم و هر که بترسد از انچه تا را نهی کردم تا را
کرامت کنم مرتبه چیزی را که موعود شود و امر کردم عمل کنید بانچه تا را امر کرده ام و بترسید
از انچه تا را نهی کرده ام تا را دائم میدارم تا را بانچه که بزوال نیست تسلیم ای فرزند آدم
اگر جمله بندگان تا خیر و عمل تا شریر شوند و اجتماع کردند بر آنکه مخالفت کردن تا را
بتا هیچ تا ضرر نرسانند و اگر جمله بندگان تا خیر و عمل تا شریر شوند و اجتماع کردند بر آنکه
بتا هیچ تا نفع نرسانند مگر بانچه تا را نوشته باشم و اگر جمله بندگان تا را ملک شوند و هر
یکی از ایشان مثل ملک همه تا باشد و همه تا را ملک یکی از ایشان باشد و همه تا را ملک یک
نیمشب و هیچ اندی الا آنکه ملک تا باشد و همه تا را ملک یکی از ایشان باشد و همه تا را ملک
و بنا دارد نفس خود را از آنچه نهی کرده ام کسی را انوار نشی غرا یشان نداده و هر که دست بسوی بیان کرد
و اعانت کند فقیران را و حرم کند اهل مصیبت را و دلجوئی کند مثل پدر و مادر و مهربان تر بکند بر زنان پسر را
مثل شوهران مهربان هر کس این صفت تا دائم باشد و همه وقت تا را بخواند کرمی لبیک و سعدیک و خیر
عطا کنم و هر دعا که بکند با اجابت کنم بعصمت تا ای فرزند آدم تا چند شکوه از من میکنی و چند
مرا دشنام میدهی و چند کفران نعمت من میکنی و حال آنکه من ظلم نمیکنم بندگان خود را تا چند از من
من میکنی و حال آنکه همه روز از نزدیکی تو بسوی تو قصد میکنم و کار را از کار میکنیم و حال آنکه تو
تا را بر دروازه تا بقرار من و قاصد جهانیکنید بر من و حال آنکه من بر تا اطلاع دارم و هر کاه بدن تا نجنبد
از تا طلب شفا میکنید و پیش تا و کنان خود را از نه خواهش نفسی که شکوه و زاری

بر حکم که عموم و اگر یکی از ما نرسد قوت سه روزه میگوید که روزگار بر ما تنگ شده است
و از ما برگشته است بدرستیکه انکار نعمت می نموده اند و هر که خود را معاف دارد بدادن
زکوة بیقین که استخفاف بکتاب من کرده است و هر که وقت نماز را در نیابد و کاهلی کند
در آن وقت عظمت بر من ورزیده است و هر که خیر و از جانب من اندوه را از
جانب انکار پروردگار من کرده است و ابلیس را بمن شریک کرده باشد موعظه بیست و سیم
یا بن آدم مثل الصلوة بلا زکوة کمثل الجسد بلا روح و مثل العمل بلا توبة
کمثل البنیان بلا اساس افامنوا مکر الله فلا یامن مکر الله الا القوم
الخاسرون یا بن آدم بقدر ما یمیل قلبک الی الدنیا اخرج محبتی من قلبک
فانی لا اجمع حبی و حب الدنیا فی قلب واحد ابدا یا بن آدم تجرد
لعبادتی و اخلص من الریا عملک انسک محبتی اقبل الی و اذکرنی
اذکرک عند ملائکتی یا بن آدم اذکرنی بتذلل اذکرک بتفضل اذکرنی بمجاهده
اذکرک بمشاهده اذکرنی فوق الارض اذکرک تحت الارض اذکرنی فی الصحة اذ
کرک فی الوحدة و الشدة اذکرنی بالطاعة اذکرک بالمغفرة اذکرنی بالصحة و الغنا
اذکرک فی الفقر و العنا اذکرنی بالصدق و الصفا اذکرک فی الملا الاعلا اذکرنی
بالاحسان علی الفقرا اذکرک بالجنة المأوا اذکرنی بالعبودیة اذکرک بالربوبیة اذکرنی
بالتضرع اذکرک بالتکرم اذکرنی بالتلفظ اذکرک بالتلطف اذکرنی

بترک الدنیا

بترک الدنیا اذکرک بنعیم البقا اذکرنی فی الشدة الهالکة اذکرک بالنجاة الکاملة
یا بن آدم اذکرنی استجب لکم ادعونی بلا غفلة استجب لکم بلا مهلة
ادعونی بالقلوب الخالیة استجب لکم بالدرجات العالیة ادعونی بالاخلاص و التقوی
استجب لکم بالجنة المأوی ادعونی بشفاه ذابلة استجب لکم بکرامة الکاملة ادعونی بالخوف و الرجا
اجعل لکم من کل غم فرجا و مخرجا ادعونی بالاسماء الحسنی استجب لکم ببلوغ المطلب و الاشیا
ادعونی فی دار الخراب و الفنا استجب لکم فی دار الثواب و البقا یا بن آدم کم تقول الله
و فی قلبک غیر الله و لسانک بذکر الله و فی قلبک غیر الله و تذنب و تستغفر
فان الاستغفار مع الاصرار و توبة الکذابین فما ربک بظلام للعبید یا بن آدم
اجلک یضحک بعملک و قضائی یضحک من حذرک و تقدیری یضحک من تدبیرک
و آخرتی یضحک من دنیاک و قسمتی یضحک من حرصک فاحتمل فان رزقک موزون
لا یاکله غیرک نحن قسمنا بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا یا بن آدم الدنیا مر علی اولیائی
لاکن یحبو لقائی و حلو علی اعدائی لاکن یکرهو لقائی یا بن آدم الموت نازل بک و ان کرهت

[illegible]

[illegible]

من فراق یار می‌خواهم که وصلش از رفت

سعی طلبیو الدار عکم لقر و لیک عنایت الله مسیح محمدا

محمد بن بصورت شرف ... از ... ماه انور گرفت

علی چون نظر کرد در مصطفی ... دل شاه بگفتا شکر خدا

بغیر از خدا و رسول الیس نیاورد کسی ... زمین

خدا و رسولی بهم ساختند خلاصه علی را بینداختند

اشدد حیازیمک للموت فان لاقیکا

ولا تجزع من الموت اذا حلت بوادیکا

یا علی ادرکنی ولا تطلبی

مع کب اول حین کب ثانی مع کاین سیم

در چهارم مین کع یا حین کاین شرط دان

یا ربی مغلوب فانتصر یا عبدی فاصبر